పద్మిని

(ఆఱంకముల కల్పితనాటకము)

పానుగంటి లక్ష్మీనరసింహారావుచే

రచియింపఁబడినది

మొదటికూర్పు 1000 ప్రతులు.

కాకినాడ:

కాకినాడముద్రాక్షరశాలయందు

ముద్రింపఁబడియె.

1929

[వెల 0_12_0

శ్రీరామ.

పీఠిక.

ఈ పద్మిని నా పంతొమ్మిదవ నాటకము. దీనిలోనికథ కల్పితము. శ్రీశ్రీ పీఠికాపురాస్థాన మహారాజావారు దీని నచ్చు వేయించిరి. వారికి వారికుటుంబమునకు భగవంతుడు సర్వశ్రేయముల నిచ్చుగాక !

నా మిత్రులగు బ్రహ్మశ్రీ కూచి నరసింహముగారు దీనికి నాందీ ప్రస్తావనలను వ్రాసియిచ్చినారు. ఆయన కనేకనమస్కారము లర్పించుచున్నాను.

పీఠాపురము,
5-10-29.

వా॥ లక్ష్మీనరసింహ రావు.

ఇందలి పాత్రలు.

పురుషులు.

మురళీమనోహరుఁడు—కళింగరాజపుత్త్రుఁడు—పద్మినిని ప్రేమించినవాఁడు.

విజయనారాయణవర్మ—రత్నప్రభను వరించినయాతఁడు.

గోపాలవర్మ—రత్నప్రభతండ్రి—నారాయణవర్మ మేనమామ.

స్త్రీలు.

పద్మిని—సౌభాగ్యనగరపురాణి—కథానాయిక.

రత్నప్రభ—గోపాలవర్మపుత్త్రిక.

మాలిని—పద్మినిదాసి.

శ్రీ రామ

పద్మిని.

నాంది.

చ॥ మనసిజుపేరిరణ జ్జలుపు । మాయలు, పిమ్మట నాత్మ నుష్క్రియా
జనితమహానుతాపశిఖ; । స్వాంతమున స్వసితానురక్తి, పై
కనువగు సాధువేమ;— మిటు । లద్భుతలీలల నొప్పు సర్వసృ
ష్టిని గనరాక త్రిప్పుచు నటించెడు రాముఁడు మిమ్ముఁ బ్రోవుతన్!

(నాంద్యంతమున)

సూత్రధారుఁడు—కథా నాయిక యగు కాంత పురుషుఁ బ్రేమించిన పరు
వస్వభావురాలును, గ పటికశిఖామణియు నైనప్పుడు, నటి
నేల పిలువవలయును? బావా పారిపార్శ్వకా!

పా—[ప్రవేశించి] ఏమిసెలవు?

సూ—పిల్చుచువాఁడను నేనును బిలువఁబడినవాఁడవు నీవును నైన
ప్పుడు, ప్రయోజనము నాటకప్రదర్శనముగాక యన్యమేమై
యుండును?

పా—ఎవరినాటకము? ఏనాటకము?

సూ—

సీ॥ ఆంధ్రాంగ్లభాషల । నారితేరినవాఁడు,
పరిపక్వలోకాను । భవమువాఁడు;
గద్యంబునకు హృద్య । పద్యమాధురిఁగూర్చి
సుకవితాచతురతఁ । జూపువాఁడు;

భావంపుటూటల । బావియౌబుద్ధివాఁ,
డంచితోపమల గుప్పించువాఁడు;
నిర్ఝరపాతసన్నిభ వాణిగలవాఁడు,
పలుకుపల్కున హాస్య । మొలుకువాఁడు;
గీ. సాహిత్యోపన్యాసముల నాంధ్రజనులనెల్ల
హర్షవివశులఁ జేసెడు । నట్టివాఁడు;
మేటియా పానుగంటి లక్ష్మీనృసింహ
రావు, బావ ! నాకటమును । వ్రాసినాఁడు.

పా—అలాగునా ? కుశీలవబృందమున కాయన చిరపరిచితుఁడైన ప్రఖ్యాతనాటకకర్తయే ! కవివయస్సెంత ?

సూ—నూటేండ్లకును అఱువదినాలుగు. అట్లడిగినావేమి ?

పా—వార్ధకమువలన వపుర్బలముతో బుద్ధిపాటవముగూడ జంకునేమోయని !

సూ—శరీరసత్వమించుక జంకిన జంకుఁగాక, బుద్ధిబలము మాత్ర మెప్పటియట్లే యున్నది. ఆమాట నేఁ జెప్పనక్కఱలేదు. నేఁడు ప్రదర్శించుటకుఁ బఠనార్థము మీ కిచ్చిననాటకమే చెప్పఁగలదు.

పా— ఏమీ! అదేనా మన ప్రస్తుతప్రస్తావనావిషయమైననాటకము?

సూ—ఔను.

పా—అయిన, నాయనుమానము నిరాధారము.

గీ. పూర్వనాటకముల రసపుష్టితోడ
నేయొలర్చుచున్నది । యిదియుఁగూడఁ;
గడుమనోహరమౌ కథాకల్పనంబు
ప్రస్ఫుటంబుగఁ జూపట్టు । బావ ! యిటను.

సూ—

గీ. వయసు గడచిన కొలఁదిని । వన్నెకెక్కు
వస్తువులు కొన్నిగల యీప్రపంచమందు
వంటమందులు ద్రాక్షాసవంబు—నిట్టి
వానిలోనిదె సూ! కవిత్వంబుగూడ.

అదియుఁగాక—

గీ. రసికుఁడు నుదారుఁడౌ మహారాజుపోష
ణంబునను జిత్తశాంతి నుద్దండగాంచు
కవికి, వార్ధక మాత్మబంధు వగునుండుఁ
గాని యెప్పుడు శత్రువు । గాదుసుమ్మి!

పా—అట్లైన మొదలఁ, బోషితుఁడును బోషకుఁడునుగూడఁ జిరాయు
రారోగ్యయశస్సంపన్నులై యుందురుగాక!

సూ—తథాస్తు!

పా—సరియే కాని, మీ రీనాటకము కవిరచించిన నాటకములలో
నెన్నవనాటకమో, దానిపేరేమో, యింకను జెప్పినారు
గారు.

సూ—(నవ్వుచు) బాపా! అడిగినవెంటనే యది కవియే చెప్పలేక
పోయినాఁడు. నాటకపటిమఁబట్టి యది యాయన జ్ఞాపకశక్తి
లోపమని చెప్పలేముగదా! ఇఁక నాదోషమంతయుఁ దత్పూ
ర్వకృత నాటకగ్రంథసంఖ్యాబాహుళ్యమున కంటఁగట్టక తీఱదు.

పా—కవిపరిహాసప్రియత్వము మీకుఁగూడ నంటుకొన్నట్లున్నది.
వేళాకోళములు కట్టిపెట్టి యడిగిన ప్రశ్నకుఁ బ్రత్యుత్తరము
సెలవిండు.

సూ—పందొమ్మిదవ నాటకము—పేరు పద్మిని—నాయికానామము
ను నాటకనామమును నొక్కటియే

పా—పేరు మంచిదేగాని తీరు మంచిదిగాదు. నాయిక మహాకంటకు రాలు.

సూ—ఆమె యెట్టిదైన నీకేమి? పరిదర్శనమునకు సర్వము సిద్ధము గా నున్నదికదా?

పా—ఉండకేమి? మీరు సిద్ధసంకల్పులు. తలచుకొన్నపని కాక పోవునా?

(తెరలో) తలచుకొన్నపని కాకపోవునా?

సూ—అదిగో! పద్మినీవాక్యము లప్పుడే వినఁబడుచున్నవి. నాటక ము ప్రారంభమైనట్లున్నది. మన మింకఁ బోవుదము రమ్మా!

(ఇద్దఱు నిష్క్రమింతురు.)

పద్మిని

ప్రథమాంకము.

ప్రదేశము:—సౌభాగ్యనగరము - అంతఃపురము.

[ప్రవేశము:—పద్మిని.]

పద్మి—తలఁచుకొనినపని కాకపోవునా? కాకపోవుటకు లోపమేమి? ధనలోపమా? అధికారలోపమా? ఉత్సాహలోపమా? బలలోపమా? ప్రయత్నలోపమా? ఏలోపముఁగూడ నున్నట్లులేదే? ఇఁకఁ గాకపోవుటయెట్లు? మాలినీ! మాలినీ!

మాలి—[ప్రవేశించి] అమ్మా! ఏమిసెలవు?

పద్మి—అతఁడు వచ్చినాఁడా?

మాలి—ఇంక రాలేదు.

పద్మి—రాకపోయినయెడల నీ వేలవచ్చితివి? నీపనికిమాలినమొగముఁ జూచుటకే నిన్నుఁ బిలిచితి ననుకొంటివా? పో—పోయి యారాతనిజాడఁ గనుఁగొనిరమ్ము. (మాలిని పోఁబోవును.) ఇదిగో చూడు. నీవు తిరుగ రానక్కఱలేదు. అతని నిటకుఁ బంపుము. తెలిసినదా? అట్లు తేఱిపాఱఁజూచెదవేమి? ఇందునఁ దప్పేమున్నది. అతఁడొక్కఁడు నిచ్చట నాతో మాటలాడఁగూడదా? నీవుండినఁగాని మాసంభాషణమునకు గౌరవమును, ఘనతయుఁ గలుగవని యనుకొంటివా? నేను మహారాజ్ఞిని. అతఁడు సామంతరాజులలో నొక్కఁడు. సామంత రాజుఁగూడఁ గాఁడు. అతని బంధుఁడఁట. ఎవఁడైననేమి?

అదిగో! మొద్దులాగున నట్లు నిలువఁబడెద వేమి? నీసందేహా మేమో చెప్పక గుక్కిళ్ళు మింగుచు గుడ్లు పెట్టుకొని యట్లు చూతు వేల?

మాలి—అమ్మా! నేను మాటలాడవచ్చునా ?

పద్మి—మాటలాడకుండ-మాటలాడకుండ-నీనోరుమూసితినా? అయినను నీవు మాటలాడవలసినయావశ్యకత యేమున్నది? 'ఇదివఱకే యనవసరముగ చనవుఁదీసికొని యిందుకుఁగూర్చి నాకెన్నిపర్యాయములో యడ్డుచెప్పితివి. నీవు మాటలాడనక్కఱ యే లేదు. నీవు నాకు సేవఁజేయవలసినదానవు కాని నన్ను దిద్దవలసినదానవు కావుగదా! అదికాక, నేనేమైనఁ దప్పుఁజేయుచుంటినా? ఆతఁడు నాదర్శనమునకు వచ్చెదననినాఁడు. అదిగో! తల యడ్డముగ నూపెద వేమి? ఆతఁడు నాదర్శనమునకు వచ్చెదనని చెప్పుట యసత్యమనియా? ఊఁ. అసత్యమే యగుఁగాక. నేనే ముందాతనికి నాదర్శనమునకు రమ్మని వార్త నంపితిని. నిజమే. అందుపై నాతఁడు వచ్చెదననినాఁడు. రానీ-ఏవో నాల్గుమాటలు మాటలాడి సెలవిచ్చి పంపెదను. దీనికింత పూర్వపక్షరాద్ధాంతము లేల ? నీ మొగము మాడుపు, మూఁతి ముడుపు లేల? నీవిప్పుడే పోయి యాతని నిటఁ బంపుము. కిక్కురు మనకుండఁ బొమ్ము. (మాలిని పోఁబోవును)

పద్మి—చూతము. ఇదివఱకే రావలసినవాఁడు కదా? ఇంతవఱకేల రాకుండెను! ఎక్కడ నేమిచేయుచున్నాఁడో నీకేమైనఁ దెలియునా?

మాలి—ఏమో నాకెట్లు తెలియును?

పద్మి—ఏమో నాకెట్లు తెలియునని సంగనాచివలెఁ బ్రత్యుత్తర మిమ్మని నిన్నడుగలేదు. ఏలరాలేదోయని నన్ను నేను పృచ్ఛిం

చుకొంటిని. తెలిసినదా? అతనినిగూర్చి నే నాందోళన మొం
దుచుంటినని నీ వనుకొనుచుంటివి కాఁబోలు! అతఁడు వచ్చిన
సరియే. రాకున్నసరియే. నా కాగణన మెంతమాత్రము లేదు
సుమా! మహాధికారిణినైన నన్నుఁ జూచుటకు వచ్చుచున్న
వారిలో నాతఁ డొక్కఁడు. నేనేమో యాతనియందు విశేష
మారోపించితినని నీ వనుకొనుచున్నావు కాఁబోలు! ఎదుటి
చిత్తమునుఁ గనిపట్టుట కెంత తెలివియుండవలయును? నీవు
పెద్దదానవు. నీవంటిదానికిఁ దెలివి తీక్ష్ణముగా నుండుట కవకా
శము లేదు. నీవయస్సువారికిఁ బెకిమాలినసందేహములు,
కారణము లేని భ్రాంతులు, ననావశ్యము లైన యాలస్యములు
ప్రబలముగా నుండును. మా కవి యేవియుఁ గిట్టవు.

మాలి—నిజమే. పడుచువారితొందరపాటులు ముసలివారికిఁగూడఁ
గిట్టవమ్మా!

పద్మి—నీకు బుద్ధిలేదా? నా కిట్టితొందరపాటును లేదని నీతో నెన్ని
సారులు చెప్పియుండలేదు. మాటవరుసకుఁ దొందరపాటున్న
దనియే యెంచుము. నీకు నావయస్సున నీమాత్రపుఁ దొందర
పాటు లేదని నీవు ప్రమాణముఁ జేసి చెప్పఁగలవా? నాకున్నట్లు
పదునెనిమిదేండ్లవయస్సు సర్వాంగసౌందర్యము, మహాధి
కారము, మహారాజ్ఞీపదవి, మహాబుద్ధివిభవము, సర్వస్వాతం
త్ర్యము నీకున్న యెడల, నీవు నామాత్రపుఁ దొందరపాటుతో
సరిపుచ్చియుందువా? మింటికెగిరి పేఁకజువ్వవలె మిడిసిరాల
కుందువా? అయిదుపదులు నెత్తిమీఁదికి వచ్చియున్నియు నుడి
గియుంటచే నీవు నాకు ధర్మపన్నములు చెప్పుచున్నావు. నీ
త్యుపన్యాసము లిచ్చుచున్నావు. నీమాటలు నా చెవి కెక్కవు.
ఎక్కువసి యుడివటు కెన్నిసారులో చెప్పితిని. అంటుకొన్న

తుపాకికిఁ బ్రేలవలదని చెప్పుము. మేఘమునకు బడబడలాడ వలదని చెప్పుము. అంతేకాని నాతోఁ జెప్పెదవేల? చాలుఁ. చాలు. పో. పో.

మాలి—అమ్మా! పోయెదనుగాని తలుపుచాటునఁ గూరుచుండియే యాతనితో మాటలాడవలయునుజుమా! ఆమర్యాదను మాత్రము మీఱవలదు దానివలన ముందెన్ని చిక్కులున్నవో మీ రాలోచించుకొనవలయును?

పద్మి—ప్రపంచస్వభావము నాకంటె నీకెక్కువ తెలియదు. నీకు వార్ధకము వచ్చినది కాని ప్రపంచజ్ఞానము రాలేదు. చిక్కులని జడిసినకొలఁది సందేహించినకొలఁదిఁ జిక్కు లెక్కువయగును. విధేయునిమీఁదనే ప్రభువు సవారియగును. మెత్తనివానిచే మొట్టెక్కువ జడిసినకొలఁది సాంక్రామిక వ్యాధివచ్చును. ప్రపంచసౌఖ్యమునకు మొండితెంపంతటి సులభమార్గము మఱేదియు లేదని నానమ్మకము.

మాలి—అమ్మా! అంతసాహసమా? మీకుఁ గాఁదలఁచిన భర్తగారి సంగతి రవంత యాలోచింపనక్కఱలేదా?

పద్మి—ఛీ ఛీ. ఆసంగతి నీకేంకులకు? అది యిప్పుడేల ప్రస్తావించితివి. దానికి దీని కేమిసంబంధమున్నది? ఉన్నదేయనుకో- ఆ సంగతి చెప్పవలసిన దానవు నీవా? నీవెవతెవో యెఱుఁగకుండ మాటలాడెదవా? నోరు సంభాళించుకొనుము. జాగ్రత్త. పో.

మాలి—చిత్తము. భద్రముగాఁ బ్రవర్తింపవలయునని ప్రార్థించుచున్నాను. పోయెదను. సెలవు. (పోఁబోవును.)

పద్మి—ఉండు. ఉండు. పొమ్మనుసరికిఁ దుఱ్ఱునఁ బరుగెత్తెదవా? మీ దాసిజ్ఞాతి కెన్నివిధముల నిచ్చటఁ బోషించుచున్నను నింటికిఁ బోవలయుననియే యెప్పుడు దేవులాట. ఇంటియొద్ద నేము

న్నది. నీ మొగము. కాఁకిటిలోఁ గోళ్ళగంప—వంటయింటిలో సజ్జకూడు— వడుకపంచపాళిలో నులకకుక్కి—చిలుకకొయ్యానుగుండ. ఇంతేకాదా? పోయెదను సెలవఁట! నీవుపోయిన యెడల నిచ్చట పని యెవరుచేసెద రనుకొంటివి?

మాలి—ఇచ్చట నేను జేయవలసిన పనియంతయు నైనదమ్మా.

పద్మి—పనియైనదా? ఏమైనది, నీ మొగము. అతఁ డిక్కడకు వచ్చునుగదా! ఏకుర్చి వేయవలయునో, ఎక్కడ వేయవలయునో ఏలాగున వేయవలయునో, ఏపళ్ళెరములోఁ బువ్వులు నుంచవలయునో, ఏపళ్ళెరములోఁ దాంబూల ముంపవలయునో, ఏదియెక్కడ నుండవలయునో, ఏదియెక్కడ నుండఁగూడదో, ఏదియుండి యుండనట్లుండవలయునో, ఏదియుండకుండ నుండినట్లుండవలయునో—

మాలి—అమ్మా! మీమాట కడ్డువచ్చితినని కోపపడకుము. ఇంత గొడవ, యింతగందరగోళము, నింత కాళ్లు త్రొక్కుకొనుట యెందులకమ్మా! అతఁడు మీసామంతరాజు బంధువే కాదా?

(నేపథ్యమున) అమ్మా! విజయనారాయణవర్మగారు దయచేసినారు.)

పద్మి—చూచితివా! నీమూలమున నెంతపనిజరిగినదో! వట్టికంఠశోషముతోఁ గాలక్షేపమైనది. ఏప్రయత్నమును చేయలేదు. ఎక్కడిదక్కడే. చూడు! ఆ యద్దమిటు తెమ్మా. (అద్దమును జూచుకొని) సరే చూడు. ఈవైపు ముంగురులు కొంచెము ముందునకు వాలినవి. సరిచేయుము- ఛీ! ఆవైపునఁగాదు. ఈవైపున. నీవు వట్టిపెద్దమ్మవు. నేనే సరిచేసికొందును తెమ్మా. నీవు పరుగునఁబోయి యాతని నిటకుఁ దీసికొనిరమ్మా. (దాసినిష్క్రమించును.) నా కాతఁడు విధేయకోటిలోనివాఁడు. నేను మహారాజ్ఞిని. అతఁడు వచ్చినప్పుడు నేను లేవవలయు

నా ? అక్కటా లేదు. ప్రమాదవశమున లేచెదనేమో? కట్టు
దిట్టముగఁ గూరుచుండెదను.

[నారాయణవర్మ ప్రవేశించును.]

పద్మి—(అదటిపడి లేచును.)

నారా—(ఆమెనుజూచి యదటిపడి మో మోరఁజేసికొని) మహారాజ్ఞీ
మణీ! మీవిధేయవర్గములోని నన్నింత పెద్దసేయవచ్చునా?
మీరు నిలువఁబడితిరేల ?

పద్మి—(త్రోటుపాటుతోఁ జప్పునఁగూరుచుండి) (తనలో) ఆహా!
నేను నిలువఁబడితినా ? తెప్పపాటు క్రిందనే కాఁబోలు బింక
ముగఁ గూరుచుంటినే. ఇప్పుడెట్లు నిలువఁ బడియుంటిని? ఎఱుఁ
గనీకుండ మనస్సు మనచే నెన్నిపనులు చేయించుచున్నది.
మనస్సులో నెన్నిదొంగయటలున్నవో? (ప్రకాశముగా) నీవు
రాజ్ఞీదర్శనమువలనఁ గలిగిన సంకోచమును విడిచి నిస్సందేహ
ముగా నటఁ గూరుచుండుము.

నారా—అనుగ్రహింపఁబడితిని.

పద్మి—నారాయణవర్మా! క్షత్రియకాంత పరపురుషునెదుటఁ గానఁ
బడఁగూడదను మర్యాద నెఱుఁగనిదానను గాను. చక్రవర్తిని
నైన నేనట్లు తలుపుచాటునఁ గూరుచుండునెడల నాకెట్లు జరు
గుఁబాటగును ? నీవంటి తగుమనుష్యుఁడు దర్శనార్థియై వచ్చి
నప్పుడు నేను గోడచాటునఁ గూరుచుండునెడల నిన్నుఁజులకన
చేసినట్లు నీకుఁ దోఁచునేమో ? మీరందఱు నావలన గౌర
వింపఁబడినప్పుడేకదా నాకు గౌరవము. అవిలంఘ్యమైన రా
జధర్మమునకుఁ గట్టుబడి నేను నీకుఁ బ్రత్యక్షముగఁ గనబడి
నందులకు క్షమింపుము.

నారా—ఎంతమాట? క్షమింపుమని మీరు నన్నుఁ గోరుట ధర్మమా? మీతండ్రిగారు మా మేనమామగారి సామంతరాజ్యముపై మిగుల నభిమానముతో నుండెడివారు. మీతండ్రిగారు స్వర్గస్థులైనపిమ్మట మా మేనమామ యీయవలసిన కప్పములో సగము కొట్టివైచి మాయెడల నత్యంతయభిమానముతోనున్నందులకు మహానంద మొందుచున్నాను మీరు భగవంతుఁడు— (చేతులు జోడించుకొనును.)

పద్మి—వలదు. వలదు. వ్యవహారపు ముచ్చట లిచ్చట నెందులకయ్యా? ఇది యంతఃపురము కాని మహారాజసభ కాదు. పాలనాతంత్రములు, పాత్రికములు, కట్టుబడులు, కప్పములు నిచ్చట యర్హములు కావు నారాయణవర్మా! నీవు మహాధీమంతుఁడవని మహావిద్వాంసుఁడవనియు, ధర్మప్రవర్తనతత్పరుఁడవనియు ఊ. మహా ఊ. ఊఁ. సుందరస్వరూపుఁడవనియు, ననేకుల వలన విని యానంద మొందితిని. మాతండ్రిగారి సభలో నిన్నొకసారి చూచి శిరఃకంపన మొనర్చితిని. అట్లులికిపడెద వేల? నే నొరులను స్తోత్రముఁ జేయుదాననుగాను. నామనస్సునకు నచ్చుటచేతనే నే నిట్లు చెప్పుచుంటిని. నీవంటివారు దేశమున కలంకారములు. మధురమధురమైన సపోటాపండు పై కసహ్యముగనుండును. బంగరుపండువలెనుండు నిమ్మపండు నరుఁ జెప్పరాని పులుసుండును. మొసలితలలో మాణిక్యముండును. గాజులోఁ బురుగుండును. మయూరపుఁగూఁత రోఁత. కోకిలరుత మమృతము. అంతర్బహిస్స్వరూపములందు సృష్టిలో నెంతయో వ్యత్యాసము కనఁబడుచున్నది. విజ్ఞానవంతుఁడు వికృతరూపుఁడుగా నుండును. అటికయంతతలతోనో, బోదురుకప్పయంత ముక్కుతోనో, కాకికన్నుతోనో,

గాంచిన బాలకయుం బోలెనో తలఁపుగా నుండును. ముఖకాంతిచేతఁ జంద్రోదయ మొనర్చు లావణ్యవంతునకుఁ దలలో మన్ను, హృదయములోఁ బన్ను తలఁపుగా నుండును. కత్తికిఁ దగిన యొర, యొరకుఁ దగిన కత్తి తలఁపుగా లభింపవు. అందుచే నిన్ను సావధానముగఁ జూడఁగోరి యిటకు రప్పించితిని. (తనలో) హా! జగన్మోహనుఁ డగు నీకనిఁ జెట్టఁబట్టకుండు నెడల నా జన్మమేల? నాయైశ్వర్యమేల? (ప్రకాశముగా) నారాయణ వర్మా! ఏదియో యోజించుచు నూరకుంటివేల?

నారా—ఏమియు లేదు

పద్మి—ఏమియు లేదనుట సరికాదు. ఏదియో యున్నది. దానిఁ జెప్పుటకు నీ నాలుక సందేహపడుచున్నది కాని నీకన్నులు దానిని వెల్లడిచేయుచున్నవి. మనోరహస్యమును బైటఁబెట్టుటలోఁ గన్నంత చలపాదివస్తువు లేదుసుమా? కన్ను వెలిబుచ్చలేని శరీరవ్యాధియు లేదు. మనోవ్యాపారమును లేదు. గొంతుకోయుఁదలఁచిన యుద్రేకము మొదలు, ముద్దుకొను నుబలాటమువఱకు కన్ని మానసికావస్థలను గూడ మొలచినది మొలచినట్లు కన్ను చిత్రింపఁగలదు. కంటికొనలోనున్న గ్రంథభండారమింతింతయా? ఇప్పుడు నీకంటిచూపునుబట్టి నీమనస్సునేమి యోజించుకొనుచుంటివో నేను జెప్పఁగలను. చెప్పనా?

నారా—చెప్పఁదలఁచినవారు మానుదురా?

పద్మి—తలఁచుకొన్నపని మానుట నాయొద్ద లేదే క్రొత్తవాఁడవైన నాతో నీమె యింత నిస్సందేహముగ నింత చనవుగ నేల మాటలాడుచున్నదో. ఈమెయాంతరంగవైఖరి యెట్టిదో సుమీ యని నీవు గుబ్బెటలు పడుచున్నావు. అదిగో ముసిముసినవ్వ

నవ్వుచున్నావు. నేను జెప్పినది సత్యమేకద. నీతో నే నింత చనువుగ నేలమాటలాడుచున్నానో చెప్పెదను వినుము. మా తండ్రిగారు స్వర్గస్థులై దాదాపుగా నాలుమాసములు కావచ్చినది. ఈమహారాజ్యభారమంతయు నాతలఁగట్టి యామహానుభావుఁడు మహాదేవసన్నిధానమును జేరినాఁడు. పదునెన్మిదేండ్ల బాలను. అయినను జంకుగొంకు నెఱుఁగనివాఁడను గాని వ్యవహారసమర్ధనము కష్టముగానున్నది. మంత్రులు లేరా! సేనాధిపతులులేరా యని యందువేమో? ఉన్నారు. వారు నామాటకు బళీ యనువారే కాని నాకుఁ జెప్పఁదగినవారు కారు. కఠినమైనహితమును నాకు బోధించునెడల నాకెక్కుడఁగోపమువచ్చునో, తమలబ్ధి యెక్కడఁజెడునో యని దేవులాడు మంత్రికాని సేనానికాని నాకుండిననేమి లేకున్ననేమి రాష్ట్రలాభముకంటె స్వలాభమును జూచుకొనువాఁడు రాష్ట్రమున నుండుట మహోపద్రవము కాని మఱియొకటి కాదు. పాపము! వారి ననవలసినపని యేమున్నది? ధనసంపాదనకై సేవకొప్పుకొన్నపిమ్మట నెవ్వఁడైన నొక్కటే. నీవు బుద్ధిశాలివనియు, మారాష్ట్రముపై నవ్యాజాభిమానముఁ గలవాఁడవనియు నేనెఱిఁగియుండుటచే నిన్నిక్కడకు రమ్మంటిని. అదిగో మొగము ముడుచుకొనుచున్నావు. నిన్ను సేవకై నియోగించెద ననుకొనుచున్నావు కాఁబోలు. నీవు నాకు హితబోధకుఁడవై నాయొద్దనుండవలయును. నీయభిప్రాయము లేకుండ నేనేపనియుఁ జేయను. నీవు నాతో సమానప్రతిపత్తికలవాఁడవై యిచ్చట నుండుము. నాచే నీరాష్ట్రమును నీయిష్టానుసారముగఁ బరిపాలింపఁ జేయుము.

నారా—చక్రవర్తినీ! మీరు నాతో నింతధారాళముగ మాటలాడు చున్నప్పుడు నే నట్లు మాటలాడకుండుట నావితప్పు. మీరు నాకీయఁదలఁచిన గౌరవాధికతకు నేను సర్వదా కృతజ్ఞుఁడను గాని—

పద్మి—ఆగు. నారాయణవర్మా! అంతటితో నాగుఁ ఇఁకఁ గాని యేల? ఈరాష్ట్రమంతయు నీవే పరిపాలించుకొనుచుండవచ్చునే. నేను నిమిత్తమాత్రముగనుందును. నీయోగ్యతను, సమంజసతను జూచి నేనిందులకుఁ బ్రార్థించుచున్నాను. మాతండ్రిగారు నాకొసఁగినరాజ్యము ససందర్భముగఁ బరిపాలించిన నింద నాకు రాకుండ నన్నుఁ గనిపట్టుము. అంతయే నా కోరిక.

నారా—మీతండ్రిగారిరాజ్యమును యథాన్యాయముగఁ బరిపాలించుట మీకెట్లుసమీచీనమో మీతండ్రిగారు మిమ్ముఁ గళింగ రాజపుత్రుని వివాహమాడుమని యిచ్చిన యాజ్ఞను బరిపాలించుట మీకంతసమీచీనమే. కావున మీ రాతనిఁ ద్వరలోఁ బెండ్లియాడి యాతనిఁ దెచ్చి యిటబెట్టుకొనుఁడు. ఆతఁడే మీకు సర్వహితములఁ బోధించును. మఱియొక్కఁడేల?

పద్మి—ఏమంటివి? నేను నిన్నడిగినదేమి? నీవు చెప్పినదేమి? నీవిచ్చటనిల్చి నారాజ్యపాలనతంత్రమున సాహాయ్యమును జేయుమని నిన్ను నేను గోరుటయేమి? కళింగరాజపుత్రుని వివాహమాడుమని నీవు నాకు బోధించుటయేమి? దానికి దీనికేమైన సంబంధమున్నదా? నీసాహాయ్యమునకు నామనువునకును లంకె వైచితివేమి? ఇది విరుద్ధముగ లేదా? ఎక్కడిమహీపాలనము. ఎక్కడిమనువు? నారాజ్యములోనిప్రజలు పంటలులేక

పోవుటచే నెంగిలిలంఘనములతో నుండ నేను బెండ్లియందు లా రగింతునా? నేను స్త్రీనని నాభర్తయు నాయాజ్ఞలను వ్యతిరే కించుచుండ మగనిని వశపఱచుకొని తూఁగుటుయ్యెలలోఁ ద్రుళ్ళిపడుమని నీయభిప్రాయమా? రాచపుట్టువునకు రాజ్యపాలన ము విధి కాని వివాహమంతవిధి కాదే మనకుఁ గావలసినది జన సౌఖ్యమా? స్వసౌఖ్యమా? రాజులు ప్రపంచసౌఖ్యమునకు సృష్టింపఁబడిరి కాని లోడి తెడుకుటుంబములో గుడుగుడు గుం చములాడుటకా? నారాయణవర్మా! స్వార్థపరిత్యాగమొనర్చి పరహితాభిలాషచే రాజ్యతంత్రమొనర్పు నేను రవంతతో డుపడుమని నిన్ను వాంఛింపఁగఁ గళింగరాజపుత్రుని బెండ్లి చేసికొనుమని నీవు నాకు బోధించితివి. నేను గోరినకోరిక నీకిష్టమగునెడల సరే యనవలయును. కాదేని నా కవకాశము లేదనవలయును. అంతేకాని సంబంధశూన్యమైన యీ యుప దేశము నాకుఁ జేయఁదగునా? నే నెవరినైనఁ బెండ్లిచేసికొం దునో లేదో నీ వెఱుంగుదువా?

నారా——(తనలో) ఈమె నన్ను వరించుచున్నదని దుర్భ్రమమొందితి ని. ఈమెప్రకృతి దురవగాహముగనున్నది. (ప్రకా) చక్ర వర్తినీ! నాహితబోధనము సదా విని యట్లు ప్రవర్తించుటకై నన్ను మీ రాజ్యమున నుండుమంటిరి. నే నిప్పుడు చేసిన స్వల్ప మైనహితబోధనమును మీకు వినుటకే కష్టమయ్యెనే?

గీ. హితము బోధింపు మనికోర । హితము చెప్ప
మంత్రిమాటగణింపఁడు । దుర్మధవుండు
శాస్త్రు డాచార్యమాటను । సరకుఁగొనఁడు
మఱి పురోహితుమాట నెవ్వరును వినరు

ఎల్లవారును హితబోధ లెల్లవారు
హితతిరస్కారపరిణతమతులు, హితము
చెప్పుమనికోరువారికి సిగ్గులేదు
చెప్పువారి కంతటికంటె సిగ్గులేదు.

పద్మి—ఎంతమాటనంటివి. ఎంతమాటనంటివి. ఎంతయలక్ష్యముగ మాటలాడితివి. చక్రవర్తినినని కానంత యాలోచించితివి కావే! సెబాస్! నీయలక్ష్యమే, నీనిర్భయత్వమే నాకు సంతోషమిచ్చినది సుమా! నీవుకూడ నితరులవలె వంగివంగి, నంగినంగి కల్లబొల్లి స్తుతిపాఠములాడి యుండినయెడల నాకు రోఁతగనుండియుండును. నీస్వతంత్రబుద్ధిఁ గనఁబఱచితివి. ఆనందించితిని. నామాటకందఱు తలలువంచుకొనువారే. అందఱు చేతులు నలుపుకొనువారే. అందఱు మోడలు ముడుచుకొనువారే. ఒక్కఁడైన మచ్చునకైన నెదురు తిరిగినవాఁడు కనఁబడఁడే! దోసిలొగ్గి చిత్తము చిత్తమనువానినిఁ జూడ నాకు రోఁత. తలయెత్తి రవంత మొరాయించినవానినిఁ జూడ నాకు ముచ్చట. ఎంతసేపువినమ్రత, ఎంతసేపు మెత్తన, ఛీ! నా కసహ్యము. రవంత కఱకుఁదనము, రవంత మొనరెక్కుదనము, రవంత త్రుళ్ళిపాటు ప్రభుత్వమున కప్పుడప్పుడు మోతాదుగఁ దగులుచుండినఁ గాని సుఖమే లేదు. పండ్లున్నవాఁడెల్లప్పుడు వెన్న దినవలసివచ్చునెడల వానికది యెంతయసహ్యముగనుండునో యీసంతతవినయప్రవర్తనప్రదర్శనము నాకంతకంటె నసహ్యముగనున్నది. కఱకఱలాడుచుఁ గటుక్కుమన్నది కాని పంటికి సుఖమీయలేదు. మిరెపుఁగాయ చురుకుగాని నాలుకకు ద్రవమీయలేదు. వాదములో రవంత యెత్తిపొడుపున్నఁ గాని ప్రతివాదికి నుద్రేకము లేదు. ప్రజలతిరుగుఁబాటున్నప్పుడు

కాని ప్రభుని కుత్సాహము లేదు. ముత్తము మీఁద నాతత్త్వమది. ప్రపంచతత్త్వ మదియగునో కాదో? ఎటులైననేమి? సంపూర్ణ విధేయతాదర్శనమున మొగము మొత్తిన నాకు నీ యవిధేయవాక్యమున నా మొత్తు వదలినది. ఏలాగు! చెప్పుమనికోరువారికి సిగ్గు లేదు. చెప్పువారికిఁ గూడ సిగ్గు లేదు. ఇక్కడకు 'నాకును నీకును గూడ సిగ్గులేదని చెప్పితివికదా! ఇంక సంకోచమేల? నీవు కనిలేనిదే నాపెండ్లినిగూర్చి ముచ్చటించితివి. నే నూరకుందునా? నీపెండ్లిమాట యేమని నేనడుగుచున్నాను. నీమేనమామకూఁతుతో నీకు వివాహము స్థిరపడినదా? నారాయణవర్మా! నీమేనమామపుత్రిక యెట్లుండునో నేను జెప్పనా? గుండ్రని మొగము. అవునా? గుండ్రని కన్నులు, ఉంగరాలవెండ్రుకలు, కుడికంటిలోఁ బుట్టుమచ్చ, గడ్డము మీఁదఁ బచ్చబొట్టు. ఎడమచెవి రవంత వంకర, అవునా?

నారా—(నవ్వుచు) చక్రవర్తినీ! మీ కింత స్పష్టముగ నెట్లు తెలిసెను?

చక్రి—దేవేంద్రుని కొడలంతయుఁ గన్నులైనట్లు మా కొడలంతయుఁ జెవులే. అదిగాక యామెయు నేను నిచ్చట బాల్యమునఁ జదువుకొంటిమి కాదా? నీభార్య నాకుఁ గ్రొత్తయనుకొంటివా? పోనీ! ఆసంగతి యెందులకు? నీ వామెను వివాహమాడుటకంగీకరించినట్లు నీమందహాసమే స్పష్టపఱచుచున్నదే? నారాయణవర్మా! తెలిసినవాడవుకదా? ధర్మాధర్మవిచక్షణుఁడవు కదా! మేనమామకూఁతును వివాహముఁ జేసికొనుట తప్పని యెఱుఁగవా? ఏల యంగీకరించితివి?

నారా—అట్టియాచార మచ్చటచ్చట నున్నది కాని లేకపోలేదే!

చక్రి—అచ్చటచ్చట నున్నదా? ఎచ్చటెచ్చట నున్న మనకేమి? మా రాజ్యమందున్నదా? మీ మేనమామ రాజ్యమందున్న

రెండేండ్ల వయస్సున్న నీపిల్లను మాతులకన్యావివాహము మా దేశమున నాచారమే కావున, వానికిచ్చి జీవనాధారమేమైనఁ గల్పించినయెడల మా యాత్మలు సంతోషించును." వారి యవసానవాంఛను మా మేనమామ తీర్పఁ దలచినాఁడు.

పద్మి—ఈచరిత్రము నేను విననిదనియే నాతోఁ జెప్పితివా ? నీవు చెప్పినమాటలనుబట్టి బాల్యమున నీతల్లిదండ్రుల మృతి, వారు నిన్ను మేనమామ కప్పఁజెప్పుట, ఆతఁడు నిన్ను పెంచుట, యిల్లరికముండుట తక్క నీకితరాధారమేదియు లేకుండుట యివియే కారణములని తెలియుచున్నది. కాని మీయన్యోన్యానురాగముమాట చెప్పకపోయితివేల ? ఇట్టిసన్నివేశములో నన్యోన్యానురాగముండుట కవకాశముండునా ? నీ వెఱుఁగని సంగతి కాదే ! నీయెడల వారికుండునది జాలికాని యనురాగమెంతమాత్రము కాదు. వారియెడల నీకుండునది కృతజ్ఞత కాని ప్రేమ కానేరదు. 'పాపము. ఇతరాధారము లేనివాఁ'డని వారికి నీయందుండును. ఎటులో పెంచి పెద్దవానిఁ జేసినారు వారియెడల విశ్వాసముగ నుండకపోవునెడల బాగుగానుండదని నీకు వారియందుండును. ఇట్టి మనస్థితులు వివాహమునకు సాధనములగునా ?

నారా—చక్రవర్తినీ ! ఈయంశము లాలోచించు శ్రమమంతయు మీకెందులకు ? నన్ను రమ్మని యెందుల కాజ్ఞాపించితిరో యది సెలవిచ్చి నాకు సెలవీయుఁదగును.

పద్మి—ఎందులకీగొడవయని యెంత తృణప్రాయముగాఁ జెప్పితివి? చక్రవర్తినగుటచే నన్నిగొడవలు నాకే కావలయునని నీ వెఱుఁగవా ? నాకు సహపాఠిని నాకత్యంతమిత్రమునైన రత్నప్రభను నీవు వివాహమాడఁ దలఁచియున్నావు కదా?

నీవు నాకింక సామంతరాజవు కావలసియున్నావు కదా? ఆమెకు నీ యందనురాగమున్నదో? లేదో? నీ కామె యం దెట్లున్నదో! నేను గనుఁగొని మీవివాహమును స్థిరపఱుపవలయును గాదా! అంతేకాని నీ తల్లిదండ్రుల యవసానవాక్యములు తీర్పఁదలఁచిన నీమేనమామ తొందరచేత మీకు హృదయపరీక్ష లేకుండ గలించినవారియెడల గౌరవముకొఱకు దంపతులయి యెడమొగము, పెడమొగమై యుడుమలందఱ నేను సహింతునా? నన్నెందులకుఁ బిలిపించితిరో త్వరగఁ జెప్పుమని నీవు నన్ను దొందరపెట్టుచుంటివే. నిశ్చలమై, నిరంతరమై, నిర్వ్యాజమైన యనురాగము నాచెల్లెలియందు నీ కున్నదా? నిజము చెప్పుము.

నారా—ఉన్నది.

పద్మి—(తనలో) హా! బాకుపోటు బ్రహ్మరంధ్రము నంటినది. (ప్రకా) ఉన్నదా? నిజముగనున్నదా? చక్రవర్తిని మొగము బాగుగాఁ బరిశీలించి మఱి చెప్పుము.

నారా—చక్రవర్తినీ! దైవముఖమును జూచి చెప్పుచున్నాను. ఉన్నది. ఉన్నది.

పద్మి—(తనలో) హా! ప్రాణమెగిరి పోవుచున్నది. (ప్రకా) కనఁబడని దైవముఖమును నీవు చూచుటయేమి? చెప్పుటయేమి? నాకది పనికిరాదు. ఇదిగో నామొగమును జూచి చెప్పుము. విద్యుద్దీపమువలె వెలిగిపోవుచున్న నామొగమును జూచి చెప్పుము. (తనలో) హా! పెదవు లదరుచున్నవేమో. గుండెలు గొంతులోఁ గొట్టుచున్నవేమో? బింకముగఁ గూరుచుండెదను. (ప్రకా) నారాయణవర్మా! తొందరలేదు. బాగుగా నిదానించి మఱి చెప్పుము.

నారా — (చక్రవర్తినివంకఁ జూచి) త్రికరణశుద్ధిగా మనవిచేయుచున్నాను. మా కన్యోన్యానురాగమున్నది.

పద్మి — (తనలో) హా! భగవంతుఁడా! ఇఁక నా బ్రదుకెట్లు? ఈతఁడు నన్ను బాగుగాఁ జూచినప్పటికి నాయందుఁ గానంతయైన ననురాగము లేకున్నాఁడే. నేను సౌందర్యహీననా? ఈతఁడు గ్రుడ్డివాఁడా? (ప్రకా.) ఏమంటివయ్యా! నేను దిన్నగ వినలేదు.

నారా — చక్రవర్తినీ! మా కన్యోన్యానురాగ మున్నదని మనవిచేసితిని.

పద్మి — (తనలో) హుఁ. (ప్రకా) అన్యోన్యానురాగముమాట యెవరడిగినారని చెప్పితివయ్యా! నీమాట నేనడుగఁగ నామెమాట కూడ నీవేచెప్పనేల? అది నీవు చెప్పఁదగదు. నే నామెను గనుగొనకపోవుదునా?

నారా — మీయిష్టము.

పద్మి — నీ విఁకఁ బోవచ్చును. రత్నప్రభ నిక్కడకుఁ బంపుమని నీవు మీ మేనమామతోఁ జెప్పుము.

నారా — అభ్యంతరమేమి? సెలవుదీసికొందును. (పోఁబోవుచు)

పద్మి — ఉండు. ఉండు. రత్నప్రభ నిక్కడ కెవ్వరుతీసికొనివచ్చెదరు?

నారా — ఆమెతండ్రియే తీసికొనివచ్చును.

పద్మి — అతఁడు పెద్దవాఁడు. అతని నెందులకు శ్రమపెట్టవలయును? పోనీ రత్నప్రభ వెంట నీవే రాకూడదా?

నారా — నే నెందులకు? నేనువచ్చితిఁగాదా! నాపరీక్ష యేదో యైనదిగాదా?

పద్మి — నీవు తిరిగి రాఁదలఁచుకొననప్పుడు వెళ్ళుట యెందులకు? ఇక్కడనే యుండుము. ఆమెవచ్చినతరువాత నిద్దఱుపోవచ్చును.

పద్మి—రత్నపరీక్షను దీసికొనిరమ్మని యామెతండ్రికి మఱియొకనిచే వార్తనంపెదను.
నారా—చిత్తము. సెలవు.
పద్మి—సరే. (నారాయణవర్మ పోవును.)
ఎవరక్కడ ?
(నేపథ్యమున) అమ్మా! ఏమి సెలవు ?
పద్మి—ఇటురా.

[మాలిని ప్రవేశించును.]

మాలినీ ! నారాయణవర్మ వెళ్ళినాఁడా ?
మాలి—ఆ.
పద్మి—అతని మొగమును నీవు పరిశీలనముగఁజూచితివా ?
మాలి—ఏమమ్మా అట్లడుగుచున్నారు ?
పద్మి—తిరుగపశ్నింతువేల ? చూచితివా ?
మాలి—చూచితిని.
పద్మి—సంతోషముగానున్నదా ? విచారముగానున్నదా ? ఆలోచనభారమున నున్నదా ? సందేహాన్వితమైయున్నదా? సంభ్రమసంకులమై యున్నదా ?
మాలి—అంతసూక్ష్మపుసంగతులు నేను జెప్పలేనమ్మా
పద్మి—నీమొగము. నీకుఁగన్నులెందుకు. నెమలితోఁకకుఁ గన్నులే— నీకుఁగన్నులే. మంచమునకుఁగన్నులే— నీకుఁగన్నులే. ముంజెకాయకుఁ గన్నులే— నీకుఁ గన్నులే. ఎందులకున్నకన్నులు. సూక్ష్మపుసంగతులు చెప్పలేనంటివికదా ! పోనిమ్ము. అతఁడు చుఱుకుగా నడచినాఁడా ? మెల్లఁగనడచినాఁడా ? అటునిటు కాకుండ నడచినాడా ? అడుగు వేసినప్పుడు బింకముగ వేసినాఁడా ? వదులువదులుగ వేసినాఁడా ?
మాలి—అతనియడుగు నామెడపై వేయకపోవుటవలన నెట్లువేసినాఁడో చెప్పలేనమ్మా !

పద్మి—ఓసి నీగొంతుకఁ గోయ ! చమత్కారపుమాట లేడ్చుచుంటి
వా ! అతనికాలు నీగొంతుకపైఁ బడలేదందువా? ఆలోపముఁ
దీర్చుటకు నేనుంటినిగాదా ! పో ! అవలికిఁ బో ! నీవిక్కడ
కింక రానక్కఱలేదు. (మాలిని పోవును.)

నాసేవకుఁ బనుచుదాసిని జేర్చునెడల నది యితరదృష్టిచే నాసేవ
తిన్నగఁ జేయదేమోయని యీమాలిదాసిని జేర్చఁగ, నది
యీతీరుననున్నది. బుద్ధిహీనయేగాని విశ్వాసవతి.

(నేపథ్యమున) అమ్మా ! స్నానమునకు దయచేయవచ్చును.

పద్మి—మాలినీ !

మాలి—(ప్రవేశించి) అమ్మా !

పద్మి—ఈయుదయమున నూరిలోని విశేషము లేమియు చెప్పలేదేమి?

మాలి—ఇచ్చటివిశేషములలోఁ దెలుపిలేకపోయినది. అమ్మా !
ఒకబైరాగి వచ్చి కోటగుమ్మమునొద్ద నిన్నసాయంకాలము
నుండియుఁ గూరుచుండియున్నాఁడు అతఁడు చక్రవర్తినిగారి
దర్శనము నపేక్షించియున్నాఁడు. మీకా మెదర్శనము కాదని
యు, మంత్రిని జూచి మీయభీష్టమేదో చెప్పుకొనుఁడనియు
నెందఱో చెప్పినారు. ఆమెదర్శనమగువఱకు నేనిక్కడ నభో
జనముగఁ గూరుచుందునని ప్రతిజ్ఞచేసి యట్లుకూరుచుండి
నాఁడు. ఏమిసెలవు ?

పద్మి—అతనికాపట్టెందులకో ? నేనిప్పుడు చూడనొల్లను. మధ్యా
హ్నమునఁ జూతునని చెప్పుము. చూచుట నిశ్చయము కావున
భుజింపుమని నేనుగోరితినని చెప్పుము.

మాలి—చిత్తము. స్నానశాలకు దయచేయుఁడు.

పద్మి—సరే. నీవు మూఁడుగంటలకు నాతోమాటలాడి మఱియాత
నిని దీసికొనిరావలయును.

మాలి—చిత్తము. (ఇద్దఱు నిష్క్రమింతురు.)

ఇది ప్రథమాంకము.

పద్మిని

ద్వితీయాంకము.

ప్రదేశము—అంతఃపురము.

[ప్రవేశము—మాలిని, పద్మిని]

మా—వట్టిగిడసలాగున నున్నాఁడమ్మా- పడుచువాఁడు.

ప—అటులైన విరాగియెట్లయ్యెను? అతఁడు దొంగబైరాగియేమో సుమా?

మా—నిజమైన బైరాగియైనయెడల మీకు లాభమేమి? దొంగవాఁడైనయెడల నష్టియేమి? ఏవఁడో యొకఁడు; మీకు రాణిగారు దర్శన మిప్పించెదరు, భుజింపవయ్యా యని యతని బతిమాలితిని. అంగీకరింప లేదు.

ప—నా కీపాపముగూడ నెందులకు? త్వరగఁ దీసికొనిరమ్మా. మూఁడునిముసములకంటె నేనెక్కువ యవకాశ మాతని కీయఁజాలను. ఆసంగతి యాతనితోఁ జెప్పి మఱి తీసికొనిరమ్మా.

మా—అమ్మా! వెళ్ళనా?

ప—మాలినీ! వెళ్లుదువు గాని లే. చూడు. ఈదినమున నేమో కాని మనస్సు మనస్సులో లేదుసుమా?

మా—ఔనమ్మా. అడిగినయెడలఁ దిట్టుదురేమో యని యూరకుంటిని గాని నేను గనిపట్టకపోలేదు. కోడిమాంసము సెనగపప్పు వేసిన యిగురు మీ కెంతయో యిష్టముకదా యని చేయించితిని. వేలితో ముట్టుకొననైన ముట్టుకొనక పోతిరి.

ప—నామాటకేమి ? మన యతిథిసుఖము ముందుగా మనము చూడఁ దగినది. విజయనారాయణవర్మ సుష్ఠుగా భుజియించినాఁడో లేదో కనుఁగొంటివా ?

మా—ఆతని కేమమ్మా మన్నెపుగొరవంక మిరెపుబొడ్లను మ్రింగి నట్లాతఁడొక్కటే మ్రింగుట కాని నమలనైన లేదఁటమ్మా.

ప—హుఁ (దీర్ఘనిశ్వాసముతో) నాతో నిచ్చటఁ జిన్నతనమునఁ జదువుకొన్న రత్నప్రభ నీకు జ్ఞప్తిలో నున్నదా ?

మా—లేకేమమ్మా ! ఆమె మావయస్సుదే కాదా ? కంటిలోఁ గుదపలాగునఁ బుట్టుమచ్చయున్న పిల్లయే కాదఁటమ్మా?

ప—ఆమె నాకంటె రెండేండ్లు చిన్న. కంటిలోఁ బుట్టుమచ్చమాటయే చెప్పితివి, కాని చెవికున్న వంకరమాట చెప్పితివి కావేమి ?

మా—అమ్మా ! పెద్దవారిలోపములు మేము చెప్పఁగూడదు. కంటిలోఁ బుట్టుమచ్చ యదృష్టచిహ్నము కావునఁ జెప్పితిని.

ప—సరి. దీనికేమి ? ఆమె చక్కనిదనియే నీ యభిప్రాయము కాదా?

మా—ఆసంగతి నాకెట్లు తెలియునమ్మా?

ప—తెలియక పోవుటయేమి నీమొగము?

మా—ఆఁడుదాని చక్కఁదనము గ్రహించుశక్తి యంతో యింతో మగవానికున్నది కాని యాఁడుదానికి లేదు. ఒక యాఁడుది మఱియొక యాఁడుదానిని జూచునప్పుడు మొట్టమొదటఁ బరీక్షించునదేదనఁగా ! గాగరా యేడు పీటీలదో తొమ్మిది పీటీలదో- తొడుగుకొన్న రైకది పాలపిట్టరంగో భరతపక్షిరంగో- పెట్టుకొన్న జూకాలలోని ముత్యములు గట్టివో గుల్లవో యింతే- ఈ ప్రథమ పరీక్షయైన తరువాత, రెండవపరీక్ష యేదో చెప్పనా ? ముదురురవంత యెత్తు. పెదవి కానంతబొట్టు. గడ్డమొక నూలుపాసి పొడుగు. ఎడమచేతికి పుప్పిగోరు. ఇది

రెండవపరీక్ష. ఇంతటితోఁ బరీక్షకు భరతవాక్యము. అంతే కాని యాఁడుదానియవయవములచక్కఁదనము మఱియొక యాఁడుది గ్రహింపదు. గ్రహింపలేదు కూడను. మొత్తము మీఁద నాఁడుదానిసౌందర్య మాఁడుదానికి నచ్చదు. ఎవరిమట్టునకు వారే యచ్చరసలని వారినమ్మకము. బుద్ధిగ్రహణ విషయమునఁ గవులలోఁ గూడ నిట్టి తెగులేయున్నదఁట. కాని నా కాసంగతి మట్టునకుఁ దెలియదు.

వ——అట్లైన నాసౌందర్యము నీకు నచ్చలేదన్న మాటయేనా ?

మా——అబ్బే. బజారుమాట చెప్పినాను గాని కోటమాట చెప్పినానా? అమ్మా! మీసౌందర్యము నాకు నచ్చకపోవుట కూడనా ? ఎంతమాట ?

వ——చూచు-రత్నప్రభది గుండ్రముగమని జ్ఞప్తియున్నదా ?

మా——ఆ- గుండ్రమొగమే.

వ——మగవానికి గుండ్రమొగ మిష్టమా ? కోలమొగ మిష్టమా ?

మా——మగవాఁ డనుచునొక్కఁ డెవ్వఁడైననున్నాఁడా అమ్మా! ఎంత మందిముండకొడుకులు గలసి మగజాతియైనదో- మొత్తముమీఁదఁ జెప్పుటట్టవంటి మొగముగలవాని కువ్వకాయవంటి మొగముగలయాఁడుదిష్టము. పందిటిదోసకాయవంటి మొగముగల యాఁడుదాని కతుకుపాత్రమువంటి మొగమున్నమగవానిపై నిష్టము. ఇదిదేశాచారముగా జరుగుచున్నపద్ధతి. కాని మఱియొకటి కాదమ్మా! ఇందులోను దెటుకులు తిరకాసు లెన్నో యుండవచ్చును. కొందఱు మగముండకొడుకుల కవసరమే సౌందర్యము కాని యంతకంటె లేనేలేదమ్మా! ఈమాటల్లక్షేమి కాని బైరాగిమాట నేమిచెప్పినావు?

ప—పరే. తీసికొనిరమ్ము. మూఁడునిముసములకంటె నే నెక్కువ సేపు కూరుచుండనని చెప్పుము.

(మాలిని నిష్క్రమించును.)

సౌందర్యరసగ్రహణమున మాలిని చెప్పినమాటలు కొంత సత్యముగను కొంత యసత్యముగను గానిపించుచున్నవి. విజయనారాయణవర్మది కోలమొగము కావునసే రత్నప్రభకుండ్రముగ మాతని కంతయిష్టమైనది అంతవఱకు సత్యమేకాని కోలమొగముగల నేను విజయనారాయణవర్మ నంతగాఁ బ్రేమముగా వలచుట యేలసిద్ధించెను? ఇచ్చట నాపరిపాటి యసత్యముగఁ గానఁబడుచున్నది. ఈవలపు నాకెందులకుఁ గలుగవలయునో, దీనివలన నేమిమూడఁదలఁచియున్నదో యేమియుఁ దెలియదు. నాతండ్రి నాకు నియమించినభర్త నిదివఱకుఁ జూడనైన లేదు. ఏమో ఒక్కసారికాఁబోలును మాతండ్రి సభలో మంచపుఁ గన్నులతో నేమిచూచితినో యెవరిని జూచితినో జ్ఞప్తియెంత మాత్రమును లేదు.

[నేపథ్యమున] సాధువర్యా! ఇటు. ఇటు.

బైరాగిని దీసికొని మాలినివచ్చుచున్నది. నిలువఁబడియే యట్టి మహనీయుని గౌరవించుట మంచిది. (నిలువఁబడును.)

[మురళీమనోహరుఁడు మాలినితోఁ బ్రవేశము.]

విరాగివతంసమా! నమస్కారము.

ము—(తనలో నదరిపడి యట్టె శాంతించి)

గీ. బగ్గుమనువెల్లు హృదినుండి । బ్రహ్మరంధ్ర
మంటి వెన్నముద్దలకోటు । లంబరమునఁ
జెవులలో హోరుగలుగఁగ । జిమ్మివైచి
నట్టు లొకరెప్పపాటులో । నయ్యో నహాహా!

వి—విరాగివతంసమా! నమస్కరించితిని. ఉపవాసమునం గాంబోలు వాలుక యొండంగ మాటలాడ లేకుండవున్నారు. నీరసతచేఁ దూలుచున్నారు. మాలినీ! నీవుపోయి పరిమళభరితమైన చల్లని నీరు తెమ్ము.

ము—నారాయణ- వలదు. నారాయణ- వలదు.

వ—(తనలో) నేను నారాయణవర్మను వివాహముచేసికొన నిశ్చయించికొనియుండ నారాయణ వలదు నారాయణ వలదని యాతఁడపశకునముగ నాశీర్వదించె నేమి? (ప్రకాశముగ) మీరట్లు దయచేయుఁడు.

ము—(తనలో)

గీ. పెండ్లికూఁతును జూడఁగఁ । బెండ్లికొడుకు
వజ్రహారాలతొడుగుతో । వచ్చుఁగాని
బిచ్చగానిరూపంబున । వచ్చునొక్క
మగువఁగనునాన నన్నిట్లు । మార్చివైచె.

గీ. తనువుబంగారుచాయయుఁ । గనులనైల్య
మధరశోణిమ గాఁగరా । యాకువచ్చ
మణులజిలజిలతలకట్టు । మబ్బునందు
వేయిఇంద్రచాపము లుద్భవింపఁ జేసె.

గీ. కపటసన్యాసినైనను । గావలసిన
యట్టియమనస్కతాసిద్ధి । యంతలోన
నమ్యె నాదుజన్మంబు కృతార్థమయ్యెఁ
జూడరానట్టివెల్గు నే । చూచినాఁడ.

వ—అయ్యా! ఒకపావుగడియసేపు శ్రమతీర్చుకొనుఁడు. పిమ్మట నే మాటలాడవచ్చును. మాలినీ! నీవు శీవనతో నాయనకు విసరుము. (మాలినిపోవును.)

ము —(తనలో)సన్యాసివేషమునున్నఁగాని నన్నీ మిధూషదని నేఁట్లు సన్యాసివేషము వేయవలసివచ్చినది స్వార్థమునకై వేషధారణము తలఁచుమగఁ బ్రకృతిలో జరుగుచున్నదే కాని యొక్క నా తలనే పుట్టినదా ?

గీ విటునిసర్వస్వము గ్రహింప । వెలవెలంది
స్వచ్ఛకులసతీపాతివ్రత్య । మభినయించు
విభునిభూషలు హరియించు । వేడ్క ద్రోహి
భక్తివిశ్వాసగీతము । లాపుచుండు.

జనులధనము గొల్లగదోఁచు । కొనగ దొంగ
పరమదేశభక్తుని రంగు । పాఱిముకొనును
ముద్దరాండ్రను కౌఁగిటఁ । బాముదబోజుఁగు
కల్లజడలనుదాల్చి భాగవతమాడు.

తరుణికొఱకేను కాటి లా । తాముపూని
కపటయతిసాము తెరదాఁటి । కథచువినుతు
తనుమనసులందు మాయబాం । తలనుగప్పి
గజ్జెకట్టుట, జనసైజ । గతియెనతము.

ధనమొ, కీర్తియొ రాష్ట్రమో । వనజముఖియొ
యేదో మరియేదో జనుఁడు కాం । క్షించుచుండఁ
దీరదందుకై మాయసి । గారములను
దాల్చి తెయితెక్కలాడుట । తప్పదెపుడు.

పంక్తిబాహ్యులు నటులని । పరిజలుతలఁతు
రిలను నటకుఁడుగాని వాఁ । డెవఁడుగలఁడు
జగతియే నాటకము సర్వ । జనులు నటకు
లవసరముబట్టి యాడుదు । రాటలన్ని.

[మాలిని వీవనతోఁ బ్రవేశించును.]

ము—రాజ్ఞీమణీ! మీదాసి నాకు విసరనక్కఱలేదు. నేను సుఖముగ నున్నాను. మీయాదరమునకు మిగుల సంతసించితిని. నే నిటకువచ్చినకారణమేదో సంక్షేపముగఁ జెప్పెదను. వారాణసిలో గంగాతీరమున నొకమఠము బైరాగులకొఱకుఁ గట్టించుటకు సంకల్పించుకొనియున్నాను. విశేషధనసాధ్యమైనపని యగుటచేతఁ జక్రవర్తినియొద్దకు వచ్చితిని. వలదనుచుండగా నింకవిసరెద వేల?

వ—మాలినీ! నీవు పో.

(మాలిని నిష్క్రమించును.)

అయ్యా! కాశీక్షేత్రమున నిదివఱ కనేకమఠము లున్నవి కాఁబోలు నేమి?

ము—ఎన్నియున్నను బైరాగు లిఱుకటపుబాధ నొందుచున్నారు.

వ—బైరాగులసంఖ్య వృద్ధియగుచున్నదా యేమి?

ము—అగుచుండుటలేదా?

గీ॥ దేహసౌఖ్యమే పరమావధిగ గణించు
జాతిగల దేశమందుఁ బ్రాచకులు తొత్తు
లనృతవాదులు తుచ్ఛశాస్త్రార్థవిదులు
కర్మశాలలు నభివృద్ధిఁ గాంచురీతి.
భవవిముక్తియే యవధిగాఁ బరిగణించు
మనదు భరతఖండంబున దినదినంబు
భక్తవరులు బైరాగులు పరమదాత
లన్నశాలలు దేవాలయములు మించు.

వ—వీరందఱు నిజముగా బైరాగు లనియే మీయభిప్రాయమా?

ము—వారు కాకపోవుట వారిది తప్పు. కాదని యనుకొనుట మనదీ తప్పు.

ప—ఈమాత్రపుఁ దప్పునకేమి? ఇతరులమాట యటుండుఁడు. మీ మాటయే యడుగుచున్నాను. యథార్థవిరాగత మీకుదయించుటచేతనే యిట్లయితిరా?

ము—(తనలో)

గీ. వేసినది దొంగవేసమై । వెలయుచుండఁ
గొంక కేవెంకకూఁతనో । కూయవలయు
పూసినది హరితాళంపుఁ । బూఁతగాగ
బెదరి కేకుంటిగంతునో । వేయవలయు.

(ప్రకాశముగా) యథార్థమైన వైరాగ్యమునొందియే నేనిట్లయితిని.

ప—హేహేహే! పడుచువాఁడవు—ఆదిత్యతేజము గలవాఁడవు—ప్రభుకుటుంబములోనివాఁడువలెఁ గానఁబడుచున్నావు. మీకు బ్రపంచవైముఖ్య మెట్లు కలిగినదయ్యా!

ము—చక్రవర్తినీ! మనుజునిప్రాయముకాని, తేజముకాని జన్మాధికతకాని, వైరాగ్యప్రవృత్తికెన్నడైనఁ బ్రతిబంధములగునా? ప్రపంచమీ దేవపుట్టుటకేదో మహాకారణమావశ్యకమని యనుకొనుచున్నారా! కాదు. స్వల్పకారణమందులకుఁ జాలును. కన్నులిన్నగాఁ దెఱచిచూచినయెడలఁ గనఁబడునదంతయు రోఁతకాని మరియొకటియా? బాగుబాగని మనము కొనియాడువస్తువున్నదే-దానిని దిన్నగాఁ బరీక్షింపక మన మట్లనుకొనుచున్నాము. కాని దాని చాటున నేమున్నదో చూచినయెడల నిఁక భవమందు వాంఛయుండునా? తెల్లవాఱినది మొదలు చూచినవస్తువులనే చూచి, యాడినమాటలనే యాడి, చేసినపనులనే చేసి, తఁచినతలఁపులే తలఁచి, గిఱగిఱరంకులరాట్న

ములోఁ దిరుగుటకంటె విసుఁగు మరియొకటి యుండునా? ఈ విసుఁగువలనఁ గొందఱు సన్యసింతురు. కాక మరియొక్క సంగతి.

వ—ఇఁక నేసంగతియు నక్కఱలేదు. ఇట్టికొనవెఱ్ఱిప్రకృతులు సన్యసించినంతమాత్రమునఁ బ్రపంచవస్తువులలోనిరోఁత తగ్గినదా? దినచర్యలోని పునరావృత్తిదోషము తగ్గినదా? ఈరెంటిలో వారినుట్టునకైన నేది తగ్గినది? ఇఁక సన్యసించుటెందులకు? మదుమసన్యాసుల శిక్షించుటకొక చట్టముండు నెడల మీ రిట్లుయుండురా? మీ రేరాజ్యములోనివారో కావున సరిపోయెను గాని మీరు మారాజ్యములోనివారైనయెడల మీరు సన్యసించుటకు నే నంగీకరించి యుందునా? జరిగినదేదో జరిగినది. ఆచింత యిప్పుడక్కఱలేదు. కాని మీ రేయే విద్యలనభ్యసించినారు?

మ—విద్యలేవియు విశేషముగ నభ్యసించి యుండలేదు. ఒక్క జ్యోతిషమందు మాత్రము కొంతప్రవేశము కలుగఁజేసికొంటిని.

వ—అలాగా? మీరు మంచిసమయమునకే వచ్చితిరి. మాకోటగోఁడ్వరలో నొకవివాహప్రధానముహూర్తము పెట్టవలసియున్నది. పెట్టుదురా?

మ—ప్రధానమా? ప్రధానము జరుగుటకేమిగాని, మీకు బహు మనస్తాపము, బంధువిరోధము కలుగుటకు సిద్ధముగనున్నవి.

వ—(తనలో) ఇంతవఱకు సరిగనే చెప్పినాఁడు. మనస్తాప మారంభమే యైనది. అది వృద్ధియగును గాఁబోలు. బంధువిరోధము నునేను గణింపను. ఏమివచ్చినను సరియే. (ప్రకాశముగా) అయ్యా! ఈసంగతిమీ రెట్లు చెప్పఁగలిగితిరి?

ము——గ్రహాబలాబలములచేత——(తనలో) మొదటినుండియు నాతడు మవలంబించి పనిచేయుచున్న మాలిని కీసారి విశేషధనమిచ్చి యున్నిసంగతులు తెలిసికొనుటవలన నాజ్యోతిషజ్ఞానమున కింత కాంతివచ్చినది.

ప——ఇంక నన్నుఁగూర్చి యేమైనఁ జెప్పఁగలరా? నాజన్మనక్షత్రము——

ము——అది నాకక్కఱలేదు. ముఖమునుజూచియే చెప్పఁగలను. (నిదానించి) మీ మొక రాజపుత్త్రుఁ డసాధారణముగా వలచియున్నాఁడు.

ప——అది యెందులకు? అది యెందులకు? ఆసంగతి యాతనిగూర్చినది కాని నన్నుఁగూర్చినది కాదే? ఆతఁడు నన్ను వలచెనా? అందులో నసాధారణముగనా? నన్నుఁ బ్రేమింపుమని యాతని నేను గోరితినా? చంద్రికళను వలచినయెడల నాతని కొంత ప్రయోజనమో నన్ను వలచినయెడలఁగూడ నంతె. ఆతనివలపాతనిలోఁ దెగటాఱవలసినదే. కాని యది యక్కఱకు వచ్చునా? రానిచ్చెదనా? నన్ను వలచినాఁడట అబ్బ! వలచుటకు నేనంత మీఁదమీఁద నున్నాననుకొనెను గాఁబోలు! తాను సామంతరాజనియు నేను చక్రవర్తిననియుఁ దానెఱుఁగఁడా? ఎంతభయభక్తులులేని ప్రవర్తనము!

ము——(తనలో) ఈమాట లిదివఱకు మాలినివలన వినినవే కాదా? ఇప్పుడు తిరిగి నే నేల చింతింపవలయును? ఎప్పటికైన నీమె మనస్సుతిరిగి నన్నంగీకరించునా? నేను సంసారినే యగుదును. కాదేని దొంగసన్న్యాసమే నిజమైనసన్న్యాస మగును. (ప్రకాశముగా) మీరు చక్రవర్తిని యగుటచే నెన్నటికైన మిమ్ము సామంతరాజే వివాహమాడవలయును గాని మీతో సమానుఁడగు చక్రవర్తి యింక నొకఁడేఁడీ? పరదేశచక్రవర్తులతో

మనకు సంబంధములు లేవయ్యాను. ఆతనివల నసాధారణమైన దని యేలచెప్పితిననఁగ మీ రాతనివరింపకుండు నెడల నాతఁడు ప్రాణపరిత్యాగమైనఁ జేసికొనును. భవపరిత్యాగమైన జేసికొనును.

ప—ఇప్పుడు మీరు చెప్పినమాటలు జ్యోతిషపరిజ్ఞానమువలనఁ జెప్పిన మాటలు కానట్లగపడుచున్నది. నా మొగము చూచి యాతని చావు కాని, సన్యాసము కాని మీ రెట్లు చెప్పఁగలిగితిరయ్యా?

ము—గీ. అర్కుఁడని చంద్రుఁడని శుక్రుఁడని గ్రహంబు
లన్ని వేర్వేఱు నామంబు లందియున్న
నన్నిరూపంబులను వెల్గుచున్నయట్టి
తేజ మొక్కటి యానుగాదే లతాంగి!
అబ్ధమని సంద్రమని గంగయనుచు భిన్న
సంజ్ఞలే కాని యొక్కటే జలము కాదె
కుండ గుడియను పైభేదముండుఁ గాని
యాంతరాకాశ మొక్కటే యగును గాదె?
ప్రాణులన్నియు బహువిధ నాకృతులను
కర్మభేదంబులను బట్టి కలిగియున్న
నన్ని ప్రాణులలో నిండియున్న యాత్మ
తత్త్వమున నొక్కటే యంచుఁ దలఁపవలయు.
తనదునాత్మఁ బరీక్షించుకొనిన యోగి
యెల్లవారల నాత్మల నెఱిఁగియుండు
నన్ను నేనెఱుంగుటచేత నిన్ను వలచు
వాని యాత్మ నెఱింగిన వాఁడ నైతి.

ప—అటులైన నితరులహృదయములన్నియు మీకుఁ బ్రత్యక్షము లేనా?

ము—తెలిసికొనఁ దలఁచిన యెడలఁ గరతలామలకము లే కాని మే మట్లు చేయము.

ప—కాని యిది జ్యోతిషశాస్త్రప్రశ్నయా ?

ము—కాదు మఱియొకటి

ప—ఏదియైన నాకేమి కాని నాహృదయమును బరిశీలించి చెప్పుఁడు.

ము—ఏదో లబ్ధికై వచ్చినవాఁడను నేను మీరహస్యములు బైటఁ బెట్టుటేల ?

ప—మీలబ్ధి యందువలనఁ జెడునది కాదు. మీరు సరిగా జెప్పినయెడల మీరనుకొన్న లాభముకంటె నెక్కువలాభము కలుగును.

ము—(నిదానించి) రాజ్ఞీమణీ! నేను జెప్పఁబోవునది సావధానముగ వినఁ బ్రార్థింతును. మిమ్ము వలచినవానిపై మీకుఁ బ్రేమము లేదు.

ప—ఔను. కళింగరాజపుత్త్రునిపై నాకుఁ బ్రేమము లేదు. ఆసంగతి నే నిదివఱ కనినమాటలవలననే తెలిసికొనఁదగినది. గొప్ప జ్యోస్యమే చెప్పితిరి.

ము—అంతటితోఁ గాలేదు. ఇంకఁ జెప్పుచున్నాను. మీరు మఱియొక రాజపుత్త్రుని గాఢముగా వలచిరి. కాని యాతఁడు మిమ్మపేక్షింప లేదు.

ప—ఆఁ. ఆఁ. నిజముగా నిది హృదయపరీక్షవలనఁ జెప్పినదే నా ? నిజముగా మీరు దైవజ్ఞులు. నేను చాల సంతసించితిని. కాని మీకుఁ జిన్నవయస్సగుటచేతఁ గొంత యనాలోచితముగఁ జెప్పినారు. నా కవమానకరమైనమాటయైనప్పు డదిసంతోషముతో సంకోచములేకఁ జెప్పఁదగినది సౌందర్యవతినై చక్రవర్తినినైన నేనువలచినవాఁడు నన్నుఁ బ్రేమింపకపోవుటకంటెఁ

బరాభవము నాకున్నదా ? అతఁడు నన్నపేక్షింపఁడని మీరు ధారాళముగా నే నేమనుకొందునో యనుసంశయమైన లేకుండఁ బలికినారు. నాయాశాభంగమునకై, నాపరాభవమునకై మీరు విచారింపకపోవుటయే కాక యుత్సాహ మొందుచున్నట్లు గూడ మీముఖవైఖరిచేఁ దెలియుచున్నది. అతఁ డింతవఱకు నన్నుఁ బ్రేమింపకపోవచ్చును గాని యిఁకముందు నేను జేయఁదలఁచిన ప్రయత్నమువలనఁ బ్రేమించునేమో - ప్రేమింపఁడని మీ రెట్లు స్పష్టముగఁ జెప్పఁగలిగితిరి? ఇప్పటివఱకే హృదయపరీక్ష కాని ముందు హృదయమందుఁ గలుగఁబోవు మార్పుల నెట్లిప్పుడే పరీక్షింపఁగలిగితిరి? ఒకవేళ నన్నాతఁడు ప్రేమింపఁడనియే నిశ్చయపఱుపుఁడు - ఆమాటనంత విస్పష్టముగఁ జెప్పి నామనస్సును మీరు బాధింపవచ్చునా ? మీ కింతభయహీనత యెందువలన ? నా మనస్సునకు నొప్పికలిగిన యెడల నేను జేయలేనిపని యేదైన నుండునా ? నాబాధను దగ్గించుటకు మీవంటివారు నాకుఁ దోడ్పడుటకు బదులుగా బాధను వృద్ధిచేయుటకై ప్రయత్నించుట తగునా? సరే యిది యటుండనిండు. అతఁడు నన్ను బ్రేమించుట కేమి యభ్యంతరము ?

మ—అతఁడు మఱియొక కాంతను వలచినాఁడు.

శ—ఆకాంత యాతని బ్రేమించినదా?

మ—ఆ.

శ—సరే! 'ఆ' యని యాకాశమంత నోరు తెఱచియంటిరే. ఆతనిపై నామెప్రేమ యెక్కువయో నాప్రేమ యెక్కువయో బాగుగా నిదానించి చెప్పఁగలరా ?

మ—రెండిటికి భేదము చెప్పుట కష్టము.

ప—కష్టముకావుననే మి మ్మడుగవలసివచ్చినది. మీకున్న యాత్మ
సాక్షాత్కారము నాకున్న యెడల నీసరికిఁ బ్రపంచము నల్లలా
డించియుండును. ఆతనియెడల నా ప్రేమ యెక్కువయో?
నా ప్రేమ యెక్కువయో? మహాత్మా! ఇది ముఖ్యమైన యం
శము. నిదానించి బాగుగాఁ జెప్పవలయును.

ము—చెప్పుటకుఁ బ్రయత్నింతును. ప్రక్కగట్లనున్న ప్రబ్బిపూలు
తమ మొగములను నీటిలోఁ జూచుకొనుచు నవ్వుకొనుచుఁ దల
లూచుచుండఁ జల్లగ నిమ్మళముగఁ బచ్చని బీళ్ల నడుమఁ
బ్రవహించు పంటకాలువవలె యామెవలపున్నది. ఎత్తైనకొం
డలనుండి ప్రచండధాటితోఁ బ్రబలవేగముతోఁ దలక్రిందుగా
గ్రిందఁబడి ప్రవాహవేగమునఁ గూడఁ గొట్టుకొనివచ్చుచున్న
చెట్లతో రాలతో భయంకరములైన సుడిగుండములను గలి
గించుచు నాకాశమంతయుఁ గ్రమ్ముకొనిన తుంపరలమబ్బు
లందు శక్రధనుశ్శతమును గల్గించి, చల్లనయ్యును, దీక్ష్ణమైన
యాకృతితో సుందరమయ్యును రౌద్రమైనరూపముతో నెలు
గొందుమహాజలప్రపాతమువలె మీవలపున్నది.

ప—నాకీపాము మెలికమాటలు నచ్చవు. నాప్రేమయే యెక్కువ
యని ఘంటాపథముగాఁ జెప్పరెందుచేత? మరియొక్కసారి
యడుగుచున్నాను. చెప్పరెందుచేత?

ము—ఒకటి యెక్కువయేమి? ఒకటి తక్కువయేమి? దాని నైజ
మది. దీనినైజ మది. మనోమార్దవమును గలుగఁ జేయు మర్దళ
ధ్వనివలె నామెవలపున్నది. హృదయావేగమొనర్చు భేరీరవ
ములె మీయనురాగ—

ప—అదిగో! తిరుగ నట్టి కప్పదాటుమాటలాడెద రేల? నాప్రేమ
యే యెక్కువయని స్పష్టముగాఁ జెప్పుఁడు. అందువలన నసత్య

కథన దోషము మీకు లేదు. నేనూరక యడిగితిని గాని నాకంటె నామె హృదయము మీకు బాగుగా నెఱుంగుదురా? మీ యాత్మదర్శనము నాయనుభవముగంటె నెక్కువది కాదు. ఆమెకు నాయందు ప్రేమయే! నాకోఁ జగపుకొన్న యింతకు ద్రవి. మెత్తమెత్తని యొసలు, భయశీలములై సాధువులైన కన్నులుగల లేడ తెచుకొట్టవి. ఆఁ యనినేనట్టి కన్నీళ్ళు చేయు నదికిఁ గన్నులనీరు తెప్పించుకొనదే! ఎక్కడఁ గూలఁబడుమన్న నక్కడఁ గూరుచుండునదే! ఏవస్తువైనఁ గావలయునని యెప్పు డైన నుండకుపట్టు పట్టినదా? ఇయ్యానిమొడలఁ దాను దానిని సాధించి తెచ్చుకొనుదాఁకఁ దహతహలాడినదా? పట్టి చావ కడికుట్టదాని కనురాగము బలిష్ఠముగా నుండునని మీ రెట్లను కొంటిరయ్యా? దేహతత్త్వమును బట్టియే యనురాగతత్త్వము గూడ నుండును. ఈమాట లేల? నాయనురాగమే యెక్కువ యని మీ రొప్పుకొంటిరి కాని. మఱియొకటి —

ము—మఱియొకటి చెప్పెదను.

వ—ఏదది?

ము—ఆతని కాతని కాంతయం దెక్కువ ప్రేమమో? కళింగ రాజ పుత్త్రునికి మీయం దెక్కువ ప్రేమమో మొలచినది మొలచినట్లు, పూఁచినది పూఁచినట్లు చెప్పెదను.

వ—ఆమాట మీరనఁదగదు. నేను వినఁదగదు. తెలిసినదా?

ము—మీరు ప్రేమించినయాతఁడు మిమ్ముఁ దిరుగఁ బ్రేమింపకపోవుటచే మీకు మహాపరాభవముకలిగెనని మీరిదివఱకెబ్బంది పడితిరే! మిమ్ముఁ బ్రేమించిన కళింగరాజపుత్త్రుని మీరు ప్రేమింపక యిట్లు పరాభవించుట మీకు బాగుగానున్నదా? మీమనస్సువంటిదే కదా యాతనిమనస్సుకూడను—

ప—మాలినీ! ఈయనను నాయనగారిపూజామందిరమున విడియింపుము.

మా—చిత్తము. మహాత్మా! దయచేయుడు.

ము—రాజ్ఞీమణీ సెలవు.

ప—సరే.

(మాలిని మురళీమనోహరుఁడు నిష్క్రమింతురు.)

స్ఫటికశాలలో విజయనారాయణవర్మ యున్నాఁడు. ఎల్లుండియో యాపలెల్లుండియో నాకోర్కె కడ్డుగనున్న రత్నప్రభను దీసికొని యామెతండ్రి వచ్చును. ఇంతలో నాకస్మికముగ నీబైరాగి యెవఁడో వచ్చినాఁడు. ఇటుపైని విజయనారాయణవర్మతోఁ దిరుగ మాటలాడి రత్నప్రభతో మాటలాడవలయునో, రత్నప్రభతో మాటలాడినపిమ్మటనే విజయనారాయణవర్మతో మాటలాడవలయునో, వీరిద్దఱికంటె ముందుగ నామెతండ్రితో మాటలాడవలయునో యీనడుమ నెప్పు డెప్పుడు బైరాగితో మాటలాడవలయునో యేమియుఁ దెలియకుండ నున్నది. ఎచట దట్టమైన మంచున్నప్పుడు కన్నెంత నిష్ప్రయోజనమో నాయూహ యంత నిష్ప్రయోజనముగనున్నది. కథనంతను ముందు కుదుర్చుకొని యంకవిభజన మొనర్పకుండ మొండిత్రోవగ నాటకమారంభించుకవివలె నే నీప్రయత్నమున దిగితిని. ముందంక మేదో యాతనికిఁ దెలియదు. నాకుఁ దెలియదు. తుదకెట్లో యతనిగ్రంథము పూర్తియగును. నాప్రయత్నము పూర్తియగును. ఎట్లో స్తుతులో అతనికి సుఖమో దుఃఖమో నాకు—

(నేపథ్యమున) సెలవుప్రకారము బైరాగిని బసలో దింపితిని.

ప—మాలినీ! ఇటురా.

[మాలిని ప్రవేశించును.]

నాకుఁ దలనొచ్చుచున్నది సాయంకాలము కావచ్చుచున్నది. ఉద్యానవనద్వారము తెఱచియుంపుము. అటకు వచ్చెదను.

మా—చిత్తము. (పోఁబోవును.)

ప—చూడు ఉద్యానవనమున నూరక కూరుచుండునెడలఁ దలనొప్పి తగ్గదు. కొంతవ్యాయామ మావశ్యకమేమో విజయనారాయణవర్మ నాతోఁ గుండబంతియాటకు వచ్చునేమో కనుగొందువా?

మా—చిత్తము.

(పోఁబోవును.)

ప—చూడు మాలినీ! అక్కడనున్నావు కాదా? అతనితోఁ జెప్పవలదు. నామూలమున నాతనికి శ్రమమెందులకు? మేనమామకూఁతుతోఁ బ్రధానమగునని యాతఁడు సంతోషముతో నున్నాఁడు కాఁబోలు నేమి?

మా—భోజనమైనపిమ్మట నాతనిని జూడలేదమ్మా.

ప—మంచిపని చేసితివి. చూడకపోవుటయే నా యిష్టము చూడు. సంగీతము వినుటవలనఁ దలనొప్పి సర్దుకొనునేమో?

మా—ఆస్థానగాయనీమణిని బిలిపింపనా?

ప—పోనిమ్ము. పాడునప్పుడు దాని మొగముచూడగ మఱింత తలనొప్పి వచ్చునేమో. ఏమియువలదు. అభ్యంగన మొనర్చుకొందును. అన్నియు సిద్ధపఱుపుము.

మా—చిత్తము.

(మాలినిపోవును.)

ప—మాలినీ! ఇటురా?

[మాలిని ప్రవేశించును]

చిన్న వేడిమి తలలోఁ గాదు. మనస్సులో నున్నట్లున్నది. అభ్యంగన మెందులకు? నిద్రకు మందు సిద్ధపఱుపుమని యాస్థానవైద్యునితోఁ జెప్పుము. ఈరాత్రి నేను భుజింపను. ఇప్పుడే పండుకొందును. పడకగదికి దారిచూపుము. మాలినీ! రత్నప్రభ మూఁడు నాల్గుదినములలో వచ్చును. సంగీతములు కావు. నాటకములు కావు. సరసములైన సమస్తవినోదము లామె గౌరవార్థ మేర్పఱుపవలయునని నే నాజ్ఞాపించినట్లు మంత్రితో వెంటనే చెప్పుము. నాకుఁ బరాకు హెచ్చుగనున్నది. నడు.

(ఇద్దఱు నిష్క్రమింతురు.)

ఇది ద్వితీయాంకము.

పద్మిని

తృతీయాంకము.

ప్రదేశము—పద్మినియంతఃపురము.

[ప్రవేశము—పద్మిని, రత్నప్రభ.]

ర—అక్కా! నాకొఱ కిన్ని వేడుకలు చేయింపవలయునా? ఇన్ని యుత్సవములు చేయింపవలయునా? నేనేమి క్రొత్తదాననా?

ప—క్రొత్తదాననైనయెడల నీకొఱ కేమియుఁ జేయింపకయేపోవుదును. ప్రాఁతదాననగుటచేతనే యందులోఁ జిన్ననాఁటిదాననగుటచేతనే నీరాకకు నేనింతసంతోష మొందుచున్నాను. నావలెనే నాప్రజలుకూడ సంతోషింపవలయునని యాజ్ఞాపించినాను. నిన్నుఁజూచి యెంతకాలమైనదో చెప్పు. ఈలోపల నొక్కలేఖయైన వ్రాసితివా? నాక్షేమ మెప్పుడైనఁ గనుగొంటివా? నాప్రాణము లన్నియు నీపైఁబెట్టుకొంటినిగదా! నీకింత దయలేదెందుచేత? తుదకు నేను వార్తనంపినకాని వచ్చితివే కావే!

ర—అక్కా! అన్నిలోపములను మన్నింపవలయునని విధేయురాలనై మ్రొక్కుకొంటిని గాదా! అన్నిలోపములు తీరునట్లిప్పుడు చేతులుకట్టుకొని వచ్చితినిగాదా?

ప—వచ్చితివమ్మా! నాకెంతసంతోషముగా నున్నదనుకొన్నావు! కాని యిక్కడనుండి నిన్ను నేను బొమ్మనియనువఱకుఁ బోనని నామీఁద నొట్టుపెట్టుకొనవలయును.

ర—నీవు సెలవిచ్చి పంపువఱకుఁ బోవనని ప్రమాణము చేయుచున్నాను. అక్కా! ఇట్లాదరించువా రెవరమ్మా! మా తల్లి కాలధర్మము నొందినది. నీవే నాకింక తల్లివి సోదరివి కూడను.

ప—చెల్లెలా! నాకు మాత్ర మెవరున్నారు. తల్లిదండ్రులు లేనే లేరు. తోడంతకంటె లేదుగదా? నాకు నీవు, నీకు నేను చెల్లెలా! పూచిన గులాబి మొక్కలాగున నీ వెంతకన్నులపండువుగా నున్నావే. కోక కచ్చపోసి కట్టుకొనలేకపోయితివా? రైక చేతు లంతపొడుగుగాఁ బెట్టుకొంటివేమే? అంతపై కెగలాగుకొని పోకుండ నంతక్రిందికి సాగిపోకుండ నా రైక చేతు లెట్లున్నవో చూడుఁ. జిగినీలోనినడిమి రాయిమాత్రము చాల బాగుగా నున్నదే. నాకంటె రెండేండ్లు చిన్నదాన వైనను నీ వెంతగోవగా నెదిగినావే! మొదటినుండియు మెత్త యొడలిదానవు. నీవేలాగున నుందువో యని నామనస్సులో నే నెన్ని బొమ్మలు గీచికొన్నాననుకొన్నావు? నీవు పొడుగెదిగిపోవుదువేమో యని నే నెంతయో జడిసినానుసుమా! నీగుండ్రముగమునకుఁ బొట్టిగా గుమ్మటములాగున గుదించిన ట్లుండుటయే సొగసమ్మా? మొత్తము మీఁదఁ గన్నులనిండుగఁ జప్పుజప్పునఁ దోటకూరకాడ లాగున బాగుగ నెదిగినావే.

ర—అక్కా! నీవుమాత్రము బాగుగా నెదుగలేదా?

ప—అదుగ నక్కఱలేదు. వట్టి కష్టపడి. ఒడలఁ గష్టపడియే. మనస్సున గష్టపడియే.

ర—కొందఱకుఁ గాపురము చేయుచుండగా నొడలువచ్చునమ్మా! అక్కా! కళింగరాజపుత్త్రిని మాట స్థిరపఱచితివా?

ప—నాకంటెఁ జిన్నదాన వయ్యును ముందుగా నీ బావను స్థిరపఱచుకొని నీవు కూరుచుంటివి. కాని యంద ఱట్లు స్థిరపఱచుకొనఁ

గలరా? ఇంటిలో మగఁడు-మేనయత్తకొడుకు. ఎప్పటికప్పుడే చాటునుండియో చూచీచూడనట్లు రవంత చూచుకొనవచ్చును. ఆడీయాడనట్లు రవంతమాటలు కలుపవచ్చును. చేసిచేయనట్లు కానంత యుపచారములు సేయవచ్చును. నీసుఖము నీసంతోషము, నీయుత్సాహము నాకెందులకు వచ్చునమ్మా! అనఁగనఁగ నొకరాజఁట. ఆరాజేదో సముద్రతీరమందలి యొకపట్టణ కధికారియఁట. ఆతని కొకకొడుకఁట. ఆతనిమొగము కోఁతిమొగమో కొండముచ్చుమొగమో తెలియదఁట. ఆతఁడు మైనపుదిమ్మయో రాతిబొమ్మయో యంతకంటెఁ దెలియదఁట. ఆతఁడు భోగాలవీధి భోగయ్యయో ఆడారిదద్దయ్యయో మొదలే తెలియదఁట. ఆతఁ డోటఁబల్లేరుకాయయో తలలో మట్టిముద్దయో మనసులో దుష్టపురుగో హృదయములో నిసుకదిబ్బయో బొత్తిగాఁ దెలియదఁట. ఆతని జేసికొనవలసినదని తండ్రిగారి యాజ్ఞయఁట. చక్రవర్తిని యతనినింకఁ జెట్టఁబట్టి సింహాసనముపైఁ బెట్టలేదని యూరియమ్మలక్కలు బుగ్గలు నొక్కుకొందురఁట. నాబ్రదు కిట్లున్నది. ఏమనుకుదువు!

ర—నీవు చక్రవర్తినివగుటచే నందఱు నీయాజ్ఞకు బద్ధులుకారా! కళింగరాజునకు వార్తనంపి పెండ్లికొడుకును బిలిపించి యాతని విద్యాబుద్ధులు స్వరూపస్వభావాదులు పరీక్షించుటకై కోటలోఁ గొన్నిదినములు పెట్టుకొనరాదా?

చ—నాల్గుదినము లింటియొద్దఁ గట్టిపెట్టికొని పాలుచూచుకొని పరివ్కరించుకొనుట కిది యేమిబుట్టబేరమా? నాపెండ్లిమాట లేమికాని ముందు నీప్రథమప్రసంగతి నిశ్చయింపవలసియున్నదికాదా?

ర—అక్కా! మీకు మాయందున్న యభిమానమునకై మేము మి
క్కిలి సంతసించుచున్నాము. ఏనాటిపరశాల, ఏనాటిచిన్న
తనము, ఏనాటిచదువు. మాప్రధానమునకై మీరింత యాత్ర
పడుచున్నారు. నాయందలి మీప్రేమకు హద్దున్నదా?

ప—నీమీఁద నాకు, నామీఁద నీకుఁ బ్రేమలున్న నేమి లేకున్న
నేమి? మీకిద్దఱ కన్యోన్యానురాగ మున్నదిగదా! ఆసంగ
తియే యిప్పుడు కావలసినది.

ర—(సిగ్గు నటించును.)

ప—సిగ్గుపడుటకాదు. ఆఁడుదానికేమి మగవానికేమి యిదే మహావ
సరము. బహుజాగరూకతగఁ బ్రవర్తింపవలసిన సమయము.
ఎత్తునుండి దిగునప్పుడు కాలుజాఱినయెడలఁ గూడ దీసికొన
వచ్చును విషము ప్రమాదమున మ్రింగిననైన వాంతిచేసికొని
తనువు నిలుపుకొనవచ్చును. కాని దుర్భ్రాంతిచే మగనిని స్థిర
కలచుకొన్నయెడలమాత్ర మఱఁకఁ గూడిరాదు. నాలుక అం
పను చేఁ గోయించుకొనవచ్చును. కన్నులలోఁ జీలుకొట్టించు
కొనవచ్చును. అగ్నిజ్వాలను కౌఁగిలించుకొనవచ్చును. కాని
నచ్చని పతితో మాటలాడలేము. అతని జూడలేము. అంత
దూరముననైన నిలువఁబడలేము.

ర—అక్కా! అట్టిచిక్కన్నటికిఁగూడ రాదు. ఆ ధైర్య మున్నది.

ప—చెల్లెలా! నీమనస్సు నీవెఱుఁగకుండఁ జెప్పుచున్నావని నాకు భ
యముగానున్నది. బాల్యమునుండి మనమెవనితోఁ బెరిగి తిరిగి
యాడుకొంటిమో యాతనిపై మనకుఁ బత్యనురాగ ముండదు
సుమా! అదిపట్టిచనవుసుమా? సంతతమైన పరిచయముకంటె
నదియెక్కువదికాదు. అదిమైత్రికాని మఱియొకటికాదుసుమా!
దానినినీవు భర్త్రనురాగమని భ్రమించుచున్నావని నేనాఁడో

శనపడుచున్నాను. ఎదుటఁబడినప్పు డుప్పొంగిపోవుట, రవంత కనుచాటైనయెడఁ గ్రుంగిపోవుట, యొక్కచోఁ గూర్చుండమని, యొక్కచో నాడుకొందమని, యొక్కచోఁ బండుకొందమని సంతతము దేవులాడుచుండుట యనునవి మైత్రికిఁ బత్యనురాగమునకు సమానధర్మములే. అయినను దానికి దీని కెంతయో భేదమున్నది. మైత్రిలో మానుషికతేజముమాత్రమే యున్నది. పత్యనురాగములోఁ బ్రధానముగ దైవతేజమున్నది. దానిలో నెంతకలసియున్నను విభిన్నత్వమున్నది. దీనిలో నెంత దూరముననున్నసరే యేకత్వమున్నది. దానిలో నైహిక గంధమే కాని దీనిలో నాముష్మిక సౌరభముఁగూడ నున్నది.

క—అక్కా! నే నేమి చిన్నదాననా? నాకెన్ని చెప్పవలయునా? భగవంతునికటాక్షమున మే మత్యంతసుఖులమై యుండఁ గలము.

సు—(తనలో) అబ్బ! ఆలాగేమి? నిన్నాతనితో సుఖపడనిచ్చెదనా? నీభర్త నాబాహుబంధమందైన నుండవలయును. పరమపదమందైన నుండవలయును. నాసంకల్ప మంతే. (ప్రకాశముగా) చెల్లెలా! నేను నీ కింతదూరము చెప్పుట కేదో కారణమున్నదని గ్రహింపకున్నావు. నీ వెఱుఁగని యంశ మేదో నే నెఱుఁగుదు నని నీవు తెలిసికొనఁజాలనప్పుడు నే నేమిచేయఁగలను? నీ యిష్టము.

క—అదేమమ్మా! అట్లనుచున్నా వేల?

సు—ఏమియు లేదు చెల్లెలా! నీకుఁ బ్రధానదినమున నెట్టి చీర కావలయునే? చూడు నిమ్మపండువంటి నీతనుకాంతి కూదాపట్టుచీర బాగుగా నుండునేమో? కాక నాపరంగుపట్టుచీర బాగుగా

నుండునేమో? దీపాలకాంతి నాకు వచ్చునిరంగెంతశో భావం
తముగ నుండు ననుకొన్నావు. నామట్టునకు నాకు—

ర—అక్కా! ఈమాటల కేమికాని యదేదో చెప్పవా?

ప—ఏమున్నది చెల్లెలా! మగజాతివలపు మెల్లకంటిచూపు నొక్కటే తీరు. అది యొకతెపై నున్నట్లగపడుటయే కాని మరియొక తెపై నుండును.

ర—(నవ్వుచు) ఇంతేకద!

ప—నేను జెప్పినది నీవు గణింపనేలేదా? మీఁదుమిక్కిలి పరిహసించుచున్నావా? నీవు పరిహసించుటకు నే నంతప్రకృతివిరుద్ధముగ మాటలాడితినా? మగవాఁడు స్వభావమునఁ జంచలుఁడగునా కాదా? ఒక్కమాట. గాలి యిప్పు డిటువీచుచున్నదిం రవంత పైకిఁ బొమ్ము క్రిందనిటువీచుచుండఁగనే యదియచ్చట మరియొకవైపున వీచుచుండును. మరిరవంతపైకిఁ బోయినయెడలనది వేఱొకవైపు వీచును. ఏవైపువీచుటకూడఁ గాసింతసేపే. అటులే మగవానిమనస్సునకుఁగూడ నన్నియరలు, నన్నియంతరువు, లన్నియవలోకనము లున్నవి. మగవానివలపునమ్మినయెడల నింకనడుగనా? కొఱవిదయ్యపువెల్తురును బట్టి పోయిన నెంతదుర్గతియో మగవానివలపునమ్మి యనుసరించిన యాఁడుదాని కంతదుర్గతి.

ర—అమ్మా! నమ్మక మన మేమిచేయవలసినది?

ప—ఇదిగో! బుద్ధిలేక, పరిశీలనలేక, దూరదృష్టిలేక కట్టుకొన్నవారి సంగతి చూచుచున్నాము కాదా? మగఁడు వీధిలోఁ దూసీఁగ, పెండ్లా మింటిలోఁ బేడపురుగు. మగఁడు వణ్యవీధిలో వసంతకోకిల, పెండ్లాము వంచపాళిలో బోదురుకప్ప. వానిమెడలోఁ బూలదండ. దీనినెత్తిపై నీళ్ళకుండ. వాడుకస్సు. ఇదిబుస్సు.

ష్రిపంచమునను సన్నికష్టములకుఁగూడ ననందర్భవివాహ
ములే మూలము. మగజాతి నెన్నఁడు నమ్మఁదగదు.

ర—మగజాతియెట్టిదైన మనకేమమ్మా! మనమగలు బుద్ధిగలిగియున్న
మనకుఁ జాలదా?

క—మనమగలా? నాకు మగఁ డేఁడి? ఇఁక నీమగనిసంగతియా? ఆ
తఁడుమాత్రము లోకాతీతుఁడా యేమి? చెల్లెలా! ఏటిమాట
లు! కోడిమాంసము కాకచేయునవి చెప్పినవ్వాడు నీయింటికోడి
మాంసముమాత్రము మేహాశాంతికాఁబోలు నేమి?

ర—అక్కా! స్పష్టముగాఁ జెప్పుచున్నాను. నామగఁ డిప్పటివఱకు
నాయందే పంచప్రాణములను బెట్టుకొనియున్నాఁడు. ఇఁక
ముం దెట్లుండునో యని సందేహించు టెందులకు?

వ—ముందటిసందేహ మక్కఱలేదు. ఇప్పటివఱకు నీమగఁడు నీయం
దే లగ్నచిత్తుఁడైయున్నాఁడా?

ర—ఔఁ.

వ—హాహాహా! (నవ్వును)

ర—అక్కా! అట్లు నవ్వెద వేల?

వ—నీనమ్మకమునకు సంతోషించుచున్నాను.

ర—కాదు. నా తెలివితక్కువకుఁ బరిహసించుచున్నట్లు నాకుఁదోఁ
చుచున్నది. అభినందనపునవ్వో యధిక్షేపణపునవ్వో
నేను దెలియలేనా? అక్కా! ఎందులకు నవ్వితివో చెప్పవా?

వ—నీపైఁ బ్రేమచేఁ జెప్పవలయుననియే యున్నది. నీనమ్మకముచూడ
నాకు భయము వైచుచున్నది. నీవు రవంతసందేహావతి వేనైన
మొదల నీసరికేఁ జెప్పియుండనా?

ర—అక్కా! నాకుఁ గష్టముగ నున్నది. చెప్పవా?

ప—నీకష్టముకంటె సహస్రగుణము లధికమైనకష్టము నే నొందుచున్నానని నీ వెఱుఁగుదువా? అయ్యయ్యో! మి మ్మిక్కడకు రప్పించితినే. మీకుఁ బ్రధాన మొనర్చుటకు నిశ్చయించితినే. మీతండ్రినిగూడ రమ్మంటినే. అయ్యయ్యో! పెద్దలచే నిశ్చితమైన పెండ్లి. పీఁటలమీఁదఁ బెండ్లియే నామహాప్రారబ్ధమువలనఁ గాక నే నెందుల కిందునఁ జిక్కుకొంటిని? ఏమైననరే చెప్పకుండనుండుటయే మంచిదేమోయని యొకవంక నిశ్చయపఱచుకొందమన్న—

ర—అక్కా! నాబ్రదుకునకుఁ బ్రధానమైన రహస్యమును నీ వెఱిఁగియుండియుఁ గప్పిపుచ్చి న న్నిట్లు వదలివేయుదువా? నాపై నీకు దయలేదా?

ప—దయలేదా యనుమాట యనుటకు నీకు నోరెట్లు వచ్చినదే. మాతండ్రి నిన్ను నాకంటె నెక్కువగాటముగఁ గౌఁగిలించుకొని లాలింపలేదా? నీకంటె నేను రెండేండ్లు పెద్దదాననగుటచే నిన్ను నేనెత్తుకొని మోయలేదా? అయ్యయ్యో! ఒక్కచోఁ గుడిచితిమే- ఒక్కచోఁ బాడుకొంటిమే- ఒక్కచోఁ నాడుకొంటిమే- ఒక్కచోఁ జదువుకొంటిమే- నీ కెనిమిదవయేట జ్వరమురాగ నీప్రక్కయొద్దఁ గన్నీరొత్తుకొనుచు నేను గూలఁబడి యుండలేదా? నీ వేడివేడిపెదవులను నేను ముద్దుఁగొనలేదా? నీ కాళు లొత్తలేదా? చక్రవర్తిపుత్త్రిక కేవలప్రేమచేతనేకదా నీకిట్టి దాసివనిచేసినది! నీకుఁ గలిగిన జబ్బు నా కేల గలిగించితివికావోయీ భగవంతుఁడాయని నేను ప్రార్థించిన ప్రార్థన నీ వెఱుఁగవు. కాని నేనెఱుఁగనా? భగవంతుఁ డెఱుఁగఁడా? ఇప్పుడు నీపై నాకు దయలేదా యని యడుగుచుంటివా?

ర—అక్కా! కడుపులో నిమంటచే బుద్ధిలేక, యిటులంటిని. క్షమింపుము. సర్వవిధముల నాయెడల దయాస్వరూపురాలవై ప్రవర్తించితివి. కావున నిప్పుడుకూడ నాదయయే కనఁబఱచి—

వ—అయ్యయ్యో! ఆదయయే నన్నిట్లు బాధించుచున్నది. ఆదయయే నాకిప్పుడు కంఠపాశమైనది. హరి హరీ! రత్నప్రభా! నీవు నాకింత ప్రేమాస్పదురాల వేలనైతివి? నీవు నాకింత ప్రాణాధిక వేలనైతివే! ఊరిలోని యందఱ అమ్మలక్కలవంటిదానవే నీవైనయెడల నీ సౌఖ్యముకొఱకు నేనింత దేవులాడియుందునా? నీ బాధయే నాబాధయనుకొని యింతకొట్టుకొనిపోకయుందును గదా! వెఱ్ఱిప్రేమ యెన్నఁడు తగదు తగదు. ప్రేమయేమో మెత్తనిదని యనుకొందుము. కాని బాధపెట్టుటలో శత్రుత్వముకంటెఁ బ్రేమయే యెక్కువ గట్టిదమ్మా!

ర—నాకుఁ గావలసినమాట చెప్పక మఱియేదో చెప్పుచున్నావు. నాకు దడయెత్తుచున్నది. గుండెలలో బరువెక్కుచున్నది. అమ్మా వేగ చెప్పుము?

వ—చెప్పినందువలన నాకేమి పాపమో యని లోన నేనెంత చింతించుచున్నానో నీ వెఱుఁగుదువా? నీచింతయే హెచ్చని నీవనుకొనుచున్నావు.

ర—చెప్పినందువలన నీకుఁ బాపములేదు. సరేకదా నాబాధ తగ్గించుటచే నీకుఁ బుణ్యముకూడ సిద్ధించును.

వ—(తనలో) ఓభగవంతుఁడా! రత్నప్రభ నూతేండ్ల బ్రదుకెక్కడ భగ్నమగునో, యను భయముచేత నామెయందలి యవ్యాజమైన ప్రేమ ప్రేరణచేయుచుండ, సత్యవాక్యమందలి గౌరవముచేత, నప్రియమైన సత్యమాటమె చెవిని వైచుచున్నాను. తండ్రీ! ఈపాపమునకు నాకు శిక్షలేకుండఁ గటాక్షింపుము.

శిక్షింపఁదలఁచితివేని- నీవు నాకిచ్చు నరకబాధనైన సహింతు
ను గాని నాచెల్లెలిదుఃఖమును నేను జూడలేను. పరమేశ్వరా!
నీ యిష్టానుసార మాచరింపుము. (ప్రకాశముగ) రత్నప్రభా!
నీ కీభర్త తగఁడు. నీ వాతనిని వదలుకొనుము.

ర—(తనలో) భగవంతుఁడా! ఎంతకాలపుటనుబంధ మెంతలోఁ
ద్రెంపనున్నావు. నీదయచేతనే మాకన్యోన్యానురాగము కలి
గినదని సంతసించితిని. నీ దయచేతనే యది యిప్పుడు దగ్ధమై
పోవలసినదా? కానీ! తలయొగ్గితిని. (ప్రకాశముగా) అమ్మా!
నా కాతఁడు తగఁడని చెప్పితివి. నీవింతదనుక నాడిన మాట
లను బట్టియే యాసంగతి యిదివఱకే గ్రహించితిని. ఆతనిదో
షమేదో యది నాకుఁ గావలయును.

ప—అది నీకక్కఱలేదు. నాకు నక్కఱలేదు. ఇతరులకు నక్కఱలేదు.
నీవు స్థిరచిత్తవు. నీతత్త్వమున కాతఁడు పనికిరాఁడు. సత్యమున
కసత్యమునకుముడివేయవచ్చునా? వైరాగ్యలలకు లాంపట్య
మున కదుకునా? వేదాంతవిద్యకుఁ గొక్కోకమునకు లంకె వే
యవచ్చునా?

ర—తగదు. నిజమే తగదు. ఆతఁ డసత్యవాదియుఁ జంచలుఁడు నెట్ల
య్యెనో నాకుఁ దెలియవలదా?

ప—నీకేల తెలియవలయును?

ర—ఆతనిఁ జేసికొందునని మాతండ్రితోఁ జెప్పియుంటిని. ఇప్పు డాత
నిని నిరాకరించుటకు మాతండ్రితో హేతువు చెప్పనక్కఱ
లేదా? మాతండ్రిమాట యటుంపుము. నామనస్సాతనిని గురు
వుగ, భర్తగ, దైవముగ, భావించుకొనుచున్నది. నామనస్సు
నైన సమాధానపఱచుటకు నాకుఁ దగినకారణ ముండవలదా?

ప—నీ మనస్సాతనినుండి యింకఁ దిరిగి పోనేలేదా?

ర—తిరిగిపోయినది. కాని—

ష—ఇఁకఁ గాని యెందులకు? భ్రమరము పద్మలతను వదలిపోయినది. అది తంగేడుపూవుమీఁద వ్రాలిననేమి? ఉమ్మెత్తపూవు మీఁద వ్రాలిననేమి?

ర—ఆః. ఆఁ. నన్ను విడిచి పరస్త్రీ ననుసరించెనా? ఆ! ఎంతమాట! ఎంతమాట! కాని—ఆపరస్త్రీ యాతనిని నావలెఁ బ్రేమించినదేనా?

ష—ఓసి వెఱ్ఱిదానా! ఆసంగతి మన కెందులకే—అది యాతనిని ముద్దిడుకొనునో మూఁతిమీఁదఁ బొడుచునో! ఆగొడవతో మన కేమి సంబంధము.

ర—(ఉస్సురనుచు) నిజమే- మనకు సంబంధము లేదు. మనస్సు చెదఱిపోవుటచేత నేదో యంటిని. కాని—కాని—యాపరస్త్రీ యాతని నమ్మునా? "పురిటిబిడ్డకడనుండి మేనమామకూఁతును జేసికొందునని చెప్పి మామగారి కాళులంటి బాసచేసి యిన్నిసంవత్సరము లింటిలోఁ గూరుచుండి మనుగుడుపుఁ బెండ్లికొడుకువలె నారగించి, బలసి తీఱఁ బ్రధానపువేళ మేనమామకూఁతును మోసగించి వదలిపెట్టి నన్నుఁ బ్రేమించితినని పలుకుచుఁ గులుకుచు నాయొద్దకు వచ్చితివా మూర్ఖా! విశ్వాసద్రోహీ" యని యాపరస్త్రీ యాతనిమూఁతిమీఁద రోఁకలిపుచ్చుకొని పొడువవలసిన దండువా కాదా?

ష—చెల్లెలా! ఆగొడవతో మనకు సంబధము లేదని నేను జెప్పగ నానని నీ వంటివి కాదా! తిరుగ నామాటయే పట్టుకొని ప్రసంగింతు వేల?

ర—అన్నమాట నిజమే- ఇఁక నాసంగతి తలపెట్టను. కాని యొక్క—

సంగతి మాత్రము చెప్పుము. అది యెవతెయో మాత్రము చెప్పుము. నీ కాళులు పట్టుకొందును.

ప—చెప్పెదను. కాని నీవు రహస్యముగ నుంతువా ?

ర—ప్రమాణము చేయుమన్నఁ జేసెదను.

ప—నీమాటయే నాకుఁ బ్రమాణము. నీయోగ్యతకు హద్దు లేదని నేనెఱుఁగనా ?

ర—రహస్యముగ నుంతును.

ప—నీతండ్రితో నైనఁ జెప్పఁదగదు సుమా ?

ర—చెప్పను. చెప్పను.

ప—నారాయణవర్మ యిటనే యున్నాఁడు. నీ వాతని యెదుటఁబడి తుచ్ఛుఁడా! మోసకాఁడా! యని తిట్టవుకదా !

ర—ఆతని మొగమింకఁ జూచుటకూడనా ?

ప—అటులైన విను- ఆపరస్త్రీ యెవతెయో చెప్పనా ?

ర—చెప్పుము.

ప—నీబలాత్కారమున దైవముఖమును జూచి చెప్పుచున్నాను జుమా !

ర—చెప్పుము.

ప—ఆపరస్త్రీ నేనే—

ర—ఆఁ. ఆఁ. నిజముగనే- నిజముగనే- అక్కా ! ఇట్టి సమయమునఁ బరిహాసమాడుట తగునా ?

ప—నేనేవో నారాజ్యకష్టములఁ గూర్చి ముచ్చటించుచుండఁగా నాతఁడు నన్ను వలచెననియుఁ బెండ్లిచేసికొని రాజకీయవ్యాహారమున సహాయుఁడుగా నిటనే యుందుననియుఁ గంఠోక్తిగాఁ బలికినాఁడు.

ర—ఆహా ! ఎంత యొడలు తెలియనితనము— ఎంత నిర్భయము— చక్రవర్తినివే! మహాధికారిణివే! తానెక్కడ? తన బ్రదుకెం

క్కడ? తనస్థితి యెక్కడ? తన కిదియేమి పోగాలము? బ్రదికి బాగుపడఁదలఁచుకొనలేదు కాఁబోలు ?

వ—ఆతని నిర్భయత్వమును నేనంత గణింపలేదు. నిజముగా గాటమైనవలపునకున్న నిర్భయత్వము. దేనికినిలేదు. బందిపోటు దొంగకు భయమున్నది. అసత్యవాదికి భయమున్నది. ఆహావశూరునకు భయమున్నది. పిశాచావిష్టునకు భయమున్నది. కాని, యనురాగవశునకు భయములేదు. చక్రవర్తిని నిట్లడిగినాఁడేయని యంటివి- చక్రవర్తిని నైనందుల కితరులకంటె నెక్కువ ధనమున్నది. ఎక్కువ భూమియున్నది. ఎక్కువ యధికారమున్నది. ఎక్కువ బాధయున్నది. ఎక్కువ యేడుపున్నది. కాని మగనియొద్దఁ బండుకొనునవసరమునఁ జక్రవర్తిని యెంతయో చచ్చుముష్టిదికూడ నంతయే కాదా? అతఁడాదృష్టినే చూచినాఁడు. ధనమున్నప్పుడులాభమనినష్టమని దేవులాట. సిగ్గున్నప్పుడు పైవారని తనవారని భేదగ్రహణము- భయమున్నప్పుడు హెచ్చువారని క్రిందివారని వ్యత్యాసజ్ఞానము. అంతేకాదా? నేనందులకంతగణింపలేదు. కాని యాతనికి సర్వసామాన్యమైనకన్నె లేకపోయెనేయని నేను వింతపడితిని. ఒకవస్తువును వదలి వేఱొకవస్తువును స్వీకరించునప్పుడు రెండవది మొదటిదానికంటె గుణోత్తరమై యుండవలయును గాదా? చీమపంచదారపలుకునువదలిగోదుమగింజను జేరునా? పాలకుండనువదలి గంజిముంఁకుటి నపేక్షించు పిల్లికిఁ గన్నున్నదనవచ్చునా? గులాబిపూవువాసనచేఁజొక్కిన తుమ్మెద మొట్టగన్నేరు జేరుటకిచ్చగింపఁ వలసినదా? అయ్యయ్యో! కోకిలయేదో చెముడుకాకియేదో పశువులపిల్లవానికైనఁ దెలియునే-సీతాఫలపుష్ప మేదో- సకలఫలచంపక మేదో—

ర—అక్కా! యెందులకీమాటలు.

ప—మాటవచ్చినదికావునఁ జెప్పవలసివచ్చినది. నిజము నేనుదాఁచిన యెడల లోకము దాఁచునా? నీసౌందర్యమునకు నాస్తుతి కావలసివచ్చిన దనుకొంటివా? నేనొకతెను స్తుతించుదాననే యనుకొంటివా? నాలోప మేదో నేను గుండపగులఁగొట్టినట్లు చెప్పుదానను. ఎదుటిగుణమేదో సరిగా గ్రహించి యున్నదున్నట్లు చెప్పుదానను. ఎల్లపుడు సత్యమే పలుకుదును. సత్యమునే ధ్యానింతును. సత్యమునే యారాధింతును. సత్యమే నాదైవము. ప్రపంచమంతయు సత్యమందే నిల్చియున్నదని నాదృఢవిశ్వాసము. అందుచేఁ జెప్పుచున్నాను. నీవు నాకంటె ననేకగుణములు సౌందర్యవతివి. కొందఱకుఁ గన్ను సోగగా విశాలముగా బాగుగనేయుండును- ముక్కు ప్రత్యేకముగాఁ బరీక్షించునెడల సూటిగాఁ దగుమాత్రమైన యెత్తుగాఁ జివర రవంత మొనగల వంపుకలిగి బాగుగనేయుండును. గడ్డముమట్టునకుఁ బ్రత్యేకముగాఁ జూచినయెడల నదియు మలచినట్లు రవంత గుంటకలిగి బాగుగనేయుండును. కాని యివియన్నియుఁ గలపి చూచినయెడల నదియేమికర్మమో కాని తీర్థమునకుఁ దీర్థము-ప్రసాదమునకుఁ బ్రసాదముగాఁ గొందఱకుండును. కళకట్టనిదే. ఏచెవికాచెవి బాగుగానున్నను రెండును సమానముగ వ్రాలక, యొకటివ్రాలి యొకటి యెత్తిపెట్టుకొని యున్నయెడలఁ గుక్కమొగము చక్కగ నుండునా? కంటిసోగతో ముక్కుసూటితనముకలసి గడ్డపుగుండ్రతనముతో మేళవించి గవ్వామని యనిర్వర్ణ్యమైన కాంతిపుట్టినప్పుడుకదా సౌందర్యము-తాంబూలరక్తియెట్టిదో, స్వరసంఘాత మాధుర్యమెట్టిదో, మనస్సుల కలయికవలన మైత్రియెట్టిదో సౌందర్య మట్టిది. అట్టిది

నీలో నున్నది. నీకున్న యవయవములు నాకుమాత్రము లేవా? కాని యిక్కడఁ గూడిక యే లేదు. ఉన్నరవంతకూడికలోఁ గావలసినంత యపస్వరము వెలితియు నున్నవి. ఇదికాక—

ర—అక్కా! నన్నుక్షమింపుము. నీవే నాకంటె సర్వవిధముల సౌందర్యవతివి. కాని నన్నుఁబ్రస్తుతాంశమునుండి యెంతదూరమో తీసికొనిపోయితివి. నాదృష్టిమాత్రి మచ్చటనే యున్నది. సరే కాని యాతఁడు నిన్ను వివాహము చేసికొందునన్నప్పుడు నీవేమంటివో రవంత చెప్పవా?

ప—ఓసి వెఱ్ఱిదానా! ఈ మాత్రపు మగఁడు దొరకినాఁడని యుప్పొంగి పోయి యొప్పుకొంటి ననుకొనుచున్నావా?

ర—అమ్మా! నేనంత తుచ్ఛురాలనా? మొగము వాఁచునట్లు తిట్టనే తిట్టితివో తలపగులునట్లు కఱ్ఱతీసికొని వేసితివో తెలియఁగోరి యడిగితిని.

ప—ఏమి చేసితినో నేను జెప్పుట యెందులకు? రేపటెల్లుండి నీకుఁ దెలియకపోవునా?

ర—అమ్మా! రేపటిదాఁక నే నిక్కడ నుండుటెందులకు? ప్రధానమేదో భగ్నమైనదికదా! మగఁడు మొద్దైనాఁడుకదా! బ్రదుకు పరశురాము ప్రీతియైనదికదా! ఇఁక నే నిక్కడ నెందులకు?

ప.—ఎందులకో చెప్పెదను వినుము. నన్నాడినమాటలకుఁగాదుసుమా నిన్నాతఁడు పరిత్యజించినందుల కాతనిని గారాగృహమందుంచినాను కోటలోఁ దిరుగవచ్చునే కాని దాటిపోఁగూడదు. కాని యాతఁడట్లు బద్ధుఁడైనట్లెఱుఁగఁడు.

ర—అమ్మా! దేవతలు మెచ్చఁదగినపని చేసితివి! నామనస్సు కొంత సంతుష్టి నందినది.

ప—అతనికిఁ గఠినముగఁజెప్పి బుద్ధితెప్పించి యాతనిచేఁ దిరుగ నీకాళులు పట్టించెదనో లేదో చూడుము. అందుకొఱకు నీవిక్కడ నుండవలయును.

ర—నామనస్సు విరిగిపోయినది. ఇంక నాతనితో ననుబంధమా? మేము మేనత్త మేనమామబిడ్డలమై యేపాపముననో పుట్టినందుల కాతఁడు చచ్చినయెడల నాకుఁ బత్నిణి-నేనుజచ్చినయెడల నతనికిఁ బత్నిణి- ఇంతకంటె మాకిఁక నేదియు లేదు.

ప—సరి. ఈమాటలకేమి? నీవుండకతప్పదు.

ర—అక్కా! క్షమింపుము. నేనుండను. మాతండ్రితోఁబోదును.

ప—మీతండ్రికిదివఱకే సెలవిచ్చి పంపినాను. అదిగాక నీవు వెంటనే వెడలినయెడల మీతండ్రికి సందేహము కలుగదా? పాడైనదేదో చక్కఁబఱచుకొనవలయును గాని, తొందరపడుట తగునా? అదిగాక చెల్లెలా? నేను నిన్నుఁ బంపించువఱకు నీవిక్కడ నుందునని బాసచేసితివి కాదా? నీ విప్పుడు మాటతప్పుదువా?

ర—బాసచేసితిని- అందుచే నటులే- యుండెదను- కాని నన్ను శీఘ్రముగఁ బంపవలయుననిమాత్రము ప్రార్థింతును.

ప—సరే! నీవు పూజాశాలయొద్దకుఁబోయి యక్కడనున్న జ్యోతిషికునిఁ జూడుము. ఆతఁడు దివ్యజ్ఞాని- ఆతఁడేమైన మంచిమాటలు చెప్పును. రవంత నీవు వినుము.

ర—నే నాతనిఁజూడ నంగీకరింతునా?

ప—అయ్యో! ఆతఁడు సన్యాసి. నే నాతనితో మాటలాడలేదా? నీవు పిల్లవు. నీకు సందేహమెందులకమ్మా? చూడు నీవు త్వరగఁ బొమ్ము- ఆతఁడు నీహృదయమును గనిపట్టును గావున నాతనితోఁ బ్రత్యేకముగ నీసంగతులేవియుఁ జెప్పనక్కఱలేదు.

ర—అటులే-

(రత్నప్రభ నిష్క్రమించును.)

వ—ఈమె కాతనికిఁ బూర్తిగాఁ జెడినది. ఆతనికిఁగూడ నీమెతోఁ బూర్తిగా జెడునట్లు చూడవలయును. అందుకొఱకే యామె నిట నుండుమని చెప్పవలసివచ్చినది- మాలినీ!

[మాలిని ప్రవేశించును.]

నీవు వెంటనేపోయి శారదానిలయములోనున్న రత్నప్రభతండ్రి నెవ్వరు చూడకుండ నీతోటలోనుండి పాణిద్వారమున నిటకుఁ దీసికొనిరమ్ము- అయ్యో! అట్లు మొద్దులాగున నిలువఁ బడెదవేమి?

(మాలిని నిష్క్రమించును.)

మాలినీ! ఇటురా! (మాలిని ప్రవేశము) నీవిటు వచ్చుచుండగా రత్నప్రభను జూచితివా?

మా—చూచితిని.

వ—తనతండ్రి తన గ్రామమునకు వెళ్ళవాఁడాయని నిన్నామె యడుగ లేదుకద!

మా—లేదు.

వ—ఈవేళ నెప్పుడైన నిన్నామె యడిగినయెడల నుదయమందే రాణీగారు సెలవిచ్చి పంపినారని చెప్పవలయునుజుమా ?

మా—ఆమె నన్నేల యడుగునమ్మా?

వ—ఆమెదాసి జబ్బుచేఁ గదలలేకుండ నున్నది. కావున నిన్నడుగు నేమో లే- సరే నీవిఁకఁ బొమ్ము. చూడు మాలినీ! యోగి యొద్దకుఁ దన భవిష్యద్వృత్తాంతమును దెలిసికొనుటకు రత్నప్రభ వెళ్ళెదనని చెప్పినదిలే. ఆమె నక్కడకుఁ దప్పకుండఁ

బొమ్మని చెప్పుము. ఆమె యేమియడుగునో - నీవామెతో మాత్ర ముండవలదు. (మాలిని నిష్క్రమించును.)

అట్టె వెల్తురు, అట్టె చీఁకటి, ఇట్టె నవ్వు, అట్టె యేడుపు, ఇట్టె యాకాశగమనము, అట్టె యధఃపతనము, ఇట్టె కౌఁగిలింత, అట్టె గొంతుకోఁత, ఇట్టె యమృతము, అట్టె విసము, రాగమున కివి లక్షణములు. సముద్రపుఁబోటుకంటె రాగ మెక్కువ దూకుడుగలది. పాటులో సముద్రము రవంత మెల్లగ జంకునేమో కాని, రాగపుఁ దీఁతయొక్కక్షణమే. రాగ మెంతగాఢమో యంత వేగముగ నశించును. చెడఁగొట్టువారిలో నున్నది. కాని దానిలోఁ బటుత్వము లేదు. వీరికిఁ బూర్తిగాఁ జెడినపిమ్మట నాకేమైన లాభించునేమో? చూడవలెన. లాభింపదా? పోనీ వారికి లేదు. నాకు లేదు. కాని వారికి లేకపోవుటయే నాకున్నదానిగా భావించి నేను గొంత సంతోషింతును. ఎవరిదో దగ్గు వినఁబడుచున్నది. మాలినీ! గోపాలవర్మగారు దయచేసినారా?

[నేపథ్యమున] వచ్చినారమ్మా! [మాలిని ప్ర.]

ప — తనపుత్త్రికవంటిదాననైన నన్నుఁ జూచుట కాతనికి సందేహ మెందులకు? నీవు నాప్రాణమిత్త్రమైన రత్నప్రభను గంటిరెప్పవలెఁ గనిపట్టి యుండుము. (అపవారించి) రత్నప్రభయొద్దకుఁ గాని యోగియొద్దకుఁ గాని నీవు పోయినయెడల నీగొంతు కోసెదను. పో. వర్మ నిక్కడికి రమ్మని చెప్పుము.

(మాలిని నిష్క్రమించును.)

[గోపాలవర్మ ప్రవేశించును.]

ప — రావయ్యా! ఈయుదయముననే నీగ్రామమునకుఁ బోవుటకు నాసెలవుకొఱకు వార్తనంపితివి కాదా? నీవు వెళ్ళితివని యనుకొంటిని జుమా!

గో — నే నట్టివార్త వంపనేలేదమ్మా!

వ — అలాగా! నీవు సెలవుకోరిన శ్లైవ్వరో చెప్పినారయ్యా! పోనీ! నీవుంటివి. ఆనందముగ నున్నది. చూడు వర్మా! నారాయణవర్మను జేసికొనుటకు నీపుత్త్రిక కిష్టమున్నదని నీతో నామె చెప్పినదా?

గో — ఒ చెప్పినదమ్మా.

వ — బాగుగా జ్ఞప్తికిఁ దెచ్చుకొని మఱిచెప్పుము.

గో — అమ్మా! ఎంతపెద్దవాఁడనైన నీసంగతియే మఱచిపోదునా. నాతో నెన్నిమారులో చెప్పినది.

వ — నీపిల్లను మేనల్లున కిచ్చుటయందు నీవు దృఢసంకల్పుఁడవై యుండుటచేత నీమనస్సునకుఁ గష్టముగా నుండునని యట్లుచెప్పి యుందునా? రవంత యాలోచించి మరిచెప్పుము.

గో — తల్లి యీనడుమను బరలోకగతురాలైనది. కాని యామె యున్నప్పు డామెతోఁగూడ నెన్నిమారులో చెప్పినది.

వ — వయసురానప్పుడు వచ్చియు రానప్పు డామె చెప్పిన మాటలకు లెక్కయేమి?

గో — ఇప్పుడు తనకిష్టముకాదని చెప్పినదా అమ్మా?

వ — కంఠోక్తిగాఁ జెప్పినది. చూడువర్మా! నాకు రత్నప్రభ బహిః ప్రాణమని నీవెఱుఁగుదువా?

గో — ఎఱుఁగకేమమ్మా.

వ — నీతోడను నీభార్యతోడను జెప్పని యీరహస్యమును నాతోఁ జెప్పుటచే నాయందామె కెంతవిశ్వాసమున్నదో స్పష్టమైనదా? నేనామె హృదయమును మార్చెదను. ఆమె నిక్కడఁ గొన్నిదినము లుంచుకొని ప్రధానము జరిగించి మరిపంపెదను.

నీవు సందేహింపవలదు. ఆమెను నీతో నిప్పుడు పంపఁదలఁచు
కొనలేదు.

గో—అక్క-అలేదమ్మా! మీ కిష్టమైనంతకాల ముంచుకొనవచ్చును. మీ రెట్లుపైన నీశుభకార్యమునుజేయించి నన్నుఁ గృతార్థుని జేసి మాపెద్దలను దరింపఁజేయువలయును. నాకొక్క-తెయే బిడ్డ. దీనిని దల్లి దండ్రులులేని మేనల్లుని నొకవిధముగాఁ బెంచుకొంటిని. ఇద్దఱు నాకు రెండుకనులు. (కనులొత్తుకొనును)

ప—అబ్బ! నాకే గుండె చెదఱిపోవుచున్నది. నీవిబ్బందిపడుట వింతయా? ఊరకుండుము. ఆబాధ్యత నంతను నాపై విడిచిపెట్టి పొమ్ము.

గో—చిత్తము. (నిష్క్రమింపఁబోవును.)

ప—వర్మా! నీవెట్లు వచ్చితివో యటులే నీబసకుఁబోయి మీగ్రామమునకు వెంటనే పొమ్ము. చూడు నీ కూఁతునుజూచి యామెతోఁజెప్పి మరి పోయెదవా యేమి?

గో—చూచియే పోయెదనమ్మా.

(నిష్క్రమింపఁబోవును.)

ప—వర్మా—ఇప్పుడు—తిరిగిచూచి—ఆమెతోఁ జెప్పవలసిన విశేషాంశము లేమైన—నున్నవా?

గో—ఏమియు లేవమ్మా.

ప—నేనెందుల కింతతొట్రుపాటు పడుచుంటినో చెప్పెదను విను. నేను జెప్పినమాటలవలన నీమనస్సుచెడినది. చెడినమనస్సు నీముఖముమీఁద స్పష్టముగా గనఁబడుచున్నది. నేను దిరుగఁ జెప్పిన ధైర్యపుమాటలవలన రవంత వెలవెల తగ్గినదేమో కాని చిత్తాందోళనము స్పష్టముగాఁ గన్నులలో బుగ్గలలోఁ జిత్రింపఁబడియున్నది. ఇఁక నీపుత్త్రికస్థితిని విను. ఇంత కాలము

తల్లిదండ్రులతో నసత్యముచెప్పి మోసగించితినిగదా యని చింతచే సిగ్గుచేఁ జివికి చివికి పోవుచున్నది. ఇట్టి మనస్థితులతో మీరు సమావేశమగుట తగదని నాకుఁ దోఁచుచున్నది. ఆమెను జూచ నీకు రవంతరోసము వచ్చునో, నిన్నుఁ జూచి యామె యేమనునో? నా కా సన్నివేశము స్మరించుకొనగ గుండె దడదడలాడుచున్నది. అదిగాక తన రహస్యము నీతో వెంటనే చెప్పితినని యామెకు దోఁచినయెడల నాయం దామెకున్న మొగ్గర మింక నుండునా? అది తగ్గినయెడల నేను మీ కార్యము చేయఁగలనా? నా కీప్రదేశములు కలుగుట చేత నే నింత యలజడినొందుచున్నాను. నా తెలివితక్కువ యూహా యేదో నేను జెప్పితిని. నీవు పెద్దవాఁడవు. నీ చెప్పుచేఁతలలో నుండవలసినదానను గానా? నీ కేది బాగుగా నుండునో యది చేయుము.

గో—అమ్మా! మీరు చెప్పినమాటలు నాకు బాగుగా నచ్చినవి. నేను నాపిల్లను జూడకుండ వెంటనే పోవుదును.

ఉ—నీవు నావలన విన్నమాటలు విననట్లే యుండవలయును జుమా!

గో—అమ్మా! ఎంతమాట! నాకు సెలవు.

ఉ—నేను నీకు రమ్మని వార్తనంపుదును. అప్పుడు రావలయును. నీ పిల్ల కేమియు లోపము లేకుండ నేను సంరక్షింతును. నీయొద్ద నున్నట్లే యుండును.

గో—అంతకంటె సర్వవిధముల నెక్కువగా నుండునమ్మా.

ఉ—సరే—పొమ్మ

(గోపాలవర్మ నిష్క్రమించును.)

ఉ—ముసలిపందను మోసగించుటయైనది కద! ఇఁక నారాయణవర్మను జూడవలసియున్నది.

(నిష్క్రమించును.)

ఇది తృతీయాంకము.

పద్మిని

చతుర్థాంకము

ప్రదేశము — కోటలో నారాయణవర్మగది వెలుపల.

[ప్రవేశము — నారాయణవర్మ — పద్మిని.]

నా — ఎందుల కీయాలస్యము ? త్వరగఁ జెప్ప వేఁడుకొనుచున్నాను.

ప — ఏమున్నది? మగవానికి బుద్ధిలేదు. ఇంగితజ్ఞానములేదు. అందులో స్త్రీహృదయమును గ్రహించుటకు శక్తియే సున్న. తా నెవతె నైన వలచినయెడల నది తన్నుఁగూడ వలచెనని నమ్మియుండును. అది రవంత నవ్వినయెడలఁ దనసరసతకై మెచ్చెనని యనుకొనును. అది వాలుఁగంట రవంతచూచినయెడలఁ దన సౌందర్య మనుభవించుటకని నమ్మును. అది కాసంత సాలోచనముగ నున్నయెడలఁ దన్నుఁజిత్తమున ధ్యానించుచున్నదని భ్రమించును. అదియొక నిశ్వాసమును విడువగఁ దనకై లోలోఁ గుమిలిపోవుచున్నదని తన్ను బహుమానించుకొనును. చిత్రవిచిత్రలీలావిలాసములు సహజముగ సరసిజాక్షులనుండి వెలువడును. అవి యన్నియు నీకొఱకేయని నీవు భ్రమింపవచ్చునా ? గులాబిపూవు నీకొఱకే వికసించి పరిమళించుచున్నదా ? ఇంద్రధనుస్సు నీమొగమునకు మంగళపుటారతియిచ్చుటకే యనుకొనుచున్నావా ? కోకిల నీకొఱకే పాడుచున్నదా ? చంద్రకళనుండి వెడలువెన్నెలకు నాఁడుదాని మందహాసమునకుఁ బరమార్థమున భేద మేమున్నది? బ్రహ్మజాతి

వజ్రపు జిలజిలకుఁ బడతికంటి మిలమిలకుఁ బ్రకృతితత్త్వమున
భేదమేమున్నది ? సృష్టియంతయుఁ దనకొఱకా ? ఆఁడుది
ప్రత్యేకము తనప్రక్కలోనికా ? మగవానియంత స్వార్థలో
లుఁడు, నహంభావదూషితుఁడు మఱియొకఁడున్నాఁడా ?

నా—చక్రవర్తినీ ! ఇంతదూర మెందులకు ? ఆమె నన్నంగీకరింప
లేదా యేమి ?

చ—ఉండు. ఉండు. చెప్పుచుండగా నడుమనడుమను దొందరపడి
యడ్డువచ్చెద వెందులకు ? నీ స్వరూపస్వభావములు గని నేను
మెచ్చినదాననే యగుదును గాక. నీ యందుఁ బరిపూర్ణప్రేమ
మున్నదాననే యగుదును గాక. నేను నిన్ను మహోన్నతస్థితి
లోనికిఁ దెచ్చుటకు సంకల్పించుకొనినదాననే యగుదును
గాక. చక్రవర్తిని మాటలాడుచుండగ నీవు నిర్భయముగ నుప
న్యసించుటతగునా ?

నా—రాజ్ఞీమణీ! క్షమింపుము. మనసులోని యాందోళనముచే నట్లా
నర్చితిని క్షమింపుము. ఆమె నన్ను వలచియుండనే లేదా ?

చ—అమె నిన్ను వలచినదని త్రికరణశుద్ధిగా వలచినదని నీవు నాతోఁ
జెప్పుటచేత నామెనా యిబ్బందిపెట్టితిని. నీమాటలనునమ్మి
యామె నేలయడిగితినాయని నేనా యిబ్బందిపడవలసి
వచ్చినది. నిన్నుఁ బ్రేమించిన దెవతెయో ప్రేమిం
పని దెవతెయో యీమాత్రమైనఁ దెలిసికొనలేకపోయితి
వేల ? ఎదుటఁబడినప్పు డెల్ల గన్నారచేసికొని చూచుచు మా
టలాడుటకుఁ బ్రయత్నించినప్పుడెల్ల ముసిముసినవ్వులతోఁ
బ్రక్కకొత్తిగిల్లుచు కణుగుమిణుగులేక మెత్తమెత్తగనున్న
యాఁడుది నిన్ను వలచినట్లా ? ఎదుటబడి హుంకరించి మాట
లాడి నిర్లక్ష్యముగఁ బ్రవర్తించుచున్నయాఁడుది నిన్నుఁ బ్రే

మింపనట్లా? ప్రేమతత్త్వనిర్ణయమున కింతకంటె మంచి సాధనము నీకుఁ దెలియదు కాఁబోలు నేమి?

నా—(తనలో) ఈమె నన్ను వలచుచున్నదేమో యని మొదట రవంత సందేహించి యాసందేహము తప్పని వదలుకొంటిని. ఈమె మాటలు తిరుగ నాసందేహమును గలిగించుటయే కాక బలపఱచుచున్నట్లున్నవి. నన్నుఁ జేపట్టవలయు నను వాంఛచే నీమెయే నాప్రియురాలిమనస్సు చెడఁగొట్టినదేమో? అయ్యయ్యో! ఆప్రేమ చెడఁగొట్టినను బోవునది కాదే! ఏమో? దురదృష్టదినములలోఁ బోఁ గూడనిదొకటియుండునా? మహామారి యింటఁ బ్రవేశించి నాశనము చేయుచున్నను దొక్కప్రాణియైన మిగులవచ్చును. భూకంపముచే గ్రామము దించుకొనిపోయి నప్పు డొక్కపుట్టయైన మిగులవచ్చును. ప్రబలమైన దురదృష్టము వచ్చినప్పుడు పోకుండ మిగులునదేదియు లేదు. పంచభూతములకంటెఁ బ్రకృతిశక్తులకంటె భాగ్యహీనతయే బలవత్తరమైనది అట్టిచో రత్నప్రభ వలపుపోయిన దనగ నాశ్చర్యమేమి?

ప—నారాయణవర్మా! ఏమి యోజించుచున్నావు?

నా—రత్నప్రభకు నాపైనున్న యనురాగము పోవుటకుఁ దగినంత కారణ మీదినమునఁ గ్రొత్తగ నాకస్మికముగా నేమి కలిగిన దోయని యోజించుచున్నాను.

ప—పోవుటా? పోయినదని యెవరు చెప్పినారు? ఉన్నప్పుడుకదా పోవుట?

నా—అయ్యయ్యో! లేనే లేదా?

ప—లేదని చెప్పవలసివచ్చినందులకు విచారించుచున్నాను. నేను మొదట నీతోఁ జెప్పలేదా? నీస్థితిగతులఁ బట్టి నీయందామెకు

సహజముగ నుండునది జాలికాని వలపుకాదనిచెప్పలేదా? నా మాటనీవు విశ్వసించితివా? అంతదానవయ్యును నీకంటె నేనే యెక్కువ ప్రకృతిజ్ఞానముకలదాన నని స్పష్టపడినదా?

నా—(తనలో) లేనేలేదేమో? ఉన్నయెడల నొక్కపూటలోనేపోవునా? రాజ్యము పోయినను దల్లిదండ్రులుపోయినను బరతంత్రుండనై పరాన్నభోజినైనను రత్నప్రభా! నీవెప్పటికైన నాదానవగుదు వను నాశతో, గష్టములన్నింటిని సహించి యుంటినిం ప్రాణప్రియా! ఒక్కనీయాధారముననే బ్రదికియుంటినని నీవెఱుంగవా? తరంగము లుబికియుబికి యెగిరియెగిరి మింటిపైనురుగుమియుచుండ, గాలి భయంకరారావముతో సముద్రము నాచెంత నీచెంత వాయించుచుండ మొండితనమున బ్రదుకందలంచి బారెడు బాడిదెక్కి నాశ్రయించి సముద్రము నుదాంటుచుంటిని. ఆకెట్టెకూడ జారిపోవలసినదా? ఊరుచేర్చ్చిను సుఖమిచ్చునని నమ్మికొన్న యెదుటిదీపము కొంతవిదయ్యెమేయయ్యెనా?

వ—నారాయణవర్మా! దీర్ఘాలోచనచేయుచున్నావే.

నా—నాపై నామె కనురాగము లేనేలేదా?

వ—అదేపనిగ నడిగెదవెందులకు? లేదని నాచేనన్నిమారులనిపింతువయ్యా! ఒక్క లేదుకంటె మూండు లేదుల కెక్కువ బలమున్నదా? అట్లైన లేదు, లేదు, లేదు. లేకపోయినంతమాత్రమున నేమిపుట్టిమునింగిపోయెను? నీకుం బెండ్లికాదేమోయని విచారింతువా? ఏదో యూరుపేరులేని రూపము గుణములేని కొంకినక్కవచ్చునేమో యని సంకోచింతువా? ఇదియెందులకు వదలిపోయెడుదో? దానినెత్తిమీఁద నెగిరిపోవునదే నీకువచ్చునేమో? నీవెంత భాగ్యవంతుండవు కావంసియున్నదో? నీవెంత

రాష్ట్రాధిపతినిఁ గాఁదగి యున్నావో? వెనుకటియుద్ధములనిఁకఁ దలపెట్టకుము.

నా—(తనలో) ఈమెయే నాకొంపతీసినది! రత్నప్రభతో నేమిమాటలుచెప్పి యామెమనస్సు చెడఁగొట్టినదో. ఆమె నాకొక్కసారియైనఁ గానఁబడలేదు. సరేకదా దాసిచే వార్తనైనఁ బంపలేదు. ఆమెను దండ్రిని వెనుకకు బంపివైచినదేమో? (ప్రకాశముగా) చక్రవర్తినీ! రత్నప్రభ యిప్పు డెచ్చటనున్నది ?

ప—ఇక్కడనే యున్నది. ఇంటికిఁ బోయెదనని తొందరపడినను బంపలేదు. మేనత్తకొడుకును జేసికొందునని యింతకాలము బాసచేసి యిప్పుడిట్లొనర్చుట యిహమునకుఁ బరమునకుఁగూడ లోపమని బోధించుచున్నాను. ఇఁక రెండుమూఁడుదినములు నయమున భయమున బోధింపఁదలచినాను.

నా—(తనలో) ఆహా! తిరుగ నీమె యిట్లనుచున్నదేల? ఈమె చెడగొట్టలేదు కాఁబోలు!

ప—నారాయణవర్మా! నీవు విచారింపకుము. మిమ్ముల నిద్దఱను నేను గలుప సమకట్టితిని. నాప్రయత్నము సాగకపోవునా? ఎటువచ్చినను నామనస్సన్యాక్రాంతమయ్యెనేమో యని సందేహముగానున్నది.

నా—(తనలో) ఆఁ. ఆఁ. అన్యాక్రాంతముకూడనయ్యెనా? ఆయన్యుడెవఁడో? నన్నుగాదని నాస్థానముననిలువఁబడిన యన్యుఁడెవఁడు? ఇంతయప్పటినుండియు గలసియుంటిమే. వివాహమనగనేమో రవంత తెలిసినప్పటినుండియు నన్నుఁదక్క నామె యితరులను జూడనేలేదే. నామాటలుతక్క నితరులమాటలు వినలేదే. నాతోఁదక్క నితరులతో మాటలాడనేలేదే. ఇప్పుడామె కొలఁది కాలమునుండి యాశపడిన యన్యుఁడెవ్వఁడు?

[వెనుకవైపుకొంత దూరమున రత్నప్రభ ప్రవేశించును.]

రత్న—అయ్యా! అయ్యా! (వెనుకనున్న గదితలుపు తట్టుచున్నది.)

[మురళీమనోహరుఁడు తలుపుతీసికొని ప్రవేశించును.]

రత్న—స్వామీ! నమస్కారము.

ము—కల్యాణమస్తు అమ్మా! మీరెవ్వరు?

రత్న—నేను గోపాలవర్మ పుత్త్రికను. మీరు మహానుభావు లని త్రికాలవేదులరని మిమ్ముఁ జక్రవర్తిని యాజ్ఞపై జూడవచ్చితిని.

ము—అమ్మా! దాసియైన లేకుండ నొక్కతెవే వచ్చితి వేల?

ర—నా దాసికి జబ్బుగానున్నది.

ము—అమ్మా! ఇటఁ గూరుచుండుము. సంధ్యాసమయము కావున రవంతసేపు ధ్యానించుకొందును.

ర—అటులే.

ము—ఏమి నా రాయణవర్మా! మాటలాడకుండ నున్నావు.

నా—ఆమె మనస్సు వ్యాకులితమైనదని చెప్పితిరి కాదా? ఆయమ్యఁ జెవ్వఁడో మీతో నామె చెప్పెనా ?

ము—అయినదని చెప్పితినా ? నాకట్టి సందేహ మున్నదనియే కాదా చెప్పితిని. నేను జెప్పనిమాటలుకూడ నేల చెప్పెదవు ? నీకల్పితకీర్తింపను నాసత్యవాక్యములపైఁ బ్రయోగింతువా? నన్నుఁ దుదకు మిథ్యావాదినిని జేయుటకా?

నా—క్షమింపుము.

ము—(తనలో) అయ్యయ్యో! ఈమె నిచ్చటి కాచక్రవర్తి యేల పంపెనో తెలియదు. మాలిని నాయొద్దకువచ్చి తిరుగ నేమియుఁ జెప్పియుండలేద. ఇప్పు డీమె యేమనుకునో (ప్రకాశముగా) నీవు గోపాలవర్మ పుత్త్రికవా? సంతోషమే. నీప్రథా

నముకే సుహూర్తము పెట్టుమని చక్రవర్తిని నాకాజ్ఞాపించి నదిసుమా!

ర—నేనిప్పుడాముహూర్తమునుగూర్చి రాలేదయ్యా! అప్రియత్న మంతయు భగ్నమైనదని యిప్పుడే తెలిసినది.

ము—చక్రవర్తిని చెప్పినదా యేమి?

ర—ఔను.

ము—(తనలో) చెప్పినదే యామెకాదు. చెడగొట్టినదికూడ నామె యే. ఆహాహా! తామరతంపరగ బ్రాకుచున్న తీగను త్రెంచి పిప్పైచినదే- పండుకోసికొనగా జాచిన చేతిని దెగనఱికినదే- నోటికెత్తుపానకలశమును బడద్రోచినదే. ఎంతపనిచేసినది! నారాయణవర్మను దానే చేసికొనుట కెంతపనిచేసినదో! నారాయణవర్మకు రత్నప్రభతో జెడినది కాని తనకు నారాయణవర్మతో నేమున్నా? నే నదుకనిచ్చెదనా? అట్లగుననడల నాబ్రదుకేమికావలసినది? (ప్రకాశముగా) సరే; అమ్మా! నీ విప్పుడిచ్చటికేలవచ్చితివి? నీ భవిష్యత్తును దెలిసికొనుటకే నా?

ర—ఔను.

ము—అట్లైన నాలోచించి చెప్పెదను.

వ—(వెనుకకుజూచి నారాయణవర్మకు గనబడునట్లుగా నాలుక కఱచుకొని ముక్కుపై వ్రేలువైచికొని తలవంచుకొనును.)

నా—చక్రవర్తినీ! మీరట్లు పరితాప మొందుచున్నారేల? మీరట్లు నాలుక నేలకఱచుకొనినారు?

వ—ఏమియులేదు- ఏమియులేదు- ఇది మనము మాటలాడుకొన దగినస్థలముకాదు. ఉ. ఉ. త్వరగ- త్వరగ రమ్ము- (నడచుట నభినయించును.)

నా—చక్రవర్తినీ! ఏమంత సంభ్రమపడుచున్నారు ?

వ—అసంగతి నీవడుగవలదు. నీతో మాటలాడుటకు నేనిక్కడ కేల రావలయును? నేనున్నచోటికిఁ బిలిపించినయెడల నీవు రాకుందువా? నేను మొదట నట్లుచేయవలయునని యనుకొంటిని. పనికిమాలినబుద్ధి మారిపోవనా?

నా—అదిమీయిల్లయి యిది కాకపోయినదా? అంతయు మీదే. కాని యిప్పుడు మీరంత పశ్చాత్తాపపడుట కేమియావశ్యకత కలిగినది?

వ—ఏదో కలిగినది. కలుగలేదు. అసంగతితో నీకుఁ బనిలేదు. కాని రమ్ము. త్వరగఁ బోవుదము.

నా—మీరంత పట్టుదలగాఁ జెప్పనక్కఱలేదు. నేను మీయాజ్ఞకు బద్ధుఁడను. మీరు దయచేయుఁడు. మీవెనుక నే వచ్చెదను.

వ—నీవు ముందు నడచినఁగాని నేనొప్పుకొనను. వెనుకఁ జూడకుండ నడచెదనని నాకుఁ బ్రమాణము చేసినఁగాని నేనొప్పుకొనను.

నా—(వెనుకఁ జూచును.) ఆఁ. ఆఁ. (తెల్లబోయి నిలువఁబడును.) ఆతఁడెవఁడో ఆతనియొద్ద రత్నప్రభ కూరుచుండియున్నదే. సంధ్యాసమయమగుటచే బాగుగాఁ గానఁబడకుండనున్నది. ఆమె రత్నప్రభయన్నమాట సత్యమే. ఆతఁడెవఁడో. ఇందుకొఱకే కాఁబోలు మేనత్తకొడుకును విడిచిపెట్టినది. హా

వ—(తనలో) పరపురుషునితో మాటలాడుచుండగ రత్నప్రభ నీతనికిఁ జూపించితినిగదా! ఇప్పుడైన నీమెయం దాతనికి బూర్ణమైన రోఁత కలుగకుండునా? ఆమెయందు రోఁత పుట్టినతరువాత నాయందుఁ బ్రేమ మేలకలుగదు? ఏల కలుగకపోవునో చూ

చెదను (ప్రకాశముగా) రమ్ము. నారాయణవర్మా! మరియొక చోటికిఁ బోవుదము.

నా—ఇఁక మఱియొకచోటి కెందులకు ? కణకణలాడునిప్పులు నా కంటఁ బడినవి కాదా? ఇఁక మరిమొకచోటి కెందులకు?

న—నీవన్నియు చూడవలయును? అవివేకుఁడా చూడవలదని నీకుఁ జెప్పలేదా? ఆఁడువారి కనేకరహస్యము లుండును. అందులో మగఁడని యనుకొనువానియందు విశ్వాసము లేనప్పుడు మఱి కొన్ని రహస్యములుండును అవియన్నియుఁ బనిలేక కనిపట్టి గుబ్బెటలు పడుచుండుట మగవానికి లక్షణమా? పాపము- పెండ్లియాడఁ పిల్లకు రవంతనీపౌరుషస్వరూపము బాగుగా నుండుటచేత నాతనిమీఁద మనసుండును. మరి రవంతనీపటి కింకొకస్వరూపముమీఁద మనసుండును. ఆతనితో మాట లాడినంతమాత్రమున నితనిపై మనసు లేదనవచ్చునా? ఇతనితో మాటలాడినంతమాత్రమున నతనిపై మనసు లేదనవచ్చునా ? పదునాలుగేండ్లపడుచునకు సౌంద ర్యగ్రాహణశక్తి చూలెంతరాలిరుచివలె సర్వదా చంచలముగ నుండునుగాదా ? ప్రపంచజ్ఞానసంపన్నుఁడవైన నీవెఱుఁగవా ? మొదట నీమీఁద రవంత యుండెనే యనుకో- ఇప్పుడు మఱియొక్కనిమీఁదికి మనస్సుపోవుటచేత నీమీఁద లేదు లేదనికూడఁ జెప్పనేజెప్పినది. ఆమె దాఁచిన దేమియులేదే! తిరుగ నీమీఁది కామెమనస్సు రాఁగూడదా? రాకపోయినయెడల నే నూరకుండుదాననే యనుకొంటివా? రెండుమూఁడు దినములలోఁ బ్రయోగముచేయుదునో లేదో నాశక్తిచూడు. ఆమాత్రముపట్టుదల పంతము లేనిదానను గానయ్యా-

గా—ఇఁక రత్నప్రభను నాకొఱకు గూర్చుటకుఁ దుది మీరేమియు శ్రమతీసికొనవలదు. ఆమె నన్నిఁక నపేక్షింపనక్కఱలేదు. అందునుగూర్చి యెట్లు జరుగవలయునో జరుగును గాని నాస్థానమందు నిల్చుటకు సాహసించిన యాతఁ డెవఁడు?

ద—అతనిని గొట్టెదవా యేమి? మంచి సరసముగానున్నది. నీవిప్పుడు దేశ్రకముచే నాతనినిఁ గొట్టుటకు ముందుగు వైచునరికి నిన్ను నక్షత్రములలోని కెగురఁగొట్టుతునో లేదో నా చమత్కారము- అట్టి యాలోచనముమాత్ర మెప్పుడు చేయవలదుసుమా! నాస్థానమున నిల్చుటకు సాహసించిన యాతఁడెవఁ డనియుంటివి కాదా! నీకున్నది మేనత్తకొడుకు స్థానమే కాదా? అది యిప్పుడుకూడ నుండనేయున్నది. అంతకంటె నీకు వేఱు స్థానము లేనే లేదే. లేనిది పోవుటయెట్లు? "సాహసించిన" యని యంటివి- ఆతనికి నీభయమేమి? అతనిమాట యటుండనీ- రత్నప్రభకు నీయందు భయముండవలసినపని యేమున్నది? ఆమె నీభార్య కాదే! కాపురము చేయుచు సాహసించిన భార్యలను భర్త లేమిచేయుచున్నారు. కనుచాటువఁ బ్రపంచము సుఖముగా దొరలిపోవునుగాని పరీక్షకుఁ బ్రపంచమాఁగఁగలదా? మనకుఁ గన్నులు తలముగా మూసికొనుట కీయఁబడినవి. కాని తెఱచుటకుఁగాదే చూచినచోటెల్లఁ దప్పొండి తీఱినది. చూడకుండనున్నచోటమాత్రమే తప్పు లేదు. అందుచే లేనిపోని ప్రయత్నములువలదు.

నా—అమ్మా! ఆతఁ డెవఁడో తెలిసికొనఁగోరి యడిగితిని.

ద—నీమేనమామ కూతున కంతదగ్గఱ వాఁ డెవఁడో నీకుఁ దెలియఁదగినది. ఆమెకుఁ దెలియఁదగినది. అంతేకాని నాకెట్లు తెలియును? ఆతఁడు మీతోవచ్చినవాఁడని నేననుకొనుచున్నాను.

నా——నాతో నెవ్వఁడురాలేదు. మీకోటలోనివాఁడేయని నేననుకొనుచున్నాను.

ప——మా కోటలో నిట్టివాఁడున్న యెడల డొక్కచీల్పించి రాలుకొట్టింపకుందునా? సరి. రత్నప్రభయే నీకుఁ దెలియకుండఁ దీసికొనివచ్చినదని యనుకొనవలయునని తోఁచుచున్నది.

ము——రత్నప్రభా! నీకు జాతకమున్నదా?

ర——ఉన్నదేమో నేనెఱుఁగను.

ము——నీచేయి చూపించెదవా?

ర——ఆఁ (కుడిచేయినిచ్చును.)

ము——అమ్మా! నీవు నాకు సోదరివి. నీకింకఁ బెండ్లికాకపోవుటచే నీ చేతిని స్పృశింతును. (చేయిచూచును.)

నా——(తనలో) ఆహాహా ! నాకర్హమైన యామె దక్షిణకరమునే స్పృశించితివా ? ఎంత కాలమునుండి యున్నయాశ యిట్టి వృథాచేసితివిరా తుచ్ఛుఁడా! కాని నీవామెను దక్కించుకొనునప్పటిమాటకదా ! ఇంత నమ్మఁదగినయను బంధమే మాయమైనప్పుడు ప్రపంచమున నింక నమ్మదగినదే దైనానుండునా?

ప——నారాయణవర్మా! రత్నప్రభ కాతనికి స్నేహమున్నదని నీవిదివఱకు రవంత సందేహింపనైన లేదా?

నా——నాకు సందేహలేశమైన నున్నయెడల నేను బ్రధానమునకై యేల సిద్ధపడియుందును?

ప.——ప్రధానమున కభ్యంతరముండదులే. ఈతఁడెవఁడో యిచ్చటకు వచ్చి ప్రధానమునుగూర్చి నేను జేసికొన్నయేర్పాటునకు భంగమొనర్చుచున్నాఁడు. ఈతనిని నేను శిక్షింతును. ఆమెను నీవు క్షమింపుము. పెండ్లికాకుంటచే నామె మనస్సు పరిపరి

విధములఁ బ్రాఁకును. ఇట్టివారే పెండ్లియైనపిమ్మట మహాపతి
వ్రతలగుదురు. అందుచే—

ము—(రత్నప్రభ రెండవచేతినిగూడఁ జూచును.)

నా—నాకు రత్నప్రభ యక్కఱలేదు.

ప—ఎందుచేత? వట్టిపిల్లదియైన యామె వలపు నీయందునుండి తప్పినట్లు కనఁబడినంతమాత్రమున నీవల నామెనుండి తప్పిపోవునెడల నీకు నామెకు భేదమేమున్నది? ఆమె తప్పుచేసినట్లు నీకుఁ దోఁచినపుడు దిద్దుబాటుచేసి మఱల్చుకొనుట బుద్ధిమంతుని లక్షణము కాదా? నీమీఁద లేక యామె కన్యనిమీఁదనే యున్నదని నిశ్చయపఱుపుము. సముద్రమువంక వృథగఁ బోవుచున్ననది కద్దుకట్టఁగట్టి మనము దానిమహాఫలమందుచున్నామా లేదా? ఇంతకు మించినదేదియు లేదే? అందుచే నా మాటవినుము. అట్టె వెనుకకుఁ జూడకు.

నా—(వెనుకకుఁ జూచి) (తనలో) అయ్యయ్యో! ఈదుర్మార్గుఁ డామె రెండుచేతు లొక్కసారి పట్టుకొనినాఁడే! అనునయించుచున్నాఁడు కాఁబోలు. అప్పళించుచున్నాఁడు కాఁబోలు. నన్నుఁ బూర్తిగాఁ జిత్తమునుండి బహిష్కరింపుమని ప్రార్థించుచున్నాఁడు కాఁబోలు.

ము—అమ్మా! నీకేమియుఁ గష్టములు లేవు. నీవు తలఁచుకొన్న భర్తతోడనే నీకు వివాహము త్వరలోనగును.

ర—నాయనా! నాభర్త మనస్సన్యాక్రాంతమైనదని నేను స్పష్టముగా వింటిని. ఆతనితో నాకింకఁ గుదురదు. నాకు సన్యాసినీయోగమున్నదేమో పరిశీలించి చెప్పుము.

ము—పదుగురు పిల్లలఁగనఁదలఁచినయిల్లాలికి సన్యాసినీయోగమెట్లు చెప్పుదును? నీభర్త మనస్సన్యవనితావశము కాలేదు. కాదు.

ర—పొరపాటు పడుచున్నారు. ఆతఁడు-ఆతఁడు—

ము—నీయభిప్రాయము నాకు తెలిసినది. అది యసత్యము. అట్లుకా
కుండ నేను బూటకాపుందును. నీకు సోదరులు లేరని వింటిని.
నేనే సోదరుఁడను. నారాయణవర్మతో నిన్నుఁగూర్చెడువాఁడ
ను నేను. అతనిమనస్సు నీమీఁదనే యున్నది. అమ్మా! ఈ
రెండుచేతులును దల్లిపత్రములవలెఁ గన్నుల కద్దుకొందును.

నా—(తనలో) ఆమె రెండుచేతులను ముద్దుకొనుచున్నాఁడే? ఇఁక
నేమున్నది? ఇఁకఁజూడదగినదేదియు లేదు. రత్నప్రభ చావో
యా చండాలునిచావో, నాచావో, యీమూఁడునో యిక్కడఁ
ద్వరలో జరుగవలసియున్నది. పెండ్లియింకఁ గాలేదని యుపే
క్షించుట బుద్ధిహీనత- గౌరవహీనత- మాతండ్రిసంకల్పించి
నప్పుడేయైనది- దానితండ్రి దానిని నాకీయఁదలఁచి తన యిం
టఁ బెట్టుకొన్నప్పుడే యైనది మేమొకరినొకరు రవంతజ్ఞాన
మురాఁగఁ జూచుకొనినప్పుడే యైనది ఇంతకాలమునుండి
మేము పరిక్కపైఁదక్క భార్యాభర్తలమై ప్రవర్తించుచు
న్నాము. ఈదుర్మార్గురాలు భర్తృద్రోహ మాచరించినది. అం
దులకుఁ దగిన ఫలమొందవలసియున్నది.

ప—నారాయణవర్మా! తీవ్రముగఁ గ్రూరముగ నాలోచించుచున్నా
వేమి? నామాటవినుము. ఎవ్వరినిగూడ నేమియుఁ జేయఁగూ
డదు. అనఁగూడదు. నీవెవరిరాష్ట్రములో నున్నావో, యెవరి
యింటిలోనున్నావో బాగుగా యోజించుకొనుము. నీవుతీర్పవ
లసిన పగ నేనుదీర్తును. రత్నప్రభ నీకక్కఱలేదని స్పష్టము
గాఁజెప్పితివి-నీపక్షమున నేనున్నాను. నీయిష్టమునకు వ్యతిరేక
ముగా నామెను గ్రహింపుమని నిన్ను నేను నిర్బంధింపను.
నీకు మామగారిరాజ్యము పోవునని సందేహమక్కఱలేదు-

నారాజ్యములో సగము, నాసర్వస్వములో సగము నీకిచ్చెదను. నిన్ను నాతో సమానప్రతిపత్తిగలవానిఁగఁ జేసెదను. వెనుకటి సంగతులేమియుఁ దలపెట్టుకొనకుము. ప్రాప్తిలేనివస్తువు చేయి దాటిఁపోక తప్పదు- పోయినదేదో శాశ్వతముగాఁ బోయినదే? ఇఁక ముందు రాఁదగినదేదో చూచుకొనవలయును. నీవేమియు నింక మాటలాడకుము. నిన్ను సింహాసనముమీఁదఁ గూరుచుండఁ బెట్టినయెడల నేను చక్రవర్తిననిగాను—నీకింక మామగారు లేరు. అతనిరాజ్యము లేదు. రత్నప్రభ లేదు. నీకున్నది నేను. నాకున్నదినీవు- రత్నప్రభనీయెడలఁ జేసిన ద్రోహమునకుఁ బ్రతీకారముగా నేనెంతయైన సంకల్పించుకొని యుంటిని. కర్తృత్వము నీయందేమియు నుంచుకొనవలదు అన్నిటికి నేనున్నాను. ఆపాపపుణ్యము లన్నియు నావి. ఏమిమాటాడవు?

నా—మీ రేమంటిరో నేను వినలేదు. క్షమింపవలయును.

మ—(తనలో) ఇంత యేమ్పులో నా గాన మీతని చెవికెక్కదు. ఈ పాట మరియొకపుడు పాడవలయును- రత్నప్రభకు నీతనికున్న పూర్వానురాగమును స్వార్థలోలతచే నేను జెడఁగొట్టితి నన్న సందేహ మీతనిమనస్సునకుఁ దగులకుండుటకై యిన్ని పాట్లు పడవలసి వచ్చినది. ఇప్పుడే నేను దొందరపడఁగూడదు-

ర—నాభర్త నన్నేవలచియుండెనా? నా కాతనితో వివాహమగునా?

ము—మరియొకసారి చెప్పుచున్నాను. చక్రవర్తిని కెటులున్నను నాతనికిఁ జక్రవర్తినిపై లేదు. ఆతని కామెతోఁ బొసఁగదు. అందుకు మఱియొకఁడు సిద్ధపడియున్నాఁడు. నీకు నారాయణవర్మ తప్పదు. నే నిటులంటినని చక్రవర్తిని కే మాత్రమును దెలియఁదగదు. తెలిసినదా?

ర—(తనలో) చక్రవర్తిని మరియొకలాగునఁ జెప్పిన దెందువలననో. ఇదంతయు నా కెందులకు? (ప్రకాశముగా) నా కింతయే

చాలును. మీరమోఘవాక్సంపన్నులు గావున నిర్విచారముగ నుండెదను.

ము—సరే—నీవు నీభర్త నీదినమునఁ జూడవలదు.

ర—చిత్తము.

ము—సరే—నీ విఁకఁబొమ్ము. (ఇద్దఱు లేతురు.)

నా—(తనలో) ఇద్దఱు లేచినారు; కలసి యాగదిలోనికిఁ బోవుదు రేమో? అట్లె పోవునెడల జీవములతోఁ దిరుగ రాకుండఁ జేయవలయును. ఆతఁడు గదిలోనికిఁ బోవుచున్నాఁడు. ఈమె మఱియొక వంకకుఁ బోవుచున్నది.

(రత్న, ముర, అట్లు చేయుదురు)

ప—నారాయణవర్మా! వారు పోయినారు. వారిమాటలు మనకు వినఁబడనట్లె మనమాటలు వారికి వినఁబడవు. కాని వారు మనకుఁ గనఁబడినారు. మన మీచాటున నుంటచే మనము వారికిఁ గనఁబడము. ఇప్పటివఱకేమియుఁ దొందర లేకుండ జరిగినది. ముందుగూడ నటులే జరుపుకొనవలయును. సరే మనము పోవుదము రమ్ము.

నా—నేను నాబసలోనికిఁ బోవుదును. త్వరలో నాకు సెలవొసఁగు నెడల నేయూరైనఁబోయి జీవింతును.

ప—నీసెలవునకుఁ దొందరయేమియు లేదు. నీకు నేను సెలవీయఁ దలఁచుకొనలేదు. ఇప్పటికి నీవే నాకు సెలవిమ్ము. నేనుబోయెదను.

(పద్మిని నిష్క్రమించును)

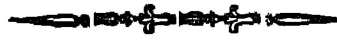
నా—ఈగదిలోకేగిన పాపాత్ముని ముందుజంపెదను. ఇప్పటికింక గడియరాత్రియైనఁ గాలేదు. నిశామధ్యసమయమున నిటకు ఖడ్గపాణినై వచ్చెదను. ఇప్పటికి బసకుఁబోవుదును.

(నారా! నిష్క్రమించును.)

ఇది చతుర్థాంకము.

పద్మిని

పంచమాంకము.

ప్రదేశము — మురళీమనోహరుని గది.

[ప్రవేశము — మురళీమనోహరుడు.]

— సర్వతంత్రస్వతంత్రురాలును సర్వాధికార సంపన్నయు నగు నామె నెట్లు దక్కించుకొనఁగలనో? తెలియకున్నది. ఆమెచూ పెంతసేపు నాతనియందే యున్నది. అతని జేరుట కడ్డువచ్చు చున్న కొండలను భేదించుచున్నది. వనములను గాల్చుచున్నది. నాకుఁగూడఁ జక్రవర్తినియందే చూపున్నది: ఆమెను జేరుటకు నే నేమిచేయుచున్నాను? యోగివేషధారినై జపమాలత్రిప్పు కొనుచు నామెయింటనే కూరుచుండియున్నాను. ఏమిచేయుట కును దోఁపకుండనున్నది. ఎట్లుపోవుటకును దారి కానఁబడ కుండ నున్నది. ఆమెకు నారాయణవర్మపై వలపు మితిమీఱి పోవుచున్నది. అది చెడఁగొట్టుటకు నావశము కాకుండ నున్నది. చెడఁగొట్టినయెడలమాత్ర మామె నన్నువలచు నెట్లు? చక్ర వర్తిని యెట్టిచిక్కునఁబడికొట్టుకొనుచున్నదో నేను నట్టిచిక్కు ననే పడి కొట్టుకొనుచున్నాను. ఆమె స్థానబలిమికలది కావున నామె కృతార్థురాలు కావచ్చునేమో కాని నడుమునఁ గావి గుడ్డయుఁ జేత నానపకాయ బుఱ్ఱయుఁగల నే నేమిచేయఁ గలను. కాని నేను నిర్వహింపఁగల నను మొండిధైర్యముమా త్రము మనస్సును వీడిపోలేదు. ధైర్యమే దైవకటాక్షమునకు

గుఱు తని నమ్మియున్నాను. ముందు రత్నప్రభతో నారాయణవర్మను గలుపుటకంటెఁ గర్తవ్యము లేదు. అది యెంత శీఘ్రముగ నగునో యంతమంచిది. నేను నాకార్య మెట్లునిర్వహించుకొనఁగలుగుదు నను యోజనతోడనే రేయింబవళ్ళు నిద్రాహారములు లేకుండ దొరలించుచున్నాను. నడు మీడ్చుకొనిపోవుచున్నది. తల నొచ్చుచున్నది. రవంత విశ్రమింతును. నారాయణ నారాయణ. (పండుకొనును.)

[నారాయణవర్మ ప్రవేశించును.]

నా—ఒక్కఁడను. నా కెవ్వఁడును లేఁడు. ఏమైననేమి? ఈగదిలోఁ బ్రవేశించిన దుర్మార్గుని జంపుటకు నిశ్చయించుకొంటిని. గది తలుపులు తెఱచియేయున్నవి. అదిగో అక్కడ నిద్రించుచున్నాఁడు. అప్పుడు నేను జూచుచుండగనే యీగదిలోఁబ్రవేశించి నాడు. వాఁడే వీఁడనుట నిస్సందేహము. నిదురఁబోవుచున్న వానిని జంపుట కాతరత కాదా? మెలఁకువవచ్చువఱకు వేచి యుందునా? ఇంకదగ్గఱగాఁ బోయిచూచెదను. ఆహా! ఇదేమి విరాగివలెనున్నాఁడే. తనభార్యయే తన కక్కఱకురానప్పుడు నాభార్య తన కేందులకో? స్వభార్యాతిరస్కారము పరభార్యాస్వీకరణమునకా? ఆహా! మనుజప్రకృతి యెంతభ్రష్టమైపోయినది!

సతతదేశ భక్త్యుపన్యాసంబునోట
సజ్జను లిచ్చుబహుధన మంతయింట
వలపలికరాగ్రమున యతీశ్వరుల యష్టి
సవ్యకరమున నీవిమోక్షణము కాదె?

చీ. ప్రపంచభ్రష్టతాకరిత నా కెందులకు? నాబ్రదుకకంటె భ్రష్టమైన దిఁకేమున్నది? నాభ్రష్టత కీపాంథపరివ్రాజకాధముఁడే

(ప్రకాశముగా) ఈసన్న్యాసి నీ కేమియపకార మొనర్చినాఁడు? (సన్న్యాసి బలహీనుఁడై కనులు మూయుచుఁ దలవ్రాల్చుచున్నాఁడు.) మాలినీ! ఆతనిఁ బట్టుకొని దీసికొనిపోయి మన శస్త్రవైద్యున కప్పఁజెప్పుము.

(మాలిని, మురళీమనోహరుఁడు నిష్క్రమింతురు.)

ప.—నారాయణవర్మా! నీ కింతతొందరయేల? ఆతని నేమియు నీవు చేయవలదని చెప్పలేదా? నాకోటలోనున్న యాతని శిక్షించుటకు నీ కెట్లధికారము కలిగినది?

నా.—నాభార్యను హరించుట కాతని కెట్లధికారము కలిగెనో యాతని శిక్షించుటకు నా కట్లధికారము కలిగినది. మీకోట యనుమాట సత్యమే కాని యాతని శిక్షించుటకు మీరు నా కధికార మిచ్చువఱకు కాఁగఁదగిన పరిస్థితి కాదు. కావున నే నట్లొనర్చితిని. నరహత్యకై మీరు నన్ను శిక్షించునెడల మహాసంతోషము. చచ్చుట కింతకంటెఁ దగినసమయము నా కుండదు. కానిండు.

ప.—నీభార్య కాకస్మికముగఁ గలిగిన రవంత భిన్నతనపుదుర్బుద్ధిని మరలించి యామెను నీకొసంగూర్చి మిమ్మొకయింటివారిగఁ జేసి మీమామగారి రాజ్య మీయవలయునని నే నెంచి యుంచు కొఱకుఁ బాట్లుపడుచుండఁగ దుడుకుదుడుకునఁ బోయి యాతనిఁ బొడిచి నీవు చచ్చుటకు సిద్ధపడెదవా? నీకు మతి యున్నదా లేదా?

నా.—చక్రవర్తినీ! మీరు నాకొఱ కింత శ్రమపడవలదు. ఇదివఱకుఁ బడినదానికే నేను కృతజ్ఞుఁడనై యున్నాను. ఆమె నా కక్కఱలేదు. అక్కఱలేదు. ఇంతకాలమును నమ్మించి నా కింత యపకార మొనర్చినదాని నింక—(తలపంకించుచున్నాఁడు.)

స—తప్పే చేసినది. చేయులేదని నేనంటినా? అనుటకు నాకు నోరు వచ్చునా? తప్పుచేసినది కావుననే క్షమింపుమంటిని.

నా—చక్రవర్తినీ! క్షమింపుము, నమస్కరించుచున్నాను. ఆమె నా కక్కఆలేదు.

స—అక్కఆలేదా?

నా—అక్కఆలేదు.

స—నా మొగము చూచి చెప్పుము. నిజముగా నక్కఆలేదా? నా మొగమువంక జూడవేమి?

నా—(చూచి) అక్కఆలేదు.

స—పోనీ! అక్కఆలేని మొదల బలాత్కార మెవరు చేయుదురు? పోనీ నీయం దిష్టమున్న దానినే జేసికో. నీయందే బంచప్రాణములు పెట్టుకొన్న దానినే చేసికో. మాటలాడవేమి?

నా—నే నెవ్వరినిగూడ జేసికొనను.

స—సన్యసింతువా? ఇదిగో చూచితివి కాదా? సన్యాసిసౌఖ్య మెట్లున్నదో? కాషాయాంబరధారివై కనబడినవారి నెల్ల దను ముట్టకొంటె గృహస్థాశ్రమముననే గుడుగుడుగుంచము లాడుటయుంచిదికాదా? ఆహా! కాలకృత్యములను దీర్చుకొనుటకు గాళికాలయు మీగా నివనికిరాదా? ఓహో! నీవుసన్యసించుట! సన్యాసినియమమును నిర్వహించుట! అదుగనక్కఆలేదు? అంటఃగూడని మేనమామకూతురై మురిసిమురిసి కాళ్లఁజేతులనెగదిగఁబ్రాఁకులాడి ప్రాకులాడి తోఁటకూరయాకులోని పురుగునువలె నామె నిన్నంటకుండ దులిపివైవ నింతగా మొత్తుకొని మొత్తుకొని యాకస్మికముగ సర్వసంగపరిత్యాగివై సన్యాసివయ్యెదవా? సిగ్గక్కఆలేదా? పూర్వోత్తరసందర్భమక్కఆలేదా? మామకూఁతురు నీకంటిలోమట్టిఁగొట్టి నీయెదుటనే పైవా

ని ప్రక్కఁ జేరి నీత్రాడు తెంపఁగ నీవు జన్నిదములఁ ద్రెంపుకొని సన్యసింతువా? ఒక్క చెకిలిపవ్వెంబరఁగొట్టుడాఁడుది నిన్నుఁ బరాభవించి నీకొంపతీసి నీగొంతుకోసి నీబ్రతుకు వల్ల కాదు చేయుటకు సమర్థురాలైనప్పుడు నీవెంతవాఁడవో? ఇదిగో నేను జేసిన దాసరయ్య వీఁడే యని నిన్నుఁ దన ప్రియునకుఁ జూపి కిలకిలనవ్వి కెవ్వనార్చుటకు దాని కవకాశమీయవచ్చువా? ఇట్టిసమయమున మనస్సు బింకపఱచుకొని దాని నెత్తిమీఁద నెగిరిపోవుదానిని గట్టుకొన్నయెడల దాని మొగముమీఁదఁ జెప్పునఁగొట్టినట్లుండునే. స్వతంత్రుఁడవైన నీవు బేలపడి డీలుపడి గోలుమనెద వెందులకు? త్రొక్కు మఱియొకదారిత్రొక్కు. బుద్ధిమంతుడవు కావా? నీయదృష్టమునకు నీవే కర్తవు. నీవు చక్రవర్తివగుట నీచేతిలో నున్నది. మహావకాశము నీపుణ్యమున సిద్ధించినది. ఇది దాఁటిపోనీకు. పోనిచ్చినయెడల బ్రతుకంతయు పధ్యాన్నమే. అవమానమే. అపాయకరమే. నీవు త్రాసుముంటిపై నున్నావు. ఇటుజోగిన పరమసుఖమైన బ్రదుకు. అటుజోగిన భయంకరమైన చావు. యోజించుకో!

నా—నన్నుఁ జంపుదునని మీరు బెదరింప నక్కఱలేదు. చావునకు నేను సిద్ధముగనే యున్నాను. నేనెవ్వనినిగూడ వరింపను. వరింపలేను.

వ—తిరిగి యెవతెనైన వరింపకుండుట నీతియనుకొన్నావు కాఁబోలు. ఇంత నీతిమంతుఁడనని యనుకొనుచుంటివికదా! నీనీతి యంతయు గోఁతిలోఁ బడునట్లు సన్యాసి నేల చంపఁదలచితివి?

నా—నేను సంకల్పించుకొన్న మహాసుఖమంతయు నొక్కసారి కూలి పోవఁగ దాత్కాలికోన్మాద మెత్తి యట్లు చేసియుందును.

వ—పిచ్చిచేఁ జేసితినని చెప్పినవానికిఁ బిచ్చియెక్కడిది?

నా—అమ్మా! ఎందుల కీమాటలు ?

వ—ఆఁ ఆఁ నాతో మాటలాడుటయే నీకంత రోఁతగా నున్నదా ? సరే. ఎవ రక్కడ ?

[నేపథ్యమున] చిత్తము.

నీవు పోయి కారాధిపతి నిటకుఁ దీసికొని రమ్ము.

[నేపథ్యమున] చిత్తము.

వ—నర్మా! నీవు చక్రవర్తిని కవిధేయుఁడవుగఁ బ్రవర్తించితివని యెఱుఁగుదువా ?

నా—ఎఱుఁగుదును.

వ—చక్రవర్తియెడల ద్రోహ మొనర్చితివని యెఱుఁగుదువా ?

నా—నేను మీయెడల ద్రోహినిగాను.

వ—నాయతిథివైన నీవొక సన్యాసితోఁ గుట్రచేసి నన్నుఁ జంపనెంచితివి కాదా ? అతఁ డంకుల కంగీకరింపక పోవుటచేతనే కాదా నీ వాతనిఁ జంపఁబూనితివి ?

నా—హరిహరీ! ఇదియెక్క కొత్తకల్పనయో ? నన్నుఁ జంపుటయే మీ యభీష్టమగునెడల నటులే కానిండు. నరహత్యదోషము నకు మరణదండనమున్నదే కదా ? రాజద్రోహ నేరముకూడ నాపైఁ గట్టుటెందుల కమ్మా-మీరెంత గొప్పవారైనను నన్ను రెండుమారులు చంపఁగలరా ?

వ—నీ బాకుపోటువలన సన్యాసి చావకుండునెడల ?

(కారాధిపతి ప్రవేశించును.)

కారాధిపతీ! ఈతఁడు నరఘాతుకుఁడు. రాజద్రోహి. ఈతని నుఱిశిక్షనొందువారి కొట్టులో నుంచుము.

కా—చిత్తము.

(నారాయణవర్మతోఁ గారాధిపతి నిష్క్రమించును.)

ప—ఛీ! నపుంసకుడా! లజ్జాముండకొడుకా! రాతిబొమ్మా! నీబ్రదుకు మండిపోను. నీకు పురుషజన్మమిచ్చిన బ్రహ్మగాని నీదాడ నాదాడ వాయింపవలసినదిరా! ఆఁడుదానను. అందుపైఁ బసుచుదానను- అందుపై సౌందర్యవతిని. దానిపైని జక్రవర్తినిని. మగఁడో మగఁడోయని యీ మీసాలముత్తయిదువుకై దేవులాడుగతి కలిగినదే! ఎన్ని యిచ్చకములాడినను నెన్ని మోసములు పన్నినను నెన్ని తర్జనభర్జనము లొనర్చినను నీమంచుగడ్డముండకొడుకు కరిగినాఁడు కాఁడే! ఎంతబట్టబయలై పాడైపోయితిని! ఇప్పు డేమిచేయవలసినది. తెలివితక్కువమైన యీరాఁడు దిప్పుడేప్పను. నే నట్టు లేడ్వను- కాని నామాయ రాజ్యమంతయు వ్యాపింపకుండనే చప్పున నెవ్వనినైనఁ బెండ్లి చేసికొందును. నేనీసారిమగనికొఱకు(బ్రయత్నింపను. ప్రథమమున నెవఁడు నన్నువరించి యడుగునో మారుమాట చెప్పకుండ నాతనిని బెండ్లి చేసికొందును. వాఁ డెవఁడైననరే నాయందు గాఢానురాగమున్న వాఁడైనఁ జాలును. మాలినీ- త్వరగ వచ్చుచుంటివేల?

[మాలిని ప్రవేశించును.]

మా—అమ్మా! సన్యాసి బ్రదుకుట దుర్ఘటమని వైద్యుఁడు చెప్పినాఁడు.

ప—ఆఁ ఆఁ! అదేమే-చచ్చిపోవునటే. అయ్యో యయ్యో! మహావ్యక్తియే.

మా—మరణమునకు మహావ్యక్తియేమమ్మా! మా పిన్నమ్మ చచ్చిపోలేదా అమ్మా!

ప—నీపిన్నమ్మ మహావ్యక్తియా? నీపిన్నమ్మయంత పనికిమాలిన ముండ ప్రపంచమున నున్నదా? మగనిని గడతేర్చినది. కన్న కొడుకునకు విషముపెట్టినది. నీమగనితోఁ గాపురము చెడఁగొట్టుటకుఁ బ్రయత్నించినది. ఇదికాక—

మా—ఇట్టి కాపురములు చెడఁగొట్టుట కీకలికాలములో నెందఱు ప్రయత్నించుటలేదమ్మా! అక్కఱవచ్చినప్పు డందఱన్నియాట లాడినవారే.

ప—(తనలో) దీనిగొంతుగోయ! గుండెలలో శూలముపోటుగఁ బొడిచినది! మోసకత్తెయైనదానిని దాసిగూడ నీసడించునుగదా! పోనీ! ఎంత మోసముచేసినదైన నింతయైన ఫలించినదా? మోసముచేసితినన్న యపకీర్తియే మిగిలెను గాని యింతకంటెఫలమేమియు లేకపోయెనే? ఫలములేదుసరికదా! పైగఁ బైవారిచేత నందులోఁ బడుచుకొని బ్రదుకుముండలచేతఁగూడఁ దిట్లా. నేను రత్నప్రభానారాయణవర్మలయెడల మహాద్రోహ మొనర్చితిని. నారాయణవర్మ సన్యాసిని బొడుచుటలోఁ దప్పేమున్నది? యథార్థమాలోచింపగ సన్యాసినిబొడిచినది నేనుగాని నారాయణవర్మకాఁడే! సన్యాసి చచ్చినెడల నరహత్య నాదికాని నారాయణవర్మదికాదే! ఇందులకు నారాయణవర్మ కురిశిక్ష యెందులకు? ఆనరహత్యకూడ నానెత్తిని గట్టుకొనుటకేనా? పండువంటి రత్నప్రభ కాపురము పరశురామ ప్రీతియైనదికదా! ఎన్నియేడ్పులేడ్చినను నాకు మగఁడు లభింపలేదుగదా! ఇంటి కతిథియైవచ్చిన సన్యాసి నామూలమునఁ జచ్చుటకు సిద్ధముగ నున్నాఁడుకదా! ఇంత సంసారఘాతుకత, యింత జీవనాశనము నేను జేసిన మోసమునకేనా ఫలము! ఏకష్టమువచ్చినను సహించుకొనుటకుఁబ్రయత్నింతు.

నుగాని యుంక నెవ్వరిని గట్టపెట్టను. బుద్ధివచ్చినది. (ప్రకాశము గా) నీవేమంటివో నేను వినలేదుకాని, సన్యాసి బ్రిదుకఁడని యే వైద్యుఁడుచెప్పెనా?

మా—ఔనమ్మా.

ప—అయ్యయ్యో! అతఁడెవరో- ఎక్కడఁబుట్టినాఁడో- తలిదండ్రులెవరో- ఎక్కడఁ బెరిగినాఁడో- యెక్కడవిద్య నేర్చినాఁడో- ఎక్కడ నాతనిబంధులు మిత్రులున్నారో. అయ్యయ్యో తుదకు మనకోటలోఁ జచ్చిపోవునఁటే !

మా—కోటయావలి కీడ్చివేయుమని సెలవా అమ్మా !

ప—ఛీ! నోరుమూసికో! నేనంతదుర్మార్గురాలనని నీయభిప్రాయమా? నేనంత పాషాణహృదయనని నీయభిప్రాయమా? నేనంత పాపాత్మురాలనని నీయభిప్రాయమా! మంచిచెడ్డల గుర్తెఱుఁగకుండ మాటలాడెదవా? నే నాతని నడువీధిలోఁ బాఱవేయుమందునా? నేనాతనియం దెంతో గౌరవము భక్తియుఁ గలిగియుందునని నీవెఱుఁగవా? అతనియందేమో యని యకారణముగ వృద్ధియగుచున్నదని నేను నీతో నిదివఱకుఁ జెప్పియుండలేదా? అసందర్భప్రలాపినీ! పో- అవలికిఁ బో.

(మాలిని పోఁబోవును.)

ఏమే- అతఁడు బ్రిదుకఁడన్నమాటలు చెప్పుటకేనా వచ్చితివి? అంతకంటెఁ జెప్పవలసినమాట లేవియు లేవా?

మా—లేకేమమ్మా?

ప—ఆమాటలు చెప్పకుండఁ బోయెదవేమి?

మా—చెప్పుటకే వచ్చితినమ్మా - చెప్పనిచ్చినయెడలఁ జెప్పకుందునా?

ప—నీయంతనీవే యిటకు వచ్చితివా? నిన్ను వైద్యుఁడు పంపగవచ్చితివా?

మా—అమ్మా! సన్యాసి పంపగవచ్చినాను.

ప—ఆతఁ డేమనెనో త్వరగఁ జెప్పుము.

మా—ప్రాణావసానసమయమున మీతోఁ గొన్నిమాటలు చెప్పవలయునఁట. మిమ్ముఁ దనయొద్దకు రమ్మని కోరినాఁడు.

ప—నేను రావలయునని యే యనుకొనుచున్నాను. వచ్చుచున్నానని నీవు ముందుగఁ బోయి చెప్పుము. కాలుసేతులు కడిగించికొని పట్టుబట్టలు కట్టుకొని భగవంతుని దర్శనమునకు వచ్చునట్లు వచ్చెదనని చెప్పుము. పొమ్ము.

(ఇద్దఱు నిష్క్రమింతురు.)

పద్మిని

షష్ఠాంకము.

ప్రదేశము: కోటలో నొకగది.

[ప్రవేశము: రోగశయ్యపై మురళీమనోహరుఁడు, మాలిని ప్రవేశింతురు]

ముర—ఇంకను రాలేదేమి?

మా—ఇంకను రాలేదేమని యెన్నిసారులడిగితివయ్యా! ఇంత తొందరపడుదు వేల?

ము—తొందర కాక నాకు శాంతియెట్లువచ్చును? నేను కోటకుఁ జేరినది మొదలు కోట కగ్గోలుగానున్నది. నామనస్సంతకంటె కగ్గోలుగానున్నది. రత్నప్రభ మనస్సన్యాక్రాంత మైనదని నారాయణవర్మతోఁ జెప్పి నారాయణవర్మమనస్సన్యాక్రాంత మైనదని రత్నప్రభతోఁ జెప్పి వారిద్దఱకుఁ జెడఁగొట్టినదికదా! రత్నప్రభయవస్థఁజూడ నాకు మిక్కిలి జాలియగుచున్నది. నేను దనకేదో మహోపకార మొనర్చితినని నారాయణవర్మ స్పష్టముగఁ బలుకకనే పలికినాఁడుగదా! ఈయుపకార మేమున్నది? నేను రత్నప్రభను వశపఱచుకొంటినని యాతనికిఁ బద్మిని నచ్చజెప్పకపోయినమొదల నాతఁ డట్లేలపలుకును? నన్నేలపొడుచును? రత్నప్రభ బ్రదుకా చెడినది. నారాయణవర్మ బ్రదుకా చెడినది. మరణదండన మొందువారికొట్టులో నారాయణవర్మ పెట్టఁబడినాఁడని వినియేయున్నాము. ఆతని

నామె చంపునేమో! అతఁడు చచ్చునెడల రత్నప్రభ చచ్చును. ఈతంత్రమున బుద్ధిపూర్వకముగ నేమాలినో చిక్కుకొనియున్న నాకీమహాపాతకములో భాగము రాకతప్పదు. అదిగాక చక్రవర్తిని నట్టి పాపమునుండి తొలగించుట మన విధి- ఏమి మాలినీ.

మా—కానయ్యా కాదన్నవా రెవ్వరు? కాని యీమాటలన్నియు నీవిదివఱకుఁ బదిసారులైన నడిగియున్న వేకదా? తిరుగనెందులకు?

ము—సరే కాని పద్మిని మొగమును బాగుగాఁ బరిశీలించితివి కాదా?

మా—ఆ.

ము—ఆమెకు రవంత పశ్చాత్తాపము కలిగినట్లు కనఁబడినదా?

మా—కలిగినట్లే నాకుఁ దోఁచినది.

ము—నీకుఁ దోఁచుటయే నాకుఁ జాలును. పశ్చాత్తాపమే కలిగిన యెడల నా పవిత్రదంపతు లిద్దఱు బ్రదికినవారే- నా పుణ్యవశమున నేను నొక యింటివాఁడను గాఁజాలుదును. నేను బ్రదుకననియే స్పష్టముగాఁ జెప్పితివి కాదా? నీ యభిప్రాయ మదియైనట్లు చెప్పితివా? వైద్యుని యభిప్రాయ మైనట్లు చెప్పితివా?

మా—నాయభిప్రాయమైనట్లు చెప్పినయెడల లక్ష్యము చేయదేమో యని వైద్యుని యభిప్రాయమనియే చెప్పితిని.

ము—మాలినీ! వైద్యుని బిలిపించి పద్మిని యడుగునెడల "నేమియు భయములేదు. అతఁడు బ్రదుకునని వైద్యుఁడు చెప్పునుగదా? అందుపై నామె యిచ్చటకు రాదేమో?

మా—నే నంతస్పష్టముగాఁ జెప్పినప్పుడు వైద్యు నేల పిలిపించును? మిమ్ముఁ జూచుటకు రావలయునని తొందరపడుచునే యున్నది. అదిగాక పట్టుబట్టలు కట్టుకొని భగవంతుని జూచుటకు వచ్చి

వట్టు వత్తునని చెప్పుమని కూడఁ జెప్పెనని చెప్పలేదా? లేని పోని సందేహము లివన్నియు నేల?

ము—ప్రయత్నకాల మందెంత ధైర్యమున్నను ఫలకాలమందు సందేహము పొందుగనుండుట నరునిప్రకృతి కాదా?

(పద్మిని ప్రవేశించును.)

ప—మహాత్మా! నమస్కారములు.

ము—నీ కతిశీఘ్రముగఁ గల్యాణము కావలయునని దీవించుచున్నాను.

ప—నా కల్యాణము మాట కేమి? మీరు బ్రదికియుండుటకంటె నాకు వేఱు కల్యాణమున్నదా? మాలినీ! నీవు వైద్యునింటికిఁ బోయి యాతనిఁ దీసికొనిరా.

మా—చిత్తము.

(నిష్క్రమించును.)

ప—సన్యాసివర్యా! నేను మహాపాపాత్మురాలనైతిని. నాకు మీ యొద్ద దాఁపఱికము లేదు. స్పష్టముగ మీతో నాపాపములను జెప్పి మీ యవసానకాలమున క్షమాపణతోడి మీ యాశీర్వాదము నొంది పరిపరి విధములఁ బాడైన మనస్సును బాగు చేసికొన వచ్చితిని.

ము—నీవు చెప్పవలసిన యంశములేవో నిస్సంశయముగఁ జెప్పవచ్చును.

ప—అవసానసమయమున నాతండ్రి నాకు భర్తను స్థిరపఱచినాఁడు. ఆతని నేను జూడలేదు. నా కాతనియం దిష్టములేదని గ్రహించి యాతనికి మూఁతివంకర యని ముక్కువంకర యని చూచివచ్చినదాసులు చెప్పగా దాసిదానికంటెకే యాఁగనివాఁడు నాకంటె కెట్లాఁగునని నే నతనిని దలపెట్టుటకూడ మానివైచితిని. ఒక్క మాలినిమాత్ర మాతనిఁ గూర్చి యనుకూలముగఁ జెప్పు

చుండెడిది ? అందుచేత దానిపై నాకుఁ గోపము. నాతండ్రి కిట్లు నే నవిధేయురాల నైతిని. ఇది నా ప్రథమదోషము. నారాయణవర్మను నేను గాఢముగా వలచితిని. అతని జేసికోఁదలఁచి రత్నప్రభతో మాయమాటలు చెప్పి యామె కాతనియందు రోఁతను గలిగించితిని. నారాయణవర్మతోఁ గూడ నట్లె చెప్పి, యతనికి దానియం దసహ్యతను గలిగించితిని. సన్న్యాసివర్యా! రత్నప్రభకు నీకు సంబంధమున్నదని నారాయణవర్మతోఁ జెప్పితిని. సంధ్యాసమయమున నీ గదియొద్దకుఁ దన భవిష్యత్తును దెలిసికొనుటకై పోవునట్లు ప్రోత్సహించినది నేనే. నీవామె చేయిపట్టుకొని చూచి, మాటలాడుచుండగా, నేను నారాయణవర్మకు మిమ్ముద్దఱను జూపితిని. అతఁ డప్పుడే తీవరపడెను కాని నే నాఁపితిని. ఆరాత్రియే యాతఁడు నిన్ను రత్నప్రభనుగూడఁ జంపునని యెంచితిని. ఆమె నాతఁడు చంపుట నా కిష్టమే. ఆమె యారీతిగ నాదారినుండి తొలఁగింపఁబడినప్పుడు నన్నాతఁడు వివాహముచేసికొను నను నాశ నాకప్పటి కుండెను. కాని యాతఁడు నిన్ను జంపుట నాకెంత మాత్రము సమ్మతికాదు. నీకేమి యాపదకలుగునో యని యాఁదోళనపడుచు నీ గదియొద్దకు వచ్చితిని. నేనొక్కనిముస మాలస్యముగా వచ్చుటచేత, నీకుఁ గాఁదగనిపని యేదో యది యైనది. ఈనరహత్యాదోషము నాతలపై నున్నది.

ము—నారాయణవర్మను, రత్నప్రభను నింకనైన సుఖముగనుండ నిచ్చెదవా ?

మ—నారాయణవర్మమాట నేనెట్లు చెప్పఁగలను ? నీవు మరణించు నెడల నాతని కురిశిక్ష విధింపవలసి వచ్చునుగాదా ?

ము—నా హత్యదోషము నీతలపై నున్నదని చెప్పినప్పు డాతనికి శిక్షయేల ?

ప—నేను బ్రత్యుత్తరము చెప్పలేని ప్రశ్నమడుగుట నీకు ధర్మమా? చూడు నీతో మరియొక ముఖ్యమైనమాట చెప్పవలసి యున్నది. నేను మోసములన్నియు వదలుకొంటిని. ఇఁక నెన్నడును మోసముచేయనని శపథ మొనర్చుకొంటిని. నా మోసమువలనఁ జెడినవారినిరక్షింపనిశ్చయించుకొంటిని.నీమన స్సుసంతుష్టి నొందినదా ?

ము—ఆ- మహాసంతోషము- నీవు నారాయణవర్మను రత్నప్రభను సుఖపెట్టఁగలవు కాని, నీ మోసముచేఁ జెడిన నన్నెట్లు సుఖ పెట్టఁగలవు ?

ప—అందులకు నేనేమి చేయఁగలను? ఈవిచారము నాహృదయము ను దహించుచునే యున్నది. నిన్ను బ్రదికించువా డెవఁడైన నున్నయెడల నారాజ్య మాతని కిచ్చెదను. నీవు బ్రదుకవల యునని భగవంతుని బ్రార్థించియే యిటకు వచ్చితిని.

ము—నేను బ్రదుకుట యెందులకు ?

ప—నేను బ్రదుకుటకొఱకు.

ము—(తనలో) ఆహా ! ఎట్టి మహావాక్యము వింటిని. (ప్రకా) నీదయ వలన బ్రదుకవలయును గాని యితర సాధనమేమియు నాకు లేదు. నీమూలమున నిట్టిదశకు రావలసి వచ్చిన నాయవసాన వాంఛ నీవు వినవలదా ?

ప—అయ్యయ్యో ! నాదయ పరిపూర్ణముగా నున్నది. నీ కోరిక తీర్చుటకంటె నాకుఁ గావలసినదేది ? నేనేమి చేయఁగలనో చెప్పుము.

ము—చేయఁగలిగినది చేయుదువా ?

ష——సందేహ మేమి ?

ము——నన్నుఁ బెండ్లాడుము.

ష——(తెల్లఁబోయి) అయ్యయ్యో ! సన్యాసిని బెండ్లియాడుట యెట్లు?

ము——ఎట్లో తరువాతఁ జెప్పెదను. నీ కిష్టమున్నదా ?

ష——ఇష్టమున్నదే యనుకో- సన్యాసికి వివాహాధికార మెక్కడ నున్నదో ముందు చెప్పవేమి ?

ము——రేపో యెల్లుండియో మరణింతు నేమో అట్లైన నీకు మహా కష్టము సంభవించును గదా ?

ష——దాని కేమి ? నా కట్టిగతియున్నఁ దప్పునా ? నేను దప్పించుకొనఁ గలనా ? ఒకఁడు తప్పింపఁగలఁడా ? కాని ముం దిది చెప్పవేమి ? సన్యాసికిఁ బెండ్లియాడుట కధికార మెక్కడిది ?

ము——సన్యాసికి లేక పోవచ్చును.

ష——ఆ ! నీవు సన్యాసివి కావా ?

ము——కాకపోవుటఁ బట్టియే యట్లు కోరితిని.

ష——సన్యాసిరూపముననున్న నీవు సన్యాసివే కావా ?

ము——కిరీటాంగదధారియైన నటుఁడు నలుఁడగునా ? నవరాలగడ్డము చెవులకుఁ దగిలించికొనిన పాత్రధారి పారాశర్యమౌని యగునా ?

ష——ఆలాగా సన్యాసివేషధారివై నీ వెందులకు వచ్చితివి ?

ము——ఎందులకా ? ఎందులకా ? నీకొఱకు; నాకన్నులకుఁ జంద్రికలైన నీకొఱకు- నాప్రాణమునకుఁ బ్రాణమైన నీకొఱకు- నామనస్సున కధిష్ఠాన దేవతవైన నీకొఱకు ఇట్టి నీకొఱకు- ఇంతకంటె నెక్కువయైన నీకొఱకు——

ష——ఇఁకఁ జాలునయ్యా! నీ వెవఁడవు?

ము—నే నెవఁడనా? నీదర్శన మెటు లబ్బునోయని రేయుంబవళ్ళు తపించినవాఁడను. నీమూర్తినే పూజించుచు సేవించుచు ధ్యానించుచు దినములు దొరలించుచున్నవాఁడను. నా కోరిక నెరవేఱదుగదా యను చింతచేత రెండుమారులు ప్రాణత్యాగమునకు సిద్ధపడియు నిట్టి మహానందానుభవమునకై బ్రదికి యున్నవాఁడను.

ప—ఈ మాటలన్నియుఁ జెప్పుమని నేనంటినా? మీరు బ్రాహ్మణులా- క్షత్రియులా? మీతలిదండ్రు లెవ్వరు? మీచరిత్ర రవంత చెప్పుమని నే ననఁగ నీగొడవయంతయు నెందులకు?

ము—నేను క్షత్రియుఁడను. మీ సామంతరాజపుత్త్రుఁడను.

ప—ఆఁ అటులా! (ప్రక్క మొగము చేసికొని వెనుకకుఁబోవును.)

ము—సిగ్గుపడనక్కఱలేదు. నేను క్రొత్తవాఁడనుగాను. మన మిఁక నెప్పుడో దంపతులము కానక్కఱలేదు. మీతండ్రిగారు తన యవసానకాలమున మనల భార్యాభర్తలఁ గూర్చియే కైలాసమున కేగినారు. ఆయనయాత్మశాంతికొఱకు మన మింతటి నుండి భర్తృభార్యాధర్మమును నిర్వహించుకొనుటయే యవశిష్టము.

ప—నీ విట్లు వేషధారివై వచ్చి నన్ను మోసగింతువా?

ము—పద్మినీ! మోసముమాట నింకఁ దలపెట్టకుము- నీమోసముకంటె నామోస మెక్కువది కాదు. నామోసము ఫలించినది- నీది ఫలింపలేదు. దైవకటాక్షముచే నామోసము ఫలించినదనుచున్నాను. కాని నాప్రయోజకత్వముచే ఫలించినదని యెన్న డనువాఁడనుగాను. మనము దేవుని దాసులము. మనము భార్యాభర్తల మగుట దేవునియాజ్ఞ- ఆయాజ్ఞయే మీ తండ్రి

గారి ముఖమునుండి వెడలినది. ఆయాజ్ఞ చెల్లించుట కదను వచ్చినది.

ప—(తనలో) అయ్యయ్యో! నేను నారాయణవర్మను గట్టికొనుటకుఁ బడినపాటులన్నియు నాభర్తకానున్న యీతనికి నేనే చెప్పితినే. ఎంతబుద్ధిహీనురాలనైతిని. నాకింక నాతనియందే దృష్టియుండునని యీతఁడు నాయెడలఁ దప్పు టూహము కలిగియుండునేమో? నా కీతనితోఁ గాపురము సరిపడునో లేదో. మోస మొనర్చి యెంత యాశాభంగమునకు నగుబాటునకు నవిశ్వాసమునకుఁ బాపమునకుఁ బాలైతినో. నాకర్మము. ఇతనిని జేసికొమ్మనియే దేవుని యాజ్ఞయైనప్పు డేమిచేయఁ గలను? మొట్టమొదట నన్నుఁ గోరినవానిని జేసికొందునని శపథ మొనర్చితిని. ఇఁక నాలోచనము సందేహము నేల? తిరుగుబాటేల? దేవునిశక్తి యెట్లీడ్చుకొనిపోవునో- యట్లేపోవుదును. పోకతప్పునా? ఇదిగో చేసిన ప్రయత్న మిన్నివిధముల భగ్నమైనది. ఇన్నికొంపలు తీయుటకు సిద్ధమైనది. ఇందఱ ప్రాణముల కపాయదశ తెచ్చినది ఇంతపాపమునకు హేతువైనది. చచ్చినంతదెబ్బ తలకుఁ దగిలినది. బుద్ధి పూర్తిగ వచ్చినది.

ము—నీ వెంతమాత్రమును సందేహింపకుము. పడుచుపిల్లలగు మగవారికేమి యాఁడువారికేమి వివాహకాలము వచ్చునప్పుడు వారిని జేసికొనవలయుననియు, వీరిని జేసికొనవలయుననియు నూహము లందఱకుఁ గలుగును. అది సహజము. దానికై నీవు చింతింపవలదు.

ప—ఆమాట లింక నక్కఱలేదు. నీవు బ్రదుకుట దుర్ఘటమని వైద్యుఁడు చెప్పెనా?

ము—చెప్ప లేను. నిన్నుఁ జూచుటకు నేనే యట్లసత్యవార్తను మాలి
నిచే నీకుఁ బంపితిని. బాకు మొనగీఁచికొని పోయినది కాని
యెంతమాత్రము భయము లేదు. ఇదిగో చూడుము.

మా—(ప్రవేశించి) వైద్యుఁ డెక్కడ వెదకినను గానఁబడలేదు.

ప—మాలినీ! వచ్చితివా- వైద్యుఁ డక్కఱలేదు. (అప) ఇతఁడు
దొంగసన్యాసి- మురళీమనోహరుఁడు. నాతండ్రి నాకేర్పఱచిన
పెండ్లికొడు కితఁడే నఁటే.

మా—(అప) ఆలాగా! అమ్మా! పెద్దరాజుగారు సంకల్పసిద్ధులు.

ప—(అప) చక్కనివాఁడు కాఁడని యక్కడవంకరయని యిక్కడ
వంకరయని యెవరో చెప్పినారు కాదఁటే నిక్షేపములా
గునఁ నున్నాఁడు. నీకు గూడఁ జక్కఁగఁ గానఁబడుచున్నాఁడు
కాఁడఁటే.

మా—(అప) నాకుఁ గనఁబడుట యెందులకు? మీ రీతని జేసికొ
నుట కంగీకరించినారా అమ్మా!

ప—నా యంగీకారమేమిటే. భగవంతుని యాజ్ఞయే. అదిగాక తండ్రి
గారిమాటకు విరుద్ధముగ నడచుట తప్పుకాదఁటే.

మా—(అప) ఎవరియాజ్ఞయైనను ప్రాణముమీఁదికి వచ్చినవానిని
జేసికొనుట తగునా ?

ప—(అప) అనంగతికూడఁ గనుగొంటిని. అదియు దొంగమాటయే
నఁటే!

మా—(అప) ఆలాగా! అమ్మా! ఇఁకఁ గావలసినదేమి ?

ప—(అప) కావలసినది లేకేమి? మావలె నారాయణవర్మయు
రత్నప్రభయు దంపతులై సుఖించినఁ గాని నాకు సంతోష
ముండునా? సంతోషము మాటయటుంపుము పాపభీముక్తి

వ—నీవు కారాగృహాధిపతియొద్దకుఁ బోయి నారాయణవర్మ నిటకుఁ బంపుమని నేను జెప్పినట్లు చెప్పుము. వచ్చునప్పుడు రత్నప్రభనుకూడఁ దీసికొనిరమ్ము.

[నేపథ్యమున] చిత్తము.

వ—మాలినీ- వారు వచ్చునప్పుడు మే మిక్కడ నుండవచ్చునేమో యనుకొను.

ము—అభ్యంతరమేమి? మాలినీ! రవంత నాకుఁ జేయూతఁనిమ్ము.

మా—ఎందులకయ్యా- లేచెదరా యేమి?

ము—చక్రవర్తిని యటుఁ గూరుచుండగ నేను మంచముపైఁ బండుకొనుట తప్పుకాదా?

మా—చక్రవర్తినికూడ మీతో మంచముపైఁ బండుకొనవలసిదని మీ యభిప్రాయమా?

వ—ఛీ! దాడపైఁ గొట్టెదను.

(నారాయణవర్మయు రత్నప్రభయుఁ బ్రవేశింతురు.)

ము—నారాయణవర్మా! అకారణముగ నేను నీవలన శిక్షితుఁడనై యిటఁబడియున్నాను. నేను బవిత్రుఁడను. నాకాప్తుఁడవునైన నీవు గౌరవింపవైతివి. మీ కిద్దఱకుఁ బ్రౌఢవశమునఁ గొన్ని దురభిప్రాయములు కలిగినవి. ఎవరిదారిని వా రుండవచ్చును. మీ రత్యంత సన్నిహితబంధువులు, నా కపకార మొనర్చిన వారికైన నుపకార మొనర్చుట సన్యాసినైన నావిధి- నారాయణవర్మా! తల్లీ రత్నప్రభా! మీ రిటు రండు. మీ యిద్దఱచెవులలో సర్వకష్ట తారకమైన మంత్ర ముపదేశింతును.

(నారాయణవర్మ- రత్నప్రభ సందేహించి యూరకుందురు.)

వ—రత్నప్రభా! అటుపొమ్ము. నారాయణవర్మతో మాలినీ! నా యాజ్ఞ యని చెప్పుము.

షష్ఠాంకము.

నారాయణవర్మ చెవిలోను రత్నప్రభ చెవిలోను మురళీమనోహరుఁడు) గుసగుసలాడును.)

నా—ఆహా! ఎంతటి మంత్రరాజ ముపదేశించితివయ్యా! నాజన్మము తరించినది. రత్నప్రభా! క్షమింపవలయును.

ర—నారాయణవర్మనేమి, రత్నప్రభనేమి క్షమింపవలయునని కోర వలసిన దానను నేను.

నా—అమ్మా! కృతార్థులమైతిమి మహానంద మొసఁగినారు.

ర—(కౌగిలించుకొని) రత్నప్రభా! మన కందఱకు భగవంతుఁడు మహానంద మిచ్చినాఁడు.

ము—నారాయణవర్మా! నాకు రవంత యూఁతనిమ్ము నేను లేచి నాప్రియురాలి జేరెదను.

నా—(అట్లొనర్చుచు)

ము—ఈ రెండు వివాహములకుఁ బ్రధానోత్సవములకు లోనికిఁ బోద మురండు.

నా—ఔను. ఇఁక నిక్కడఁ గావలసిన దేమున్నది.

ము—గీ. ధరణి యీతిబాధలు లేక తనరు గాక
ప్రజల యన్యోన్యవైరముల్ పాయుఁగాక
కవిత రాజపోషణమునఁ గ్రాలుగాక
నీతిపాలనమున రాజు నెగడుగాక.

అంద—తథాస్తు.

ఇంతుతో సర్వము సంపూర్ణము.

సాక్షి.

అచ్చుపడి సిద్ధముగ నున్నవి! కొలదిప్రతులుమాత్రమే గలవు !!

ఇదియొక యపూర్వగ్రంథరాజము. కథకాదు, ప్రబంధముకాదు, నవల యంతకన్న కాదు తెలుఁగుభాషలో నిదివఱ కెన్నఁడు నిట్టిగ్రంథరాజము జూచియుండఁగరు. జంఘాలశాస్త్రి కాలాచార్యులు, బొఱ్ఱయ్యసెట్టి, వాణీదాసుఁడు, సాక్షి అను నైదుగురు సంఘము. ఈసంఘముచేఁ జర్చింపఁబడు విషయములు బహుచమత్కారముగ, నతిమనోహరముగ, హృదయానందకరముగ నుండును. మొదటినుండి చివఱవఱకును కడుపు చెక్కలగునటుల నవ్వు వచ్చుచుండును మనోహరమును ప్రౌఢగంభీరము నగుశైలి కుదుర్చుకొనుటకు విద్యార్థుల కింతకన్న నుపయోగకరమగు గ్రంథము లేదు. జంఘాలశాస్త్రియుపన్యాసధోరణి, వాణీదాసు బంధురప్రబంధరచనాసక్తి, కాలాచార్యుల రచనానైపుణి, సాక్షి విషయనివేదనావైఖరి, అభిప్రాయసమంజసత చదువఁదగినవి. ఒకయెడ సంభాషణచాతుర్యము, ఇంకొకయెడ పాత్రవిలసనవైఖరి, మఱియొకయెడ అపూర్వవర్ణనాగాంభీర్యము చదువరుల కెంతయో సంతస మొసఁగును. ఆంధ్రపత్రిక సారస్వతానుబంధమునందలి "సాక్షి" సాదరముగ, సాంతముగ, సమ్మోదభరితముగ చదివి, యందలి యపూర్వభావకల్పనాచమత్కృతి, వచనరచనానైపుణ్యము, పదలాలిత్యము, అనిర్వచనీయమై- ఆహ్లాదజనకమై హాస్యరసామృతమును మనసార గ్రోలి యానందించు ఆంధ్రలోకము, జంఘాలశాస్త్రి యుపన్యాస మొక్కవారము రాని యెడల పొందెడి పరితాపము వర్ణనాతీతముగదా! ఇది యాంధ్రలోకమునకు, ఆంధ్రవాఙ్మయమునకు నవీనము, నానావిషయముల గూర్చి మనోహరమగు శైలిలో వ్రాయఁబడిన వ్యాసములు. ఈవ్యాసములు చదివినకొలఁది చదువవలయునని యుండును. తనివి తీఱదు. తృప్తికలుగదు. ఒక్కవ్యాస మెన్నిసారులు చదివినను విసుఁగు జనింపకపోవుటయే కాక చదివినకొలఁది వింతవింత రుచుల నుప్పతిలఁజేయుచుండును. చక్కని దళసరి కాగితములపై సుందరముగ ముద్రింపఁబడియెను. దిట్టమైన యట్టబెండు.

మొదటిభాగము	2-0-0	మూడవభాగము	1-8-0
రెండవభాగము	2-0-0	నాల్గవభాగము	1-12-0

వలయువారు: పానుగంటి రాజారావు బ్రదర్సు,

పిఠాపురము;

(గోదావరిజిల్లా.) అని వ్రాయవలెను.